

TC
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YABANCI DİL ÖĞRENİMİNDE STEREOTİPLER VE TÜRKİYE'DE
FRANSIZCA EĞİTİMİNE ETKİSİ

CERSUN EKİNCİ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

FRANSIZ DİLİ EĞİTİMİ PROGRAMI

PROF. DR. NECMETTİN KAMİL SEVİL

TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL-2017

TC
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

YABANCI DİL ÖĞRENİMİNDE STEREOTİPLER VE TÜRKİYE'DE
FRANSIZCA EĞİTİMİNE ETKİSİ

CERSUN EKİNCİ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
FRANSIZ DİLİ EĞİTİMİ PROGRAMI

PROF. DR. NECMETTİN KAMİL SEVİL

TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL-2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
FRANSIZ DİLİ VE EĞİTİMİ
TEZ ONAY FORMU

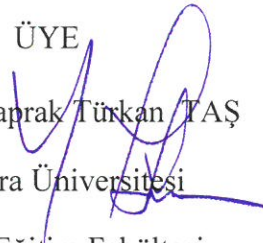
2501130291 Öğrenci numaralı Cersun Ekinci tarafından hazırlanan bu çalışma 16/05/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Fransız Dili ve Eğitimi programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

ÜYE

Prof. Dr. Necmettin Kamil SEVİL (Danışman)
İstanbul Üniversitesi
Hasan Yücel Eğitim Fakültesi

ÜYE

Prof. Dr. Nur NAÇAR/LOGİE
İstanbul Üniversitesi
Hasan Yücel Eğitim Fakültesi

ÜYE

Doç. Dr. Yaprak Türkan TAŞ
Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Yabancı dil eğitiminde yapılan akademik çalışmalarda toplum içerisinde oluşan stereotiplerin (kalıp yargılar) dil eğitimine etkisi konusunda yeterli çalışmaların olmadığı fark edilmiştir. Bu doğrultuda farklı kültürel özelliklere sahip kesimlerin birbiri ile iletişimi ve bunların dilsel anlamdaki etkileşimlerinin niteliğini ve yarattığı sonuçları irdelemek amacıyla, yabancı dil eğitiminde stereotipler ve Türkiye’de Fransızca eğitimine etkileri konu olarak ele alınmıştır. Bu çalışmayla dildeki stereotiplerin nedenlerini ortaya çıkararak, dillerin bilimsel yollarla tanınmasını sağlayıp eğitim kurumlarında yabancı dillerin öğretimini daha etkin ve işlevsel kılmak hedeflenmektedir.

Çalışmanın her aşamasında, tez konusu belirlenmesinden, tezin en ince detaylarının incelenmesinden sonuçlandırılmasına kadar geçen bütün süreçlerde, her anlamda katkılarını benden esirgemeyen, bilgi ve birikimlerini bana aktaran bölüm başkanımız ve aynı zamanda tez danışmanım Prof. Dr. Necmettin Kamil SEVİL’e çok teşekkür ederim ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimi boyunca çok değerli çalışmalara imza atan ve çok değerli tecrübelerini benimle paylaşarak yabancı dil eğitiminde farklı bakış açıları kazanmamı sağlayan çok değerli hocam Prof. Dr. Nur Nacar LOGİE’ye en içten saygılarımı sunarım.

Tez çalışmamın uygulanması noktasında ön bilgi ve deneyim kazanmamda yardımlarını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Fehime Nihal KUYUMCU’ya teşekkür ederim.

Yabancı dil bilgisi ve gramer konusunda verdiği etkin öğretimiyle eksikliklerimi tamamlayan değerli hocam Prof. Dr. Esmâ İNCE hocama saygılarımı sunarım.

Son olarak yüksek lisans eğitimi sürecini paylaştığım, dayanışma ve hoş sohbetlerle moral veren sınıf arkadaşlarıma ve en zor zamanlarda yanımda olan sevgili eşime ve oğluma teşekkür ederim.

CERSUN EKİNCİ

ÖZET

YABANCI DİL ÖĞRENİMİNDE STEREOTİPLER VE TÜRKİYE'DE FRANSIZCA EĞİTİMİNE ETKİSİ

Bu tez, stereotiplerin (kalıp yargıların) diller üzerindeki etkileri ve bunların Türkiye'de Fransızca diline yansımalarını konu almaktadır. Bu çalışmada önyargı, klişe ve kalıp yargıların oluşum nedenleri, işlevleri ve bunların dil öğrenme süreçlerine etkileri araştırılmıştır.

Bu tezin amacı, stereotiplerin tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkış evrelerini ele alarak, eğitimde bu kalıp yargıların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik veriler ortaya koymaktır. Bu veriler, araştırma ve inceleme yöntemleri kullanılıp değerlendirmeler yapılarak elde edilmiştir. Bu tezin anket uygulaması, farklı yaş, cinsiyet ve eğitim seviyelerindeki gruplarla yapılmıştır. Yabancı dil öğrenme sürecinin hangi tür etki ve yönlendirmeler ile gerçekleştiğini ve bu süreç içinde karşılaşılan sorunlar nedeniyle oluşan olumlu ya da olumsuz kalıp yargıların, Fransızca gibi yabancı diller üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. Stereotipler (kalıp yargılar), klişe ve önyargılar gibi toplumsal bir kültür oluşumu olarak her alanda görülebilirler. Bunların toplumsal ilişkiler üzerinde ayrıştırıcı ya da bütünlüyci özellikleri olup, dil eğitimine olumlu ya da olumsuz yönde etki yaptıkları görülmektedir. Kalıp yargılar Fransızca dili üzerinde olumsuz yönde etkili olmuştur.

Anahtar kelimeler: Kalıp yargılar, Önyargı, Klişe, Dil, Kültür

ABSTRACT

STEREOTYPES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING AND INFLUENCE TO FRENCH EDUCATION IN TURKEY

This thesis studies the stereotypes, the effects on the languages and their reflection on the teaching of French language in Turkey.

In this study, the causes of prejudice, stereotypes and mold judgments, their functions and their effects on language learning processes are investigated. The aim of this thesis is to examine the emergence phases of stereotypes in the historical process, and to reveal the data about these stereotypes in education to remove the negative effects of the judgements. These data were obtained by using research and evaluation methods and analysis. The survey of this thesis was conducted with groups of different age, gender and education levels. Positive or negative stereotypes formed by the kind of influences and orientations of the foreign language learning process and the problems encountered during this process have revealed the effects on foreign languages such as French. Stereotypes (mold judgements), cliches and prejudices can be seen in every area as a social culture formation. They have separating or complementing characteristics on social relations and have also been observed to have had a positive or negative effect on language teaching. Mold judges have also been adversely on the teaching of French language.

Keywords: Stereotypes, Prejudice, Mold judgment, Language, Culture

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLOLAR LİSTESİ.....	XI
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1.1. GİRİŞ.....	1
1.1.1. TEZİN SORUNSALI.....	2
1.1.2. TEZİN KONUSU.....	3
1.1.3. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1.1. DİL	6
2.1.1.1. Dilbilimsel Belirginlik Açısından İnsan Dilinin Tanımı.....	8
2.1.1.2. Çok dillilik.....	9
2.1.2. KÜLTÜR	10
2.1.2.1. Üst Kültür-Alt Kültür.....	11
2.1.2.2. Etnik Grup ve Çoğulcu Toplum.....	12
2.1.2.3. Çok kültürlülük.....	12
2.1.3. DİL İLE KÜLTÜR İLİŞKİSİ.....	14
2.1.4. İLETİŞİMİN KÜLTÜRLE OLAN İLİŞKİSİ.....	17
2.1.4.1. Proksemi.....	19
2.1.4.2. Kategorileştirme.....	20

2.1.4.3. Aidiyet.....	21
2.1.4.4. Ötekileştirme.....	22
2.1.5. KLİŞE, ÖNYARGI VE STEREOTİPLER.....	23
2.1.5.1. Klîşe.....	23
2.1.5.2. Önyargı	26
2.1.5.3. Stereotip	28
2.1.5.3.1. Stereotipik Bilgi.....	30
2.1.5.3.2. Stereotiplerin oluşumuna Neden Olan Etmenler.....	31
2.1.5.3.2.1. Irkçılık.....	31
2.1.5.3.2.2. Siyaset.....	33
2.1.5.3.2.3. Din.....	34
2.1.5.3.2.4. Medya.....	36
2.1.5.3.2.5. Yaş ve Cinsiyet.....	38
2.1.5.3.3. Stereotiplerin Oluşum Sürecine Dair Açıklamalar.....	39
2.1.5.3.4. Dil Öğretiminde Stereotipik Yaklaşımlar.....	41
2.1.5.3.4.1. Alfabe Etkisi.....	43
2.1.5.3.4.2. Aksan, Telaffuz, Melodik Farklar.....	45
2.1.5.3.4.3. Toplumun Kültürel Yapısı ve Yaşam Biçimi.....	46
2.1.5.3.4.4. Bir Yabancı Dil Bilmek ve Transfer.....	48
2.1.5.3.5. Stereotip ile Önyargı Arasındaki Farklar.....	48
2.1.5.3.6. Stereotip ve Önyargıların Etkilerinin Azaltılmasına Dair Öneriler..	49
2.1.6. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA YABANCI DİLLERİN DURUMU.....	50

2.1.7. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE İKİNCİ DİLLERİN DURUMU.....	52
2.1.7.1. Azınlık Dillerin Öğretimi.....	53
2.1.8. OSMANLI VE TÜRKİYE TARİHİNDE FRANSIZCA.....	55
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	62
3.1. YÖNTEM.....	62
3.1.1. Anket.....	62
3.1.2. Veri Toplama Teknikleri.....	63
BÖLÜM IV: ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	64
4. 1. ARAŞTIRMA.....	64
4.1.1. Demografik Bilgilerin Frekans Grafikleri.....	66
4.1.2. Maddelerin Grafikleri.....	71
4.1.3. Verilerin Analizi.....	84
4.1.4. Maddeler ile Demografik Bilgilerin Karşılaştırmalı Tablosu ve Analizler..	88
4.1.5. Anket Sonucunun Genel Değerlendirilmesi.....	98
BÖLÜM V: SONUÇ.....	100
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	105

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Cinsiyet.....	66
Grafik 2. Medeni durum.....	67
Grafik 3. Öğrenim durumu.....	67
Grafik 4. Yaş.....	68
Grafik 5. Yabancı dil öğrenme.....	68
Grafik 6. Hangi yabancı dil biliyor.....	69
Grafik 7. Yurt dışına gitme.....	69
Grafik 8. Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm.....	71
Grafik 9. Bilim,Sanat ve Edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim.....	72
Grafik 10. Basın ve Yayın organları (Tv,Radyo,Film,Sinema...) dil tercihimde etkili olur.....	73
Grafik 11. Siyaset dil tercihimde etkili olur.....	74
Grafik 12. En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.....	75
Grafik 13. Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim kuşamları dil tercihimde etkili olur.....	76
Grafik 14. Yabancı dil öğrenirken ön yargılı davranmam.....	77
Grafik 15. Aksam, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim.....	78
Grafik 16. Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim.....	79
Grafik 17. Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim.....	80
Grafik 18. En az bir yabancı dil bilmek isterim.....	81

Grafik 19. Arkadaşımın konuştuğu yabancı dili ben de konuşmak isterim.....	82
Grafik 20. Okulda birden çok yabancı dil öğretilmelidir.....	82
Grafik 21. Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil dersi önergelerini önemserim.....	84

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Yabancı dille öğrenim görenlerin toplam sayısı.....	59
Tablo 2.2. Orta öğretim yabancı dil dersi görenlerin toplam sayısı.....	59
Tablo 2.3. 1969-70 Yılı yabancı dil öğretmeni sayısı.....	60
Tablo 2.4. Yabancı dillerin yıllara göre öncelik sırası.....	60
Tablo 4.1. Demografik Bilgilerin Frekans Tablosu.....	65
Tablo 4.2. Bulguların Frekans Tablosu.....	70
Tablo 4.3. Cronbach's Alpha Tablosu.....	86
Tablo 4.4. One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test (Normallik Testi).....	87
Tablo 4.5. Cinsiyet ile Maddelerin karşılaştırmalı Tablosu.....	88
Tablo 4.6. Medeni durum ile Maddelerin karşılaştırmalı Tablosu.....	90
Tablo 4.7. Eğitim durumu ile Maddelerin karşılaştırmalı Tablosu.....	92
Tablo 4.8. Yaş aralığı ile Maddelerin karşılaştırmalı Tablosu.....	94
Tablo 4.9. Yabancı Dil Biliyor musunuz ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu.....	96
Tablo 4.10. Yurtdışına gitme ile Maddelerin karşılaştırmalı Tablosu.....	97

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Her birey kendi potansiyelleri doğrultusunda, ait olduğu topluluğun özelliklerine göre şekillenir. Bilinçli ya da dolaylı şekilde edinilen değer yargıları, dil ve kültürler, insan yaşamının devamlılığı açısından önem taşımaktadır. Yaşam koşulları birçok ihtiyacın karşılanmasını gerektirmektedir. Bu gereksinimler, Maslow'un temel ihtiyaçlar kategorisinin en alt kategorisindekiler (yemek, içmek, güvenlik) olduğu gibi en üst düzeydekilerden de (estetik, kendini gerçekleştirme) olabilir. (Bkz. www.kpsskonu.com/egitim-bilimleri/rehberlik/ihtiyaclar-hiyerarşisi/ Erişim Tarihi 15 Aralık 2016) Fakat insanoğlunu diğer varlıklardan ayıran bazı özellikler bu durumu daha da karmaşıklştırabilir. İhtiyaç ötesine gidip, geleceğe dair biriktirme güdüsü, insanların benmerkezci üretim anlayışında ve toplum içindeki konumuna kadar birçok alanı etkilemektedir. Daha fazla üretim, bol kazanç, güç, otorite, kariyerizm, popülizm gibi içsel dürtüler giderek toplumsal yapının da bozulmasına, insan ilişkilerinin tarihsel şekillenmelere girmesine neden olmaktadır. Bu temelde sosyal ve ekonomik yapının inşası adına yeni üretim modelleri çıkmıştır. Klan aşiret yapılanmasından feodal oluşumlara ve nihayetinde liberalizm kapitalizm, sosyalizm gibi üretimsel ve yönetsel yapılar insanların üretim ve kazançlarının devamlılığı ve korunması açısından oluşmuştur. Bireyciliğin ön planda olduğu sistemlerde kişinin ya da dar bir grubun ihtiyaç ve çıkarları toplumun genelinden daha önemlidir. Devlet oluşturulurken de bu mantık çerçevesinde hareket edilmektedir. Eğitim sisteminden sağlığa, güvenlik yapılanmasından yargı sistemine kadar her şeyin, birey ya da dar grubun anlayışına hizmet etmesi, çarkın devamlılığı açısından önemlidir. Birbiriyle çelişen her anlayış ya da oluşum yok edilmeli ya da sorunsuz bir hale sokulmalıdır. Gerekirse bu yolda savaşlar yapılabilir, toplu katliamlar, göçler uygulanabilir. Tüm bu uygulamalar yapılırken basın ve medya, eğitim, yargı gibi araçlarla ötekileştirilen kişi ya da topluluklar aleyhinde bir algı oluşturma ve bilgi çarpıtma çalışmasına girilmektedir. Giderek teklesen bir algı beraberinde ötekilerini yaratmıştır. Toplumsal kategoriler, sınıfsal farklılıklar, bireysel ya da toplumsal farklılıklar, cinsiyet ayrımcılığı gibi birçok alt oluşumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Her yapı kendi kültürünü oluştururken diğerini kimi zaman ötekileştirip eleştirmiş, kötüleyip lanetlemiştir.

Teknolojisinin ve fiziki ulaşım ağının yetersiz olması bilgiye ulaşmadaki engeller, coğrafi şartların zorluğu, savaş ve yasaklar gibi birçok etken insanların birbiriyle iletişim kurmasını engeller. Yetersiz bilgi, bilinmeyeni ortaya çıkarmaya yetmediğinden gerçeklik, önyargılar ile izah edilip değerlendirilmek zorunda kalınır. Olumlu ya da olumsuz yargılar, tutum ve davranışlara yön vermeye başlar.

Küreselleşme ve hızla değişen teknoloji insan ilişkilerine de bir ivme kazandırmaktadır. Bu durum iletişimde eğitimin önemini artırmaktadır. Eğitim, hayatı anlama ve hayata hazırlanma boyutuyla ele alındığında bir ülkenin diğer oluşumlarından bağımsız değildir. Bir kültürel yapı içinde var olan bütün oluşumların yansımaları eğitimde de hissedilir. Toplumsal ilişkiler sürecinde yeni kültürlerle tanışma, ticari ve siyasal ilişkilerin kurulmasında dil önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle küreselleşme sürecinde ve bireyi tanımlayan çok dillilik, çok kültürlülük olguları çerçevesinde dil öğretimi, bu etkenlerle önem kazanırken, dile dair stereotiplerin varlığı da dil eğitim ve öğretimine etki yapmaktadır.

Kültürler arası farklılık ya da çatışmaların dil tercihlerine etkisinin bilinmesi önemli bir saptama olacaktır.

1.1.1. TEZİN SORUNSA LI

İnsanlar, hayati bilgilerin edinimi sürecinden gelen birçok veriyi, irdelemeden kabul etme eğilimindedir. Olaylar, kişiler ya da toplumlar hakkında edinilen bilgilerin genelleştirilmesi, basitleştirilerek detaya girmeden edinilmesi, yanlış yorumlar ve algılar doğurmaktadır..

Bilgi edinirken toplumsal süreçlerde sıkça kullanılan bir bilgi birey tarafından kolayca edinilir. Ve bu doğrultuda hareket eder. Ama bilgiyi kabul ve işleme sürecinde kullanılan aracımız dildir.

İnsanların birbirini anlaması, iletişim kurması için dil bir araçtır. Dil öğrenme gereksinimler doğrultusunda ekonomik, sosyal ya da kişisel bir tercih sonucu olabilir. Başka kültürleri tanımak, yeni insanlarla iletişime girmek, bilgi aktarımı yapmak, ticarete kullanmak için dil öğrenmek gerekmektedir.

Peki dil öğrenmek nasıl bir süreçtir? Hangi yöntemler kullanılmalıdır? Hangi dil kolay ya da hangisi daha eğlencelidir? Yabancı dil öğreniminde stereotipler ve Türkiye’de Fransızca eğitimine etkisi sorunsalımız çerçevesinde sorgulanacak bu tarz soruların cevabı da kimi noktada objektif olmayı gerektiriyor. Sadece ticarete

kullanmak isteniyorsa küresel ekonomik verilerin ya da ülkenin ekonomi politikası konusunda sağlam veri almak gerekmektedir. Yakın gelecekte Almanya, Çin ve Rusya ile yoğun ticari ilişkiler bu dillerin öğrenilmesini güdülemiştir. Bunun yanı sıra arkadaş edinmek, turistik ziyaretler gibi noktalarda sübjektif yaklaşım söz konusu olabilir. “Bence” sözüyle başlamak aynı zamanda kendisi dışındaki kişilerin görüş ya da tercihleriyle çelişebilir. Kişisel bakış açısıyla kendi tercihlerimizi değerli ve akılcı bulup, başkasınınkini eleştirebiliriz. İngilizce gramerinin kolay, Çince alfabesinin zordur denilebilmesi gibi kültürler konusunda önyargılara sahip olan birinin Arapları ve Arapçayı kötülemesi, Fransızcanın aşkın dili, Fransızların ise üstün bir halk olarak nitelenmesi şeklinde olabilir.

Bu bağlamda ve yabancı dil öğreniminde stereotipler konulu sorunsalımız doğrultusunda çalışmanın ortaya çıkarmak istediği sorular da şunlardır:

- Stereotiplerin (kalıp yargı) ve önyargıların oluşum süreci
- Kültür, siyaset ve medyanın yarattığı stereotiplerin (kalıp yargılar) dil eğitimine etkisi
- Küreselleşme içerisinde ötekileştirme ve çokkültürlülük.
- Türkiye’de konuşulan farklı dillerin durumu
- Türkiye’de Fransızca dili ve Fransızca öğretimine yönelik kalıp yargılar
- Okullarda öğretilen ikinci yabancı diller içerisinde Fransızca eğitiminin yaygınlaştırılmasına dair öneriler.

1.1.2. TEZİN KONUSU

Toplumlar sürekli etkileşim içerisindeyler. Dönemin koşullarına göre toplumlar, farklı kültürel değerleri; kimi zaman ihtiyaçtan, kimi zaman da ilgiden dolayı tanımak ya da kabullenmek zorunda kalmıştır. Küreselleşmeyle beraber kültürlerin etkileşimleri gibi tüm unsurlar, toplumsal yapıya yenilik katıp, onun değişimini kaçınılmaz kılmıştır. Tüm bunlar yapılırken, sürekli değişen bilgilerin yenilenen doğruların olduğu bir ortamda, süreci takip etmek, olayları irdeleyerek gereğince yorumlayabilmek olası olmayabilir. Bilgiyi nasıl edindiğimiz ya da bize nasıl aktarıldığı konusunda yaşanan sorunların başında klişelerin, stereotiplerin varlığı gelir. Doğru, kime göre doğrudur, ya da doğru mutlak mıdır? Edindiğimiz bilgiler, basite indirgenerek genelleştirilmiş kalıp yargılar (stereotip) mıdır? Bu Stereotip konusunda sosyal ve bilimsel açıdan ilk kuramsal bakışı, Walter Lippmann (1964) yapmıştır. Lippmann, “Kafamızdaki Resim” kavramı ile kabul edip içselleştirdiğimiz dünya görüşümüzü sorgulamaktadır. Stereotip kavramı insanlara

ait ve onların hüküm vermesinde etkili, biçimlenmiş fikirleri, ideolojileri ya da beklentileri açıklamaktadır.

Bu çalışma boyunca bilişselci kurama göre; insanların birbirini algılaması, karşılıklı izlenimlerini ve onlardan öğrendiği yeni bilgileri kendisinde var olan eski bilgilerle açıklamak, bir yabancı dil öğrenirken eleştirel düşünme yöntemiyle kafamızdaki yargıların analizini yapma ve dil tercih sürecinde kararlarımızda etkili olan olumlu ya da olumsuz stereotiplerin (kalıp yargıların) nasıl oluştuğuna yönelik veriler elde etmektir. Ayrıca Fransızca dilinin Türkiye’de öğretilmesine ne tür etkileri olduğunu ortaya çıkarmak hedeflenmektedir.

Dil öğrenirken kafadaki resmin, gerek karar vermede, gerekirse öğrenme sürecinde etkisi vardır. Bir dile dair öngörüler, duygular öğrenme sürecinde isteklendirme ve etkin öğrenmeyi engelleyebilir. Bu temelde, bu çalışmada kalıp yargıların yabancı dil öğretim sürecine etkilerinin irdelenmesi ve sorunlara çözüm getirmesi amacı taşınmaktadır.

1.1.3. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ

Yabancı bir dil öğrenmeye başlarken, kişilerin hedeflerini belirlemesi, eğitim ve öğretim sürecinde daha başarılı sonuçlar elde etmeye katkı sağlayacaktır. Bir dilin tüm dünyada konuşulabilir bir çevre oluşturulmasını hedeflemek, sadece ticari ya da sömürgeci bir anlayışla mümkün olamayacaktır. İnsanların söz konusu dile ilgiyle bakması, ona sempati duyup, kültür ve sanatla bütünleştirmesi, yanı sıra sosyal ve tarihsel bağlar kurması da gerekmektedir. Önyargılardan arındırılmış toplumlarda dilin gücüyle, halklar daha sağlam ilişkiler kurmuştur. Bu temelde kendi anadilinin tüm dünyada konuşulmasını istemek, aynı zamanda başka dillerin de kendi coğrafyasında hayat bulmasına imkân tanımayı ve bu yolda önyargılara sebebiyet veren tüm unsurları ortadan kaldıran bir dil eğitim politikasına sahip olmayı gerektirecektir.

Bu tez çalışmasında, yabancı bir dil öğretiminde karşılaşılan kalıp yargı sorunlarını belirleyip, bunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışmada, Türkiye’de öğretilen yabancı diller konusunda, stereotip ve önyargıların dil öğretimi sürecini nasıl etkilediğini belirlemek, dil öğrenmek isteyenlerin hangi etkiler altında dil öğrenmeye karar verdiğini, bu temelde kişisel ve

çevresel etmenlerden kaynaklanan önyargılı yaklaşımların Türkiye’de Fransızca dilinin eğitim ve öğretimini nasıl etkilediğinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Osmanlı imparatorluğunda 3.Selim döneminden başlayıp günümüze kadar devam eden Batılılaşma ve modernleşme hareketi, ilk olarak değişik kültür paradigmasını tanıma ve onları kendi ülkesinde hayata geçirme olmuştur. Fransa ile başlayan bu süreç Türkiye’nin ilk yabancı dilinin Fransızca olmasını sağlamıştır. Tüm Batılı medeniyetlerin, Fransız kültürüyle özdeşleştirilip modern ve medeni bir devletin oluşmasında bu kültürü benimsemek ve onu içselleştirmek düşüncesi sonucunda, Fransız dilinin ülkedeki aydınlar tarafından konuşulmasının yanı sıra, bu dilin etkisi Türkçeye alınan Fransızca kelimelere, hatta okullarda ders olarak öğretilmesine kadar devam etmiştir. Okullarda Fransızca, ikinci yabancı dil konumuna indirgenmiş, bu son dönemlerde işlevini dünyada yitirmesi sonucunda dili öğrenmek isteyenlere özel kurs ve enstitülerde Fransızca eğitimi verilmektedir. Buna karşın, Fransız diline duyulan sempatinin yanı sıra, onun kaba bir dil olduğu, zor ve öğrenilmez olduğu gibi önyargılar da gelişmektedir. Türkiye ile Fransa arasındaki siyasi sorunlar, Fransızcaya karşı da olumsuz bir tutum yaratıp Almanca, Arapça ya da başka bir dilin halk içerisinde daha popüler ve talep edilir hale gelmesine neden olmuş olabilir. Tüm bu aşırı genelleştirilmiş yargılar etrafında: Bu çalışmada Türkiye halkının öğrenmek istediği diğer diller ile Fransızcanın karşılaştırması ve nedenleri de kaynaklardan araştırılarak yapılacaktır.

BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmada, araştırma sonucu ortaya çıkarılması hedeflenen soruların, kuramsal çerçeve bölümü; dil, kültür ve bunların birbirleriyle ilişkileri, stereotipler, önyargı ve klişe gibi kavramların anlamları, ortaya çıkış sebepleri toplum içerisinde yarattığı psikolojik ve iletişimsel etkilerinin sonuçları ve bu kavramlardan kaynaklı oluşan olumsuz durumların ortadan kaldırılmasına yönelik araştırmaları kapsamaktadır.

2.1.1. DİL

İnsan konuşan ve iç dünyasını değişik şekillerde ifade edebilen bir varlıktır. Sevincini, üzüntüsünü, korku ya da cesaretini ifade ederken bedenini kullanıp karşı tarafa düşüncelerini aktarabilir. Dans, dini ayinlerde gördüğümüz figürler konu hakkında bilgi edinmemizi sağlayabiliyor. Ama duygu ve düşüncelerin en yetkin biçimde ifade edilmesi dil ile gerçekleşir. Kimi diller doğal, kimileri de yapay olarak ortaya çıkar. Birlikte yaşayan insan topluluklarının ortak bir ürünü olarak çıkan dil ile kültür ve medeniyetler gelişim göstermiş insanlık birbirini tanımıştır. Bir dili tanımak insanı ya da medeniyetleri tanımaktır. Çünkü hayatın döngüsü içinde yaşam bulan bütün olgular dile yansımıştır. Tarihin bir tanığı olarak dil önemli bir görev üstlenerek insanlığın değişim dönüşüm aracı olmuştur. Bir toplum kültürünü, sanatını, felsefesini dil ile tanımlar ve gelecek nesillere aktarır.

Ulus ve ulusal süreçlerin tanımlanmasında da dil en önemli ögedir. Dil, o ulusun vazgeçilmez birliğidir. “Bir ulusun yaşayış biçimi, inançları gelenekleri, dünya görüşü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilgimiz olamasa, yalnızca dilbilim incelemeleriyle bu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz.” (Vardar, 2001, s. 16)

Dil insanların birbiriyle iletişim kurmasında tek araç değildir. Bir dili konuşanlar tarafından kararlaştırılan ses ve göstergelerin kullanılmasıyla gerçekleşen bir iletişim sistemidir. Ses ile kavram arasındaki ilişki nedensizdir, yazı gibi gösterge sistemi olmadan da dil vardı. Dil, İnsanların iletilerini aktarırken beden hareketleri, yüz ifadeleri ile birlikte, ses tonu ve yüksekliğinin de kullanıldığı bir sistemdir.

“Dilsel gerçekiğin tüm anlatım ve anlaşma türleri içindeki yerini saptamayı, benzerlik ve ayrılıkları belirlemeyi kolaylaştırıcı bir önlem olarak unutmamak gerekir ki dil bir anlatım ve anlaşma yöntemidir. Ama insansal olsun olmasın bütün anlatım ve anlaşma yöntemleri birer dil değildir.” (Vardar, 2001, ss.11-12)

İletişim araçları farklılık gösterebilir. Eski Kızılderili kabilelerde iletişim aracı olarak dumanı kullanılırdı. Bu bir iletişim aracıydı. İnternet, Televizyon, cep telefonları hayvanların dili, sağır-dilsiz iletişimi, birer iletişim araçlarıdır.

“Dil, dünyayı anlığımızın egemenliği altına sokan temel araçtır. Başlıca anlatım yöntemidir. İnsan yaşamının tüm görünümüyle de iç içedir. İnsanoğlu, somut uyarılar düzlemini ancak onun aracılığıyla aşabilir .” (Vardar, 2001, ss.12 - 13)

Dil bir toplumdaki tüm bireylerin ortak ürünüdür. Halkın estetik ve kültürel değerlerinin somut ifadesidir. Bireyin toplumsallaşmasını sağlayan dil, toplumun yaşamına yön veren tüm dinamiklerden de etkilenir. Dilin yaşam bulması toplumun varlığıyla da ilgilidir. Çünkü dilin gelişmesi için uygun koşullara sahip bir ortam gerekir. Bu, toplum demektir. Bu temelde dil sadece iletişimsel araç boyutunu aşp toplumsal işlevler de üstlenir.

“Dil yetisinin toplumsal ürünü olan dil, bu yetinin bireylerce kullanılabilmesini sağlayan ve toplumca benimsenmiş olan uzlaşımsal bir düzendir.” (F. De Saussure'den aktaran Vardar, 2002, s. 71)

Hiçbir dil tek bir kişinin yarattığı olamaz, yapay dillerin oluşumu bile belli bir mantık ve ortak değer anlayışı gerektirmektedir. Dilde kabul görmeyen ses olayları ek ve heceleme gibi kurallar dilin kendi doğal değişim dönüşüm süzgecinden geçerek işlevsiz kalır ve kullanılmaz ancak kültüre ve dile uygun olanlar kullanılmaya başlarlar.

2.1.1.1. Dilbilimsel Belirginlik Açısından İnsan Dilinin Tanımı

Dil, birçok bilimsel çalışmanın konusunu oluşturur (Toplum dilbilim, ruhbilim, estetik, dilbilim...) İşlevsel dilbilim kuramcısı A. Martinet'e göre "Bir dil insan deneyiminin topluluktan topluluğa değişen biçimlerde, anlamsal bir içerikle sessel bir anlatım kapsayan birimlere, başka bir deyişle anlam birimlere ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracıdır. Bu sessel anlatım da her dilde belli sayıda bulunan, öz nitelikleriyle karşılıklı bağıntıları bir dilden öbürüne değişen ayırıcı ve ardışık birimler, başka bir deyişle sesbirimler biçiminde eklenir." (Martinet'ten aktaran Vardar, 2001, ss.71-72) şeklindedir. Her dil kendi ifade şekline göre bu sessel birimlerden faydalanır. Farklı etnik yapılara sahip ülkelerde, resmi ya da yönetsel anlamdaki siyasi otoritelerin dil politikaları sebebiyle "w, x, q" gibi bazı harflerin kullanımına izin verilmemesi durumu dilin ifade edici boyutunda eksiklikler yaratabiliyor.

Duygu ve düşüncenin aktarımı dilsel araçlarla daha olanaklı hale geliyor. Ancak dil sadece seslerden oluşmuyor. Kullanıldığı ortam ya da niyete göre üstlendiği pragmatik işlevler doğrultusunda dili sadece şekilsel bir şablon olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Pragmatik (edimbilimsel) işlevleri arasında dil, iyi ya da kötü amaçlarla kullanılabilir. Niyete göre kullanılan dil kimi durumlarda insan topluluklarını yönlendiren hükümet gibi siyasal iktidarların amaçlarına hizmet etmektedir. Kitleyi yönlendirme aracı olarak dilin kullanım şekli farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Devletlerarası anlaşmalarda bile dilin etkili kullanımını önemini devam ettirmektedir. Çoğu kez tercüman krizleri yaşanmakta ve ülkeler arasında gerilimlere sebep olmaktadır; daha dar anlamda bireyler arasında dilin kullanımı çeşitlilik göstermektedir. Karşı tarafa verilen mesajın içeriğine göre ses tonu, vurgu ve kelime seçimleri yapılmaktadır. Çünkü niyetin ifade araçlarından en etkili olanlarından biri dildir. Böylelikle dili belli bir amacı açık ya da örtük iletmek için kullanırız. Bu sadece olumlu bir iletişim aracı olmaktan çıkıp yerine ve iletişim durumlarına göre bir iktidar ve güç elde etme aracı haline dönüşebilmektedir.

2.1.1.2. Çok Dillilik

Toplumsal ilişkilerin değişken bir dinamik taşıması birçok kültürün birbirini etkilemesi hatta yok etmesine sebep olabilir. Siyasi, ekonomik ya da coğrafi sebeplerle yaşanan iç ve dış göçler sonucu birçok yerin demografik yapısı değişim geçirir. Özellikle Avrupa'ya yapılan göçler sonrası çok dillilik kavramı önemli bir kavram haline gelmiştir. Avrupa'da dil ve kültür çeşitliliği oluşumunda etkili olan bu nüfus hareketliliği ortak bir anlayış ve işbirliği ihtiyacını gündeme getirmiştir. Farklı anadillere sahip tüm Avrupalıların önyargı ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar geliştirdiği görülmektedir. Avrupa Konseyi Dil Politikasının Amaç ve Hedefleri kapsamında Bakanlar Komitesince hazırlanan 18. Tavsiye Kararlarının önsözünde: "Üye ülkeler, modern dil öğretim ve öğreniminde ulusal ilkeleri kabul ettiği ya da geliştirdiği takdirde mevcut ilkelerindeki işbirliği ve eşgüdümde uygun düzenlemeleri yaparak Avrupa düzeyinde daha büyük bir yakınlaşma elde edebileceklerdir" (Avrupa Konseyi, 2005, s.2.) şeklinde bir ilkeye dayanarak yol ve yöntem konusunda fikirler geliştirilmiştir. Yine Avrupa Konseyi'nin dil öğrenme yaklaşımında bireysel çok dillilik önem kazanmıştır. Birey farklı kültür ve dillere sahip olabilir. Etkili iletişim sağlayabilmek için bireyin bütün dillerden faydalanabilmesi anlamına gelen birey bağlamında çok dillilik, okul ya da farklı eğitim kurumlarında verilen yabancı dillerin çeşitlendirilmesi anlamına gelen sosyal bağlamdaki çok dillilikten farklıdır. Birey bağlamına örnek olarak; Afrikalı bir kişinin Fransızca konuşurken zorlandığı durumlarda ya da anlamını hatırlamadığı kelimelerde anadilinden ya da bildiği başka bir dilden faydalanması yanı sıra jest ve mimiklerden faydalanarak iletişim kurması verilebilir. Mağrip ülkelerinde (Fas, Cezayir...) konuşulan Arapçada sık sık Fransızca sözcüklere yer verilmesi, diller arası iletişime ilişkin başka bir örnektir. Bu durum eğitim kurumlarında öğretilen dillerin çeşitlendirilmesi ve farklı yeteneklerin geliştirilmesine olanak sağlaması açısından önemlidir. Dil öğrenmenin yaşam boyu devam eden bir etkinlik olması okul dışındaki dil deneyimleri ve karşılaşılan dilsel durumlarda özgüven ve beceriyi geliştirmesi açısından etkili bir yöntemdir.

2.1.2. KÜLTÜR

Kültür, toplumun yani yapılandırılmış insan gruplarının çoğu zaman kendileri farkında olmadan yaşamlarını düzenleyen, herkesçe kabul edilmiş yapılardır. Bu yapılar biyolojik kalıtımla kazanılmaz, sonradan edinilirler. İnsan etkinlikleri düşünceleri ve duyguları kültür aracılığıyla edinilir ve kültürden etkilenir. Kültür tek tip değildir bir yerden diğerine farklılık gösterebilir. Ancak Antropolojik anlamda da bir insanın diğerinden daha kültürlü olduğu kabul edilmez.

Kültür, kişilerin davranışları hakkında bize bilgi veren ve bu davranışlarda yansımaları bulan soyut görüşler, değerler ve dünyaya dönük algılardan oluşur. Bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılır ve onlar tarafından anlaşılır davranışlar üretir. Biyolojik kalıtımdır. Kültür öğrenilir ve bütün parçalarıyla bütünleşmiş olarak işlev görür. Bu, “Kültür biyolojik olarak kalıtım yoluyla aktarılmaz öğrenilir” yani “insanlığın, toplumsal katılımı” olarak adlandırılır. (William A. Haviland, Harald E.L. Prins, Dana Walrath, Bunny Mcbridge , 2008, s.113)

İlkel dönemlerde bile her toplum hayatta kalmak ve güven içinde yaşamak için işbirliği içinde olmak zorundaydı. Bu amaca ulaşabilmek için her birey toplum içinde daha önceden kestirilebilecek davranış modelleri geliştirmek zorundadır. İşbirliği ve grup hayatı olmazsa toplumda kültür ortaklığı olmaz. Kültür bir toplumun ortaklaşa sahip olduğu yaşam biçimi; üyelerine yaydığı davranışa yansıyan o davranışı yaratan ve yorumlamada kullanılan görüşler, değerler ve algılardır.

İngiliz antropolog Sir Edward Burnett Tylor, kültür konusunda ilk açık ve kapsamlı tanımlamayı yapan kişidir. Tylor, kültürü: “ Kişinin toplumun bir üyesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, adet, gelenek alışkanlık ve yeteneklerin karmaşık bütünü” olarak tanımlar. (William A. Haviland. Vd. 2008, ss.102–103) Süreç içerisinde elde edilmiş bütün edinimler, alışkanlıklar tutum ve davranışlar kültür çerçevesinde değerlendirilir. Her bireyin kültüre etkisi olduğu gibi kendisi de sosyal bir varlık olarak belli bir topluluk içerisinde kültürden etkilenir. Yemek, içmek gibi temel beslenme alışkanlıkları, sevmeye ve sevilme şekilleri, üremeye bakış açısı, dinsel yönelimler, güvenlik ve sağlık konularına yaklaşım gibi birçok alan toplumun ortak bir yaratısı olup yine aynı toplum tarafından süreç içerisinde değişip yenilenen kültürel paradigmlar, bir algı ve davranışlar bütünüdür.

Her kültür kendi koşulları içerisinde değerlendirilir. İnsanoğlunun varoluşsal gerçekliği yani sosyal bir varlık oluşu ortak hareket etmeyi gerektirir. Ortaklaşma, zaman içerisinde aynı düşünceler, ortak talepler, benzer mekânlar oluşturur. Beraber yaşamak kimi zaman, yaşamın düzeni ve devamlılığı gereği zorunluluklar kimi zaman da özgürlükler tanır. Her toplumun yaşam koşullarının değişimine farklı koşul ve dönemlerde giriyor olması farklı kültürlerin de oluşmasına imkân tanımıştır. Bu farklılık fiziki, siyasi, coğrafi ya da dinsel sebeplerden kaynaklanabilir. Bu nedenle her kültürü kendi gerçekliği içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Fakat bu gerçeklik içerisinde sınıfsal, yönetsel ya da düşünsel kategoriler, gruplar oluşabilmektedir: Üst grup kültürü/alt grup kültürü, etnik grup, çoğulcu toplum, çok kültürlülük gibi kavram ve durumların çıkmasına sebep olmuştur.

2.1.2.1. Üst Kültür / Alt Kültür

Bir topluluk içerisinde yönetsel ve yaşam koşulları açısından eşitsiz bir oluşumu ifade eder. Sayısal üstünlük, iktidar, ticari güç gibi geniş bir toplumun olduğu üst kültür ve daha pasif ve sükunetli durumda olan alt kültür, aynı topraklar üzerinde yaşarken bazı anlaşmazlık ve eşitsizlikler yaşamaktadır. Üst kültür alt kültürü baskı altına almaya çalışıp etkisizleştirme, sindirme ve yok etme eğilimi gösterebilir. Örneğin; Kuzey Ameri Kızılderilileri Beyazlara göre bir alt kültürdür. Bir zamanlar bağımsızken daha sonra Amerika ve Kanada hükümetlerince zorla kontrol ve baskı altına alınmış kültürel gruplardır. Bu sömürgeleşmeden ötürü büyük bir değişim yaşasalar da hala kendi kültürlerini devam ettirmektedirler. Bu, Küreselleşmeye karşı bir direnç anlamına gelmekle birlikte çoğulcu toplumdaki bir alt grubun diğer grup üyelerini anlamakta zorlanması yanlış anlamının ötesine geçip öfke ve şiddet boyutuna taşınması da söz konusu olabilir. Çoğulcu bir toplum olan Guatemala'da, hükümetin Maya halkına kanlı saldırılar düzenlemesi, Irak'ta, Türkiye ve Suriye'de farklı kültürden olanlara karşı mesafeler ve yaptırımların olması, farklı kültürlerle sahip toplumların kimi zaman bütünleşme ve kültürlerarası iletişim boyutunda sorunlar yaşadığını gösterir.

2.1.2.2. Etnik Grup ve oğulcu Toplum

İnsan toplulukları tarihsel süreç içerisinde önemli değişiklikler yaşar. Kùltürlerin iletişim içerisinde olması yeni kùltürlerin kabul edilip içselleştirilmesi sonucunda eski kùltürler unutulabilir. Bu durum etnik köken sorununu ortaya çıkarıyor. Aynı kökenden olma, aynı dili konuşmakla mı yoksa ortak bir tarihsel kùltüre sahip olmakla mı olur? Ait olma hissi, fiziksel benzerlikler gibi birçok özellik bir etnik gruba mensup olmak ya da olmamak konusunda tek başına yeterli gelmeyebilir.

“Yunanca ulus anlamına gelen “Ethnikos”dan gelen “etnik” sözcüğü “gelenek” anlamına gelen “ethnos” sözcüğüyle de ilişkilidir ve etnik bir grup tarafından paylaşılan kùltürel görüşlerin dışı vurumudur. Etnik grup; kendilerini ortak bir ata, köken, dil, gelenek ve geleneksel inançlar gibi çeşitli kùltürel özelliklere sahip bir grup olarak tanımlayan ve bunu ilan eden insanlardır.” (William A. Haviland. Vd. 2008, s.107.) Ortak özelliklerin çok olması kaynaştırıcı ve birleştirici bir etki bırakmaktadır. Ait olma ve toplumsal bir kimliğe sahip olmada önemli olan bu özellik zamanla yeni etnik grupları oluşturuyor.

oęulcu toplum; İki ya da daha fazla etnik grubun ya da ulusun ortak bir devletin sınırları içinde birlikte yaşadığı ancak kendi kùltürel farklılıklarını koruduğı toplumdur. Kùltürel farklılık her zaman için siyasal özgürlük anlamına gelmemektedir. Eski Sovyetler Birliği ya da bugünün Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerinde bile farklı etnik grupların varlığı mevcuttur. Kùltürel hakların olduğu, temel insan haklarının ihlal edilmediğı sürece etnik gruplar yaşamlarını devam ettirebilmektedirler. Buna karşın Irak ve Suriye’de yaşayan Kürt, Süryani, Ezidi gibi etnik gruplar kitlesel göç ve katliamlara maruz kalabilmektedirler.

2.1.2.3. Çok Kùltürlülük

Çok kùltürlülük; çok etnik gruplu bir toplumda kùltürel çeşitliliği yönetebilmek için aynı ülkede bir arada yaşayan kùltürel farklılıklar için saygı ve hoşgörü duyulmasını vurgulayan bir anlayıştır.

Siyasi, ekonomik, cinsiyetçi sebepler, sürekli değişen yaşam koşulları, teknolojik yenilikler, eğitim seviyesi, insan temel hak ve özgürlüklerinin önem kazanması gibi etkenlerle, insanlar sürekli bir yenilenme içerisinde. Tek tip ya da

tek kültürün giderek etkisini yitirdiği dünyada ortak yaşama kültürü, birbirini anlama ve hoşgörüle karşılıklı kabullenmeyi gerektiriyor.

Tek bir dünya kültürü ya da homojenliği savunmak neredeyse imkânsız kabul ediliyor. Louis-Jean Calvet, (2013) Sociolinguistique (Toplumdilbilim) başlıklı kitabında: “Dünyada 6 ana dil vardır. Bu da ülke başına ortalama 30 dil anlamına gelir. Dolayısıyla dil-kültür bağlamında ele aldığımızda birden fazla etnik gruptan oluşmamış bir ülkenin yeryüzünde bulunmadığı anlamına gelir. Kaldı ki çok kültürlülük kavramı da modern toplumları tanımlayan olguların başında gelir.” (s.17) Küreselleşmenin giderek hız kazandığı ve bu nedenle kültürlerin kaybolacağı düşüncesi de yeterli bir kabul görmemektedir. Her ne kadar her etnik grup kendi kültürel değerlerini koruma adına devlet kurma çabasında olup bu yolda bağımsızlık savaşları verse de bunun yanı sıra birçok etnik grup bir araya gelip ortak bir siyasi birlik oluşturma ve bu sistem içerisinde kendi kültürünü devam ettirmesi de sık rastlanan bir durumdur. Üç resmi dilli, Kürtçe, Arapça, Türkmençe olan Irakta farklı kültürlerin inançların savaş sürecinde katliamlara maruz kalmasına rağmen tüm etnik grupların siyasi temsiliyeti ve kültürel özgürlüğü korunmaktadır. İsviçre’de çok kültürlülük dört etnik grubu da memnun edecek biçimde şu noktayı vurgulamaktadır:

Küçük devletlerden (kantonlardan) oluşan bu konfederasyonda, doğrudan demokrasi politikası geleneği, ülkenin bölgesel, dilsel ve dini farklılıklarıyla çelişmeyecek bir siyasi örgütlenmeyle bir arada yürütülür.

Bu durumlar her zaman başarılı olmasa da BM genel meclisinin 1966 yılı insan hakları sözleşmesi açık bir biçimde belirtmiştir. “Etnik, dini ya da dilsel azınlıkların bulunduğu devletlerde, bu azınlıklara ait kişilerin kendi kültürlerini yaşama, kendi dinlerini açıkça söyleme ve uygulama, kendi dillerini konuşma hakları korunacaktır.” (Bodley, 1990, s. 99)

Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni’nin Çok dilli Yeterlilik maddesinde farklı dilleri kullanma ve öğrenme sürecini, “ Yabancı bir dil bilgisi her zaman kendi ana dilini ve kültürünü üstün görmeye neden olmazken, tam tersi bir etkiye sahip olabilir. Çok kültürlülük yeni ortamlara ve yeni insanlarla ilişkiye girme becerisi ve öğrenme bilgisini mükemmelleştirir.” şeklinde yorumlanmıştır. (Avrupa Konseyi, 2005, s.127)

2.1.3. DİL İLE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Diller insan toplulukları tarafından konuşulur, geliştirilir ve nesilden nesile aktarılır. Her topluluk kendi yaşam döngüsü içerisinde kendi kültürünü oluşturur. Bireylerin bu kültürel yapı içerisinde dil kullanımları kendine has olduğundan, diğer kültür ve dil ilişkisi de farklılıklar gösterir.

Dilsel açıdan kelimeleri cümleleri yan yana getirebiliriz ama bu yapının anlam kazanarak iletişim işleviyle donanması her toplulukta aynı olmayacaktır. Göç, savaş ve benzeri sosyal olaylar sonucu değişen demografik yapılar, devrimler sonucu değişen iktidarlar ve bunun sonucu olarak değişen siyasal rejimler, kültürel paradigmaları değiştirir. Bu olağanüstü hareketlenmelerin sonucu olarak toplumların yeni kimliklerle tanışması ve kendi ulusal benliklerinin kaybolması gibi sonuçlar doğabilir. Bu noktada dil en önemli değişimi yaşar. Örneğin Amerikan İngilizcesinde çatışma ve savaşla ilgili çok sözcük vardır. Çünkü bu ülke kapitalist rekabet ve küresel ekonominin başaktörü olarak savaşlar yapmakta veya saldırılara maruz kalmaktadır. “Uzayı fethetmek, uyuşturucuya karşı savaş açmak, borsada vurgun yapmak” gibi örneklerin yanı sıra çocuklarının isimlerinin de savaş temalı olması gibi örnekler verilebilir. Yine yapılan araştırmada “Güney Sudan’da göçebe kabile Nuer’lerin kullandığı dilde sığırla ilgili 400 den fazla sözcük ve deyim bulunduğunu ve Nuerli çocukların adlarını da bu isimlerden aldığını görmüşlerdir.” Çünkü Nuer kültüründe geçim kaynağının hayvancılık olması sığırın önemini arttırmıştır. (William A. Haviland. Vd. 2008, s. 245)

Dil ile kültür ilişkisi sanatsal alanlarda da önemli bir işlev görmektedir. İnsan üzerindeki duygusal etkisi, toplumlararası farkındalık ve bağların güçlenmesi açısından sanatın kültüre önemli katkıları vardır.

Dil, kültürlerin toplumlar arasında geçişini sağlayan bir araç olsa da bu her zaman her iki kültürün de birbirine eşit aktarılacağı anlamına gelmez. Örneğin hangi dil daha çok öğrenilmekte ya da öğretilmekteyse o dillerin taşıdığı kültürler de en fazla aktarılan kültürlerdir. İngiliz, Amerikan, Fransız, Alman, İspanyol kültürlerinin etkisi ve yaygınlaşması biraz da bu nedendendir. Sömürgecilik gerçekliğini bir yana bırakırsak, özellikle sanatın etkisi de kayda değerdir. Özellikle, sinema müzik, edebiyat ve en önemlisi teknoloji yoluyla gerçekleşen kültür aktarımları mevcuttur ve bunların hepsinin ortak aracı dildir. Farklı kültürlerin, yaşamların tanınmasında,

görsel ve düşünsel etkiler bırakmasının yanı sıra dilin kelime hazinesine de önemli katkılar sağlamaktadır. Müzik, Resim, Edebiyat, Radyo, Sinema ve Televizyon alanlarının her birinin kendine has başka bir söylemi vardır. Bu alanlarda kaydedilen her yenilik yeni bir sözcük hazinesi oluşturur. Böylece söz konusu alanda ortaya çıkan sözcükler, bu yolla diğer dillere aktarılır. Sinemadan örnek olarak; gösterime girmiş bir filmin bütün dünyada izlenmesinin, ekonomik ve uluslararası tanınırlık açısından büyük bir rolü ve misyonu vardır. Sinema sektöründe kullanılan terimler; Vizyondaki filmler, Fragman, Casting, Kadraj, Sekans, Sound... ve benzeri örnekler bugün bütün dünyada sinema sektörünün ortak dilidir.

Müzik açısından da aynıdır. Müzik kelimesi başta olmak üzere, bu alanda da birçok kelimenin aktarıldığını görebiliriz. Solfej, Porte, Detone, Armoni...

Edebiyat alanında da yabancı dillerden aktarımlar sıkça görülmektedir; Realizm, Romantizm, Mecaz-ı Mursel, Teşbih...

“Bir sektör uluslararası piyasada yer edindiğinde elbette katma değerler yaratma eğiliminde olur. Ve kazanca kazanç katar.” (Logie, 2014, s. 100) Bu katma değerler evrensel boyutta tüm insanlığı etkileyen ortak yaşantılar, duygular olabileceğinden bir toplumun yaşanmış deneyimleri diğer toplumlara örnek teşkil edebilir. İnsan ilişkilerinde yeni davranış özellikleri ortaya çıkarabilir. Sinema sektörünün cezbedici ve kitleleri etkisi altına alma gücü, birey ve geniş toplulukları ruhsal ve düşünsel anlamda etkileyebiliyor. Yılbaşı kutlamaları, sevgililer günü, Ramazan Ayı gibi birçok özel dönemler artık hayatın bir parçası olmakta ve hayata bakış açımızı etkilemektedir.

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan hak ve özgürlükler kavramları, Fransız edebiyatının önemli bir etkisiyle tüm dünyayı yayıldı. Öyle ki birçok ulusal ve sınıfsal kesimler Fransız devriminden ilham alarak hak taleplerinde bulundular ve sosyal dengeyi yeniden inşa etme davranışlarını gösterdiler.

Tüm insanlığı etkileyen savaşlar, “Yüzyıl Savaşları, Haçlı Seferleri, Afrika’da Ruanda, Somali Uzakdoğu’da Hindistan, Keşmir, Avustralya’da Aborjinler’le olan meseleleri, İngilizlerin Hindistan ve Pakistan müdahaleleri keza Fransa’nın St Barthelemy Yortusu, Cezayir, İŞİD örgütünün Irak’ta, Suriye’de” binlerce Ezidi, Kürt, Türkmen öldürmesi sebebiyle değişen sınırlar oldu. Yaşanan toplu göçler ve yasaklar sonucu kültürler de değişim dönüşüm yaşadılar. Bu durum

kimi yerde toplumsal kimlik karmaşası yaratırken kimi yerde de köklerini arama ve koruma sorununa yol açtı. Bu noktada etnik karmaşa ve dillere yansımaları, Budunbilim (Etnolinguistik) gibi alanların da konusunu oluşturdu.

“Etnik dilbilim; farklı kültürler ve grupların dilsel süreçlerini ele alarak, dilin kültürel bağlamı ve toplumsal kullanımıyla ilgili araştırmalarla ilgilenir. Etnik azınlıkların dillerinin yok olma tehlikesi altına girmemesi için gösterdikleri çabaları, kendi kültürel kimliklerini ve saygınlıklarını koruma mücadelesi olarak değerlendirilebilir. ABD ve Kanada hükümetlerinin Kuzey Amerika yerlilerine uygulanan sindirme politikası bu konuya verilebilecek bir örnektir. Bu politikalar çerçevesinde yerli halkın çocukları bile ellerinden alınarak İngilizce konuşmanın zorunlu olduğu yatılı okullara gönderilmiştir. Yıllarca bu okullarda kalmak zorunda bırakılan çocuklar kendi dillerini konuştuklarında cezalandırılmışlardır. Evlerine dönen çocukların çoğu aileleriyle iletişim kuramayacak duruma gelmişlerdi.” (William A. Haviland. Vd. 2008, s. 239)

1980 sonrası Türkiye’inde de aynı yöntemlerle Türkçe dışında başka bir dil konuşmanın yasaklandığı ve Yatılı Bölge Okullarının bu amaçlarda kullanıldığı bilinmektedir.

“Charaudeau, Ortaçağda ilk dilbilgisi çalışmalarının savaş halindeki bölgesel ve feodal toplulukları birleştirmek için başlatıldığını daha sonra 19. yüzyılda ilk ulusal sınırların çizilmesinde önemli rol oynadığına dikkat çeker. Bu düşünce Fransa gibi ülkelerde dilsel özellikleri entegre edebildiği ve homojenliği sağladığı ölçüde savunulmaya devam edilmiş ya da İspanya Büyük Britanya gibi dirençle karşılandığı ülkelerde kesintiye uğramıştır. Charaudeau aynı makalede Fransa’da konuşulan ama resmi dil statüsünde olmayan Bask Katalan, Bröton ve Korsika dillerinden bahsederken bir soru daha sormaktadır. Acaba onlar Fransızca yerine anadillerini kullandıklarında kültür de değişiyor olabilir mi? Sorunun görüldüğünden daha karmaşık olduğu ve yanıtın kolay olmadığını da iddia eder.” (Chauraudeau’dan aktaran Logie. 2014, s. 82)

Bu durum ABD gerçekliğinde İngilizcede görülmektedir. Etnik çeşitliliği en zengin olan ülkelerden birisi olan ABD’de, kültürel kimlikler ortak bir Amerikan kimliği altında yaşarlar ve bu ulusal kimlik tüm farklılıklara rağmen bir aidiyet duygusunu barındırır. Ama çokdilliliği resmi olarak kabul etmeyen bir rejimin de

varlığı söz konusudur. Çok dilliliği bölücü bir anlayışla yorumlayan Kanada'nın Quebec eyaletini örnek verebiliriz. Quebec'te, Kanada'nın diğer bölgelerinden farklı olarak Fransızca konuşulması ve o bölgede yaşayanların Kanada'dan ayrı bir ülke kurmak istemeleri durumu, çok dilliliğin ayrıştıran bir unsur olarak değerlendirilmesinden kaynaklanır. Oysa Finlandiya, İsviçre gibi ülkelerde birden çok resmi dilin olması ülkeyi bölmüyor. Buna karşın, tek dilin konuşulduğu Sudan Güney-Kuzey Sudan olarak ikiye bölünmesi iki yıl önce gerçekleşti keza Kuzey İrlanda, İspanya'da Katalanlar gibi birçok bölgede bağımsızlık için referandum talepleri olmaktadır.

Dil ve kültür ilişkisinin karmaşıklığı, etki-tepki ve sonuç bağlamlarına dair Charaudeau:

“Dil, Söylem ve Kültürel Kimlik” başlıklı makalesinde şöyle demiştir. “Kimlik sorununu ikiye katlayan dilin kültürel boyutu kadar karmaşık hiçbir şey olmayacağına ve konuyla ilgili dört temel sorunun sorulması gerektiğine değinir; Bireyin kimliği tam olarak neyi ifade eder? Sosyal ve kültürel kimlik nedir? Ya da ifade ettikleri şeyler aynı mıdır? Bir grubun kimliğine kim karar verir, gruba dahil olanlar mı yoksa dışında kalanlar mı? Kültürel kimliği oluşturan nedir? Bireylerin ortak yaşamdaki davranışları mı yoksa kullandıkları dil mi?” (Charaudeau Patrick'den aktaran Logie, 2014, s. 81)

Siyasal ve ekonomik türden birçok sebepten dolayı göç eden insanların üçüncü kuşak bireylerinde sıkça görülen kimlik kargaşası tam da bunu ifade etmektedir. Geldiği toplumsal gerçekliğin bazen bireyin gözünden önemi olmayabiliyor, ebeveynlerinin konuştuğu dil, kutladığı bayramlar ya da ahlaki değerler bir anlam ifade etmeyip sonradan katıldığı ortamın değer ve anlayışlarını benimseyip içselleştirebiliyor.

2.1.4. İLETİŞİMİN KÜLTÜRLE OLAN İLİŞKİSİ

İletişim; duygu, düşünce ya da bilgileri, çeşitli yollarla başkasına aktarmaktır. Dilsel iletişimde kişinin konuşma biçimi seçtiği sözcükler ses tonu beden duruşu, jest ve mimikler önemlidir. Empati kurma dış dünyayı tanıma gibi birçok işlevi vardır.

Kızılderiilerin dumanla bildirişmesi gibi, gemiler arasında uygulanan bayrak ya da ışıkla da iletişim kurulabilmektedir. İletişimin temel aracı dildir. İnsanlar yazılı, sözlü, ya da beden diliyle de iletişim kurabilmektedir. Işık da bir iletişim şeklidir. Beden dili ile ilgili olarak simge ve hareketlerden oluşan Knezi kavramına

ilişkin, Guy Croussy şu şekilde bir tanım yapmıştır: “Bir hayvanın, bir çocuğun ya da bir yetişkinin saldırganlığını ya da boyun eğişini ifade eden duruş gibi farklı duruş şekilleri tüm tutumlar, jestler davranışlar hareketler, ritüeller ve danslar da tıpkı göstergelerden oluşan doğal dil gibi sekanslarına ayrıştırılabilirler. Burada söz konusu olan hareketleri, tutum ve duruş biçimlerini kapsayan ve bunları uzlaşımaya dayalı gösterge birimleri gibi sınıflandıran alan kinezidir. Öyle ki sınıflandırma bazen de karikatürize edilir. Örneğin havada asılı kalmış bir el tehdit ya da kutsamayı ifadesinde olduğu gibi stereotipleştirilmiştir.” (Croussy, 1989, s.46) iletişimin temel aracının dil olması demek insan eksenli eksik bir tanım olarak kabul edilebilir. Keza hayvanların iletişim şeklini “içgüdüsel davranış” kabul edip dilsel iletişimde sesletimi temel ölçüt kabul edilip, hayvanların konuşamamasına “onların iletişim dili yoktur” demek, sağır ve dilsiz insanların iletişiminin de olmayacağı anlamına götürür ki bu da yanlış bir düşüncedir.

İletişim, insanların bilerek, isteyerek bildirişimde bulunmasına denir. İletişimi Andre Martinet; “ Bir konuşucunun (konuşucu-locuteur), bir dinleyiciye (dinleyici-auditeur) ikisinin de bildiği varsaydığı bir dili kullanarak (düzgü-cod) belli bir yer ve zamanda (bağlam-contekst) işitilebilecek bir biçimde (oluk-canal) bir şeyler (bildiri-message) aktarmasıdır.” olarak tanımlar. (Huber, 2008, s.21)

Bir iletişimde en az iki kişi ya da taraf vardır. Kendi kendimize konuşmadığımız sürece konuştuklarımızı dinleyen bir alıcı vardır. Söylediklerimizi uygun bir şekilde kodlayarak çeşitli yollardan alıcıya göndeririz. Kullandığımız her yol, düşüncelerin kodlanması, aktarılması ya da şekli yine alışagelmış kültürel özelliklere göre düzenlenir. Tanımadığımız kültürlerle iletişim kurmayı engelleyen sınırlar, normlar, güvenlik, belirsizlikler, stereotipler, önyargılar, etnomerkezcilik (etnik merkezlik) gibi durumlar vardır. Bir kültür için normal kabul edilebilecek davranışlar başka bir dilde hakaret sayılabilir.

İnsan ilişkilerindeki mesafeler korku, kaygı ve belirsizlikler yaratır. Geçmişten gelen klişe, önyargı ve kalıp yargılar nedeniyle insanların birbiriyle iletişim kurması zor bir hal alır. Kültürlerarası iletişim ve bireyler arasında görülen sorunlar özellikle daha önceden yaşanmış olumsuz davranışlardan kaynaklanmaktadır. Kimi zaman aynı problemlerle yeniden karşılaşmamaya yönelik mesafelerin kurulması bir tedbir amaçlı olsa da, tüm yaşananlar kişiler arasında

iletişim sorunları yaratmaktadır. Bu noktada iletişimi etkileyen durumlarla ilgili bazı kavramlara değinmek gerekmektedir. Bunlar;

2.1.4.1. Proksemi

Mesafe, kişisel alan bilgisi olarak da tanımlanan Proksemi: Yaş, cinsiyet, sosyal statü, ırk, sınıfsal farklılıklardan kaynaklanan bireysel ve toplumsal kodlara bağlı mekân paylaşımının bireyler üzerindeki etkilerini inceler.

Bireyler ve toplumlar arası ilişkilerdeki olumsuz sosyal deneyimler, yaşanan sorunlar insanların birbirleriyle iletişim kurmalarında önemli olumsuz etkenler yaratmıştır. Bunun sonucu olarak birey ve toplumlar arasında fiziki mesafeler kültürel kodlara dönüşmektedir.

Her canlının malını, canını ve varlığını koruması zorunluluğu etrafını çevreleyen olumsuz yaşam koşulları ve insan ilişkilerinden kaynaklanmaktadır.

Hall'e göre: "Belli bir çevrede duyuşsal algılamalar kalabalıkta baskı hissi, çevre ve zaman algısı bir kültürden diğere farklılık gösterebilir. Örneğin Amerikalılarda herkesin ayrı bir odası olması gerektiği düşünülürken İngilizlerde bu böyle değil. İngilizler Amerikalılara göre daha sessizdirler çünkü yüksek ses konuşmayı eğitimsizlik ya da görgüsüzlük olarak değerlendiriyorlar. Almanlarda bireysel alana müdahale sınırı 2-10 metredir." (Logie, 2014, s.87)

Hall'in başka bir araştırmasında İnsanların birbirine yakınlığını; "samimi (0-45 cm), gayri resmi-kişisel (45-120 cm) toplumsal-danışma (120-360 cm), topluluk içi mesafeyi (360 cm'den fazla)" olarak tespit etmiştir. (aktaran William A. Haviland.vd. 2008, s. 231)

İnsan ilişkilerindeki mesafelerin oluşması bir kere de oluşmuş bir sonuç değildir. Toplumların tarihi süreçlerin birikim ve deneyimlerinden ortaya çıkarttığı olumsuz algılar, nesilden nesile aktarıldığı gibi yeni olumsuz yargılar da eklenmeye devam etmiştir. Yeni doğan bir bebek her büyüme evresinde sosyalleşmesini yaşarken girdiği toplumun genel algısına göre kategoriler, şemalar, stereotipler ve önyargılarla karşılaşır ve bunları öğrenerek sosyalleşme döngüsünü tamamlar. Dış dünyayı tanıma, bilgi edinme ve hayatı devam ettirebilmesi için gerekli kural ve algıları bilmesi gereken bir çocuğun başvuracağı ilk kaynak kendi dar çevresi yani aile, arkadaş ve toplumdur. Ama her bilgi mutlak değildir. Birine doğru gelen,

ötekisine yanlış gelebilir. Bu farklı değerlendirme ve algılamının sebepleri konusunda bireyselci ve toplumsalcı bakış açıları vardır.

Bireyselcilere göre; İnsanlar sosyalleşme süreci içinde öncelikle bireyselleşir. Tüm dünyanın yorumlanması kendi bakış açısına göre yapılır. Bireyci yaklaşım kuramında; Bireycilik, toplumsallığın karşısında yer alan bireyi merkeze alan, bireyin çıkarını önde tutan, bireyin haklarını toplumun haklarının üstünde tutan ve bireyi kendi içinde kapalı, sınırlarla çevrili varsayan bir anlayıştır. Bu konuda bireyci düşüncenin giderek hakim olduğu ve bu görüşün yayılmasında Floyd Allport ve Gordon Allport'un etkisi vardır. Floyd Allport; "Tek psikolojik gerçekliğin birey olduğunu öne sürmüştür. Ona göre kitle tek tek bireylerin toplamından başka bir şey değildir. Bu noktada kitle davranışını açıklamak için birey psikolojisinden yola çıkmak gerekir." der. (Sezer Ünlü'den aktaran Gürel, 2011, s.104) Ona göre kamuoyu, kodlanmış bir ortak kişi davranışdır ve bu birçok birey tarafından ortaya konur.

Toplumsalcılara göre; birey sosyal bir varlıktır. Yaşamak ve güvenliği için ortak hareket etmek zorundadır. Marks'a göre; Sosyal bir varlık olan insan, kapitalist sistemler tarafından bireyselleştirilerek kendi ekonomik düzenlerini devam ettirmelerini sağlayan bir kendilik olarak görülür. Toplumun gerçek bilgilere sahip olması, bu yönde eğitilmesi bireyler üzerinde etkili olacaktır. İnsanlar arasında oluşan mesafe ve yanlış algılamaların sebebine değinmek gerekmektedir.

2.1.4.2. Kategorileştirme

Bilişsel gelişimi çerçevesinde insanoğlu, varoluşundan itibaren sürekli bir öğrenme güdüsüyle hareket eder. İlk yürüme deneyimi, konuşması, kendisi dışındaki çevreyi tanıması birer çaba gerektiren davranışlardır. Dünyayı tanımak, olup bitene anlam vermek, nesnelere, olayları tanımlamak, durmadan değişen dönüşen bilgileri algılamak için her bir uyarıyı sınıflandırma, gruplandırma işlemleriyle kategorileştirme yapar. Kızlar-erkekler, iyiler-kötüler, zenginler-fakirler... gibi.

Öyle ki bu durumlar bile kendi içinde daha alt kategoriler oluşturabilir. Kadın-erkek örneğinden yola çıkarsak evli-bekâr, güzel-çirkin, şişman-zayıf kadın gibi kategoriler vardır.

Zihinde oluşturulan gruplamalar ve sınıflandırmalar giderek bir şema oluşturur. Kategorileştirilenler ile ilgili özelliklerden yola çıkarak toplumsal role dönüşen yeni çıkarımlar gerçekleşir. Anne-baba kategorisinde annelerin çocuklarını besleyen, evde yemek yapan, evi temizleyen kişi olduğu, babaların ise dışarıda çalışan, para kazanan, güçlü, hediye alan, aileyi tehlikelerden koruyan kişi şemaları oluşturulur.

“Şema, deneyimlere dayalı olarak bir gerçeklik alanının tipik bağlantılarının temsil edildiği; bellekteki, sözel olmayan ve bilgiyi işlemeye ve örgütlemeye yardımcı olan bilişsel bir yapı; nesnelere, kişiler, olaylar, roller hakkındaki inanç ve duygularımızın kategoriler halinde biriktirilerek organize edilmiş zihinsel örüntüleridir.”(Mutlu, 1998, s. 324)

“Kişiler, çevreden aldıkları bilgi ve deneyimlerle, yeni durumlara ve olaylara karşı yeni kategorileştirmeler yapması sonucu birtakım şemalar belirginleştirir ve bu şemalardan yola çıkarak kalıp yargılar, bu kalıp yargılardan da önyargılı düşünceler oluşturulur.” (Ünlü, 2004, s.260)

2.1.4.3. Aidiyet

İnsanın kendi kimliğini oluşturma yollarından biri aidiyettir. İnsan kendini aidiyetleriyle yani mensup olduğu gruplara dayanarak tanımlar. Aidiyetler bir tür sosyal rollerdir. İlk aidiyetlerin cinsiyet rolleri olduğunu düşünebiliriz. Ben kadını ve ya ben erkeğim gibi aidiyet ifadeleri, cinsiyet rolleri aracılığıyla kişinin kendisini tanımasına yardımcı olur. Bir dinin bir takımın bir ülkenin mensubu olduğunu belirtmek de bir aidiyet ifadesidir ve kişilerin bu aidiyetlerinden ötürü sevilme ve korunma durumu gerçekleşebilir.

“Aidiyetle koruma türlerinden biri insanların kendilerini sınıflara, kastlara ayırmasıdır. Kişiler sahip oldukları güç düzeyini en üst basamak kabul edip gücü daha az olanları alttaki basamaklara yerleştirme eğilimindedir.” (Dökmen, 2010, s.42)

2.1.4.4. Ötekileştirme

İnsanlar kendilerini belirli gruplara ait hissederler. Bu grupların üyeleriyle kendi aralarında bir takım ortaklıklar bulunduğunu düşünürler ve bir de bazılarını ötekileştirme durumu vardır. Adı açıkça konmasa bile aidiyet bağı olmayanlar öteki olarak adlandırılır. Ötekinin farklı olduğuna yanlış düşündüğüne yanlış davrandığına bu yüzden onunla uzlaşamayacağına inanılır. Yaygın bir tavırla ait olduğumuz grubu yüceltir ötekini alçaltarak kendimizi kendi gözümüzde değerli kılarız, ardından da bizi değerli görmeyenleri kınarız onlara kızarız.

Bir zamanlar Çinliler'e göre Çin Seddi'nin dışındakiler ötekiler ve barbar insanlardı. Tarımdan anlamazlardı. Oysa setin dışındakilere göre Çinliler tarımdan başka bir şey anlamayan atı ve oku bilmeyen insanlardı. Ötekileştirilen insanları insan bile kabul etmeyebilir düşüncelere gireriz, Hindistan'daki mevcut kastlarda çok ciddi sınırlar vardır.

Zihnimizdeki önyargılar ile karşımızdaki öteki arasında karşılıklı etkileşim vardır. Önyargılarımız arttıkça ötekini giderek daha itici ve tehlikeli algılamaya başlarız.

Ötekileştirilenlerle iletişimde bir duvar varsa bu duvarın harcı önyargılardır. Ötekilere yönelik önyargılar saldırganlığa, savaşımlara bile yol açabilir. Ötekileştirilenler ruhsuz duygusuz varlıklardır. Onlar öldürebilir, köleleştirilerek satıp paraya çevirebilir, üzerinde deneyler yapılabilir, kandırılabilir, bunları aşağılamayı hak edenler olarak görürken kendimiz yani bizimkiler diye kabullenilenler soylu ve toplumun ileri gelenleri sınıfında kabul edebilir. Yürüyüş, konuşma, jest ve mimiklere bile, büyük bir asalet ve büyüleyici özellik yakıştırması yapıp, Tıpkı Amerika da siyahların ön koltukta oturmalarının yasak olduğu gibi vapurda, uçakta birinci sınıf bölümde seyahat etme hakkını kendinde görme eğilimi önyargıların toplum yaşamındaki açık örnekleridir.

2.1.5. KLİŞE, ÖNYARGI VE STEREOTİPLER

Toplumsal iletişimde olumlu-olumsuz yargılar oluşması, her toplumun kendi iç işleyiş ve koşullarına göre belirlenir. Birbirine yakın kavramlar olan klişe, önyargı ve stereotipin oluşum süreçleri ve sonuçları özellikle sosyal süreçlerin anlamlandırılması açısından önemlidir.

2.1.5.1. Klişe

Klişe kelimesi 19.yy ortalarına doğru(1830) gazetelerin yükselişe geçtiği çağda yaygın kullanıma girdi. Fransızca birleştirmek, birlikte dökmek gibi anlamlara gelen “Clicher” fiilinden geliyor. İngiliz dilbilimci Geoffrey Huges: “Matbaa devriminin sonucu olarak basın dünyasında üç anlamsal ögenin kullanılmaya başladığını belirtir. Bunlar, slogan, klişe ve stereotiptir.” (Bkz. <http://amerikabulteni.com/2014.01.10/haberler-neden-klise-dolu/>.) Klişe, harflerin tek tek dizilerek yapılması sebebiyle, gerek zaman gerekse işçi ve emek boyutuyla zorluklar yaratıyordu. Bu nedenle tekrar kullanımı mümkün ya da olası başlık ve cümle kalıplarının tekrar tekrar kullanılması için baskı işlemi yapıldı. Buna klişe denildi. Bu kavram daha sonraları yeni anlamlar kazanarak genişledi.

Hayatın süreğenliği ve değişim içerisinde oluşu, kaçınılmaz olarak bilgiye erişimde zorluklar yaratmaktadır. İnsan, edindiği yeni bilgilerin kendisinde yarattığı düşünce, hayal ve fikirleri sınırlı ses ve sözcüklerle aktarmaya çalışır. Bu durumda tekrar kaçınılmaz oluyor. Bu giderek bir konu hakkında herkesin kabul gördüğü artık bildiği bir tanımlama kullanılarak ifade edilmiş olur. Tekrar edilen ifadeleri tanımlarken klişe kavramının bir değer kazandığını belirtebiliriz.

Klişeler, uzun süre çok fazla kullanılmış ve artık etkisini yitirmiş ifade, fikir ya da öğelerdir. Klişeler genellikle bazı olaylar sonrası beklenen veya tahmin edilebilen tepkilerdir. Bir taziye ziyaretinde “Başınız sağ olsun, Allah rahmet eylesin” sözleri ya da doğum günü şarkısı olarak mum söndürme anında hep beraber “İyi ki doğdun” şarkısı beklenen ve alışık olunmuş eski bir tepkidir. Klişeler doğru ya da yanlış olabilir. “Akıllı çocuk dediğin, babasını dinler” aile ve çevreden çocuğa aktarılan bu öğreti doğru ya da yanlış olabilir. Zira her baba iyi şeyler söylemeyebilir.

Klişeler, geçmişte oldukça etkili fakat çok fazla kullanıldığından zamanla etkisini yitirmiş ifadelerdir. Önceden başkaları tarafından söylenen ve artık herkes tarafından bilinen düşünce, söz ve yinelemelerdir. Futbol maçlarında futbolcu ve teknik heyetle yapılan röportajlarda daha önce sıkça duyduğumuz tekrarlar olur. “Takımımıza güveniyoruz, bu maçı alacağız, çok iyi oynadık, sahanın azizliğine uğradık. Rakip 12 kişiyle oynadı. Önümüzdeki maçlara bakacağız, yenildik ama ezilmedik ...” benzeri birçok ifade sıkça kullanıldığından dolayı, söylenenlerin doğru ya da yanlış olduğu pek anlamlı değil sadece söylenecek kelimelerin alışılmış ve beklentilere cevap vermesi, ortamın onu söylemeyi gerektirmesinden kaynaklanmaktadır.

Klişe, anlatım biçiminin sıradanlaşması şeklinde olup daha önce okunmuş, duyulmuş, kullanılmış izlenimi yaratır ve metinden somut olarak çıkarılabilen söz öbekleri olarak algılanır. Amossy, klişeyi: “Sadece bayağılaşmış bir formül değil aynı şekilde tekrar edilen katılaşmış bir ifade” olarak tanımlar. (Amossy, 1997, s.12) Amossy’nin belirttiği gibi, klişe toplumun ya da bireylerin, kişi ya da şeylerin üzerinde kararlı ve değişmeyen görüşlerini ifade eder. Bu olumlu ya da olumsuz olabilir. Olumlu tarafı bilgiye ulaşmada kolaylık sağlaması olumsuz tarafı ise bilgiye ulaşırken yanlış edinilmiş deneyim ve algıların başkalarına aynı şekilde aktarılması, kulaktan dolma bilgilerin genelde eksik ve yanlış olduğu gerçekliğinden yola çıkılır. Eleştirel düşünmeye ters gelse de, klişelerin kullanımı doğal bir süreçtir. Bilişsel düzeyi gelişmiş ve eleştirel bakış açısına sahip bir bireyin klişelerden kaçınması beklenmektedir.

Rifattere önceleri klişeyi eğitimin bir konusu olarak ele alıyor. Bu yaklaşıma göre “Klişe, değer yargılarından bağımsızdır. Okuyucular bu kelimeye estetik bir etki katarak kullanmaya başladılar. Klişeyi durumları ifade eden bir kelime olarak kullandılar tıpkı *deja vu*, *fossilise banal...*” (Rifattere’den aktaran R. Amossy, 1997, ss. 56-57) Bu, klişenin stereotipten farklı olduğu noktalardan biridir. Fosil artık tarih öncesi bir kalıntı anlamında değil, farklı anlamlar olarak kullanılmaya başlandı. Kişileri aşağılamak için fosil beyin denilmesi, çok basit ve sıradan muhabbet edenlere “çok banal biri” şeklinde nitelendirilmesi söylenebilir.

Klişe, aynı anlamları sıkça tekrar eden bir formül ya da düşüncedir. Bu düşünceler artık sıradanlaşıp bayağılaşmıştır. Bu nedenle daha çok mizahta, ironi ve

benzetmelerde kullanılır. Spor, gazete, sinema, edebiyat gibi birçok alanda klişelerin kullanımı mevcuttur. Aynı yaşantıları sürekli olarak paylaşan kesimler sıkça karşılaştıkları durumları klişeleştirir. Bu klişeleştirme medya ya da eğitsel bir etki sonucunda olabilir. Sporda yenildik ama ezilmedik, sinemada sahilde rüzgâra karşı sigara içen adamın zihinlerde düşünen, karizmatik bir imge yaratması ya da sinemada katilin kurbanına yaklaşırken çalan müziğin melodisi gerilimi ifade ediyor. Daha önce bu tarz bir cinayet sahnesi izleyen kişi az sonra kadının öldürüleceğini tahmin etmesi gibi. Yabancı dili anadili gibi konuşana “Bülbül gibi, şakır şakır konuşuyor” ifadesinin sık kullanılması onu artık klişeleştirmiştir.

Alışılmış ve bilinen bir ifade bazen kolayca kaçma bazen de basitliğinden dolayı utanılacak bir ifade şekline dönüşür. Ödül töreninde seyirciye seslenen kişinin “öncelikle bu ödülü bana layık gören...” bu tarzla başlayan bir ifade, konuşan kişi açısından heyecandan kaynaklı ya da kolayca kaçma olabilir aynı ifade dinleyici açısından da ezbere bilindiğinden bir an önce bitirilmesi gereken gereksiz ve sıkıcı ifadeler olarak kabul edilmektedir. Bunun gibi farklı örneklerde klişelerin günlük hayatta sıkça kullanıldığı görülmektedir. Konuşulanlardan bir şey anlamayanın “Fransız kaldım”, kalite belirtmek için “Japon işi”, karşılaştığımız arkadaşımızla “nasılsın? İyiyim, sen nasılsın?”, romantizmi ya da sevgimizi belirtme kanalı olarak “seni seviyorum” “mecnuna döndüm”, “sensizlik ölüm gibi” şeklinde ifadeler, iletişimi kolaylaştıran duygu ve düşüncelerin aktarımını sağlayan klişeleşmiş söz dizileridir.

Edebiyatta aynı şekilde abartma karşılaştırma ve benzetmeler de örnek verilebilir. “Gözyaşına boğulmak”, “ Kar gibi beyaz olmak”, “ Melek gibi kadın” gibi anlatımlara başvurulur. Bu tarz cümle kalıpları eleştirel düşüncenin konusu olmuştur. Örneğin edebiyatta kullanılması Gourmont’a göre kötü yazarlardan kaynaklanmaktadır. “Büyük yazarları taklit etme ortak beyin olduğunu ve böylelikle aynı ifadelerin yayıldığını” düşündürür. Ona göre “taklit, kitaplardaki anlamsız bir lekedir. Bu içi doldurulmuş bir kuş koleksiyonuna benzer,” (Amossy, 1997, s.12) şeklinde eleştirir. Olayları durum ve kişileri basitleştirme ve tek tip düşünme yaratma, eleştirilen bir durumdur.

2.1.5.2. Önyargı

Bir grup ya da kişiye karşı yöneltilen olumsuz duygu, tutum ve düşüncelerdir. Bir grubun diğer gruba karşı öteki ve kendinden olmama durumundan kaynaklı eğilimlerdir. Önyargı; gerçekler hakkında düşünmeden, araştırma yapmadan önce o konu hakkında var olan yanlışlar ile birlikte duygu ve tutumlarla olumsuz tepki vermeyi ifade eder.

“Önyargı, kökü derinlere giden olumsuz bir tutumdur ve birçok sosyal durumda kendini gösterir.” (Cüceloğlu, 1994, s.543)

Önyargılar devreye girdiğinde karşı tarafın belleğinde bireysel özellikler kaybolmaktadır ve grup psikolojisi devreye girmektedir. Diğer gruba ait bireylerde peşin hükümlerin verilmesine yol açar. Akılcı ve bilimsel değil daha ziyade dogmatik özellik taşır. “Önyargılar bireylerden ziyade gruplara karşı oluşturulmaktadır. Buna bağlı olarak da önyargılı olduğumuz grup üyelerinin bireysel özellikleri ya da davranışlarının iyi ya da kötü olmasının pek bir önemi kalmamaktadır” (Ünlü,2004, s. 181)

Gordon Allport, “Önyargıların doğası” çalışmasında bu kavramı “Bir toplumdaki grupların kategorize edilmesinde yapılan hatalı genelleştirmeden ortaya çıkan yaklaşımlara önyargı denir.” şeklinde tanımlamıştır. (Allport, 1954, s. 30)

Toplumsal kesimlerin sosyal ilişkilerinde yaşanan sorun ve anlaşılmazlıkların, insanların algılama ve tutumlarına etkisi sonucu önyargılar ortaya çıkar. Kişiler arası çıkarlar birinin diğeri üzerinde yaratmak istediği güç ve irade istemi, lehte ya da aleyhte kullanma sonucu doğurur. Büyük balığın küçük balığı yemesi tarzında bir yaklaşımla, kutuplaşan kesimler arasında gerçekliği olmayan tanımlamalar oluşur.

Önyargıların oluşmasına neden olan sebeplere yönelik bazı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Allport (1954) göre bu konudaki bazı yaklaşımlar şöyledir.

- Sosyo-kültürel yaklaşım: Önyargıyı kentleşmenin bir sonucu olarak gören yaklaşım.
- Durumsal yaklaşım: Bireyin yaşadığı toplum tarafından kendisine öğretilenlerin ve toplum tarafından kabul edilmiş imajların kişiler tarafından benimsendiğini düşünen yaklaşım.
- Psikodinamik yaklaşım: Önyargıyı, insan doğası ile ilgili açıklamalardan hareketle ele alır.
- Olgusal yaklaşım: Kişinin dünyayı algılayış biçiminin, davranışlarını belirlediğini temel alır.” (ss. 32-65) Bu çok yönlü yaklaşım modelleri insanların, gerek bilişsel gerekirse sosyal etmenlerden dolayı önyargıların oluşumunda etkili olduğunu göstermektedir. Savaş ve politik süreçlerin insanlık üzerinde yarattığı olumsuz etkiler bağlamında Adorno farklı bir yaklaşımla önyargıların oluşumunu yorumlamaktadır. Bu durumu Adorno, Otoriteri kişilik kuramı ile açıklamıştır. 2. Dünya savaşında Almanya tarafından diğer etnik gruplara yapılan soykırımın sebebi üzerine yaptığı araştırma sonucunda; “Çocuğun küçük yaşlarda otoriter ailelerde büyümesi sonucu öfke ve düşmanlık gibi özellikleri edinebileceğini bunun sonucunda da önyargıların ortaya çıktığını gösteriyor.” (Bkz. www.uhweb.hartford.edu/misovich/prej1.htm.) bunun yanı sıra farklı kuramlar da vardır. Sosyal ve ekonomik koşullarını sonucu olarak, Engelleme-saldırganlık kuramı vardır. “Bu kuramda engellemeler saldırganlığa neden olur. Okul-işyeri, fakirlik, sağlık sorunları aile içi olumsuz yaşantılar, rekabetçi kültür, savaş ve çatışmalar gibi sebeplerden dolayı gruplar arasında gerginlik çatışma ve savaşların çıkabileceğini bunun da önyargıların oluşumuna neden olabilir.” (Harlak, 2000, ss. 24–26)

Önyargı çoğunlukla din, dil, cinsiyet, milliyet gibi sosyal gruplar üzerinde yoğunlaşmıştır. Önyargıların güncel yaşama yansımaları toplum içerisinde sürekli bir gerginlik ve çatışma zemini yaratabilir. Ben ve öteki diye ayrılan toplumun ortaklaşması konusunda sorunlar çıkmaktadır.

Önyargı bir grup ve grup üyelerine karşı genelde olumsuz bir ön değerlendirme taşıdığı düşüncesidir. Sadece bir fikir ya da inanç üzerine bir beyanat değil hor görme sevmeme nefret etme gibi duyguları içeren bir tutumdur.

2.1.5.3. Stereotip

Stereotip terimi ilk kez 1798'de Fransız matbaacı ve yazarı Firmin Didot tarafından geliştirdiği ve baskı masrafını oldukça azaltarak kopyalar yaratmaya yarayan bir işlem için kullanılmıştır. "Yunanca stereo(katı), ve tipos (karakter, tip) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş bir kelimedir. İnsanlarla ilgili yaygın kullanımına ise 1850'lerden sonra kavuştu." (Bkz.www.nedir.org.)

Gazeteci Walter Lipmann (1922) ise stereotip kavramını kafanın içindeki resimlere veya gerçeğin zihinsel kopyalarına benzetmiş ve bu terim git gide genellemeler ya da aşırı genelleme anlamında kullanılmıştır.

Matbaacılıkta kullanılan bu terimi Walter Lipman'ın insan ilişkilerine uyarlamasından sonra olaylar, kişiler ve toplumlar hakkında basitleştirilmiş ve genelleştirilmiş bilgiler olarak kullanılmaya başlandı.

Sosyal bilimlerde; "Bir toplumsal gruba ilişkin inançlar, insanları bir takım türlere, tiplere bölmeyi ifade eden zihinsel yapıtlar, çevreyi anlama sürecinde karar vermeyi kolaylaştırma işlevine sahip, merkezi kemikleşmiş, şematik, büyük ölçüde yanlış bilişsel formlar" olarak tarif eder. (Hortaçsu, 1998, s. 229)

Lipmann'a göre "insan hareketlerinin temeli gerçek dünyadan alınan bilgiler olamaz. Çünkü gerçek dünya çok büyük ve çok karmaşıktır. Bu nedenle insanlar, kendileri ve kültürleri tarafından biçimlendirilmiş resimler yapar ve bu resimler aracılığı ile hareket ederler." (Lipmann'dan aktaran Hinton, 2000, s.8)

Kalıp yargılar bir sosyal grubun üyeleri hakkında yaygın bir biçimde paylaşılan genellemelerdir. Genelleme yapılan gruptaki bireylerin tüm özellikleri bir bütün olarak değerlendirilir. Bu da farklılıkların olumlu-olumsuz yönlerinin birbirinden ayırt edilmesini engeller. Gerçeğin bilinmesinin zorluğu, iletişim ve fiziki koşulların kişiler arası diyaloga olanak tanınaması nedeniyle, bilginin sınıflandırılıp insan yaşamını kolaylaştıran birer kaynağa dönüşmesine neden olmuştur. Kişiyi çevreyi anlama, bir grubun üyesi olma gibi olumlu katkıları da vardır. Aynı toplumsal yapı içerisinde aynı duyguların, düşüncelerin, gelenek ve alışkanlıkların

paylaşılması ortak yaşamı temellendirip genel bir düzen ve aitlik hissi yaratır. Bu, beraberinde gruplar arasında ayırıcı bir özellik olur.

“Önyargıyı muhafaza eden bilişsel çerçeve kalıp yargılardır. Bir kalıp yargı, bir grubun üyeleri hakkında sadece o grubun üyeleri olmaları nedeniyle sahip olunan bir dizi inanç ve beklentilerdir.” (Ünlü, 2004, s.182) Her grubun farklı kültürlere sahip olması onların kalıp yargılarının da farklı olabileceğini gösterir. Aynı mahallenin çocukları aynı ya da benzer oyunlar oynar, aynı mekânı kullanmak ortak değerler yaratır. Bu yüzden stereotipler, içinde geliştikleri bağlamdan etkilenmektedirler. Ama genelde insanlar stereotipleri iç gruplardan ziyade dış gruplara uygularlar. Dış grubu tanımanın zorluğu yani kişileri tek tek tanıyıp değerlendirme yapmanın yerine genellemeler yaparak bu karmaşadan kurtulmuş olunur. Allport bunu “en az çaba prensibi” olarak tanımlamaktadır. Dilbilimsel çerçevede de Martinet, “Dilsel evrime, insanın bildirişimsel gereksinimleriyle anlaksal ve fiziksel etkinliğini en aza indirme eğilimi arasındaki çatışkının yön verdiğini söyler. Başka düzlemlerde olduğu gibi, burada da insan davranışı en az çaba yasasına uyar. Bu yasa uyarınca ancak benimsediği amaçlara ulaşabileceği ölçüde çaba harcar.” (Ferdinand Saussure’dan aktaran Vardar, 1985, ss.152-153)

Böylelikle bireyler dışarıdan gelen bilgileri hemen kabul etme davranışı gösterirler. Ayrıntıya girmeden ilk dikkat çeken özelliği kabullenerek Lipmann’ın dediği gibi düşünce tasarrufu yaparlar. Çevreden gelen bilgilerin analizi yapılmadıkça, tarafsız, objektif düşünme ya da eleştirel yaklaşım yapılmayıp, olaylar arasındaki gerçek bağlantılar çözülmedikçe, yanlış sonuçlara varılması kaçınılmazdır.

Olumsuz tutumların olumluya evrilmesi zor bir süreçtir. Çünkü kalıp yargıların oluşumu bir süreç içinde gerçekleşir. Bu yüzden kolay değişebilen nesnel ve sağduyulu tutumlar değildir. Bilişsel algılamadan uzak her türlü kabullenme daha tehlikeli etkilere açıktır. Siyaset, din, ırkçılık konularında özellikle kitleler arasında ciddi sorunların çıkmasına sebep olmuştur.

Dil felsefecisi H. Putnam’a göre “Kalıp yargılar bir nesne hakkındaki toplumsal uzlaşma sonucu varılmış sosyal birimlerdir. Bir dilin konuşanı her şeye karşı detaylı bilgiye sahip değildir.” (Putnam, 1975, ss.131–193)

Kalıp yargılar basite indirgemelerdir. Başka bir deyişle; ekonomik düşünmenin aracıdır. Eleştirel düşünmenin olmadığı her alanda bu tutum görülebilmektedir.

2.1.5.3.1. Stereotipik Bilgi

Putnam, “Kavramların işlemlerinin konuşmacıya göre değiştiğini uzmanların ve uzman olmayanların işlemleri olmak üzere temelde iki tür işlem olduğunu ileri sürmüştür. Uzman olmayanların işlemlerine dayanılarak oluşturulan kavramlara da stereotipik adını vermiştir.” (Putnam, 1975, ss.131-193) Putnam aynı yazısında stereotipe bazı örnekler vermiştir. Örneğin altın, uzman olmayanların gözünde sarı özelliğini taşır. Çünkü altın olarak gördükleri nesnelere sarı renktir. Oysa bu stereotipik bilgidir. Çünkü altının doğal rengi beyazdır. Altın sarı rengi değişik oranda bakırla karıştırılarak alır. Uzmanlara göreyse altın kavramının işlemi de bu nedenle beyaz özelliği içerir.

Stereotipik bilgi, Putnam’ın anladığı şekilde ele alındığında insanların dil kullanımını ve birbirini anlamasını kolaylaştıran bir genelleme niteliğindedir. Ama genellemeler toplumsal alanda belli etnik gruplara ilişkin oluşturulan önyargılar içinde kullanılmakta ve bu durumda da önyargı niteliği üstlenmektedirler.

Stereotipik bilgi, tümevarım yöntemiyle oluşturulan çıkarımlara dayanır. Örneğin hiç Afrikalı görmemiş Afrikalıları hiç tanımayan ve bir gün Okaça adında birini tanıyan birisi için, bu kişi tembel olsun. Bu tikel örnekten hareketle Okaça tembel, Okaça Afrikalı diyerek Afrikalıları tembel diye bir yargıya varılacak olunursa tümevarımsal bir genelleme yapılmış demektir. Bu bilginin başkalarına aktarıldığını düşünün. İşte bu stereotipik bir bilgi olur. Çünkü gerçeği yansıtan bilgi olmaz. Çünkü her Afrikalı öyle değildir.

Stereotip bilgiler, karşılaşılan her yeni durumda söz konusu tikel kişiye bir yaptırım olarak uygulanırsa da önyargı olur. Stereotipik bilgiler mutlaka olumsuz olmak zorunda değildir. Her gün yeni şeyler duyar öğreniriz. Genellemeler yaparız önemli olan tikel durumlarda önyargıyı yaptırıma dönüştürmemektir.

2.1.5.3.2. Stereotiplerin Oluşumuna Neden Olan Etmenler

Stereotipler toplumların geçmişten getirdikleri ortak düşüncelerdir. Ancak stereotipler özellikle birkaç alanda etkili olmaktadır. Bunlar:

2.1.5.3.2.1. Irkçılık

Mitolojik hikâyeler, dini inançlar ve milyonlarca yıldır süren insanın varoluş gerçekliği. Nasıl ve kim tarafından yaratıldığının merakı ve araştırması devam ederken, insanın yaratılış biçimi, rengi ve kapasiteleri üzerine de farklı yorum ve açıklamalar oluşmakta. Beyazın siyahtan güçlü olduğu, tanrının krallara özel yetkiler verdiğini ileri süren ve bu anlayışı resmileştiren iktidarlar oldu.

“Allah, (İlk insan) Adem’i, yeryüzünün bütününden aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeptir ki, Adem’in çocukları/insanlar, bu toprak çeşitleri kadar farklılık gösterdiler. Kimi beyaz, kimi kırmızı-sarı, kimi zenci, kimi bu renklerin arasındaki tonlarda vücut buldu.”(İbn Kesir, Rum, 30/22. ayetin tefsiri) Bu ayette de görüldüğü üzere dinin kendisi öz itibarıyla ırk ayrımına karşı bir anlayışa sahiptir.

Antropologlara göre, insanlar için ırk, geçerli bir biyolojik sınıf değildir. Ancak ABD, Almanya, Brezilya, Güney Afrika gibi bazı ülkelerde ırkın sosyal ve politik bir sınıf oluşturmak konusunda güçlü bir simgesel önem taşıdığı durumu vardır. Coğrafi keşiflerden sonra yeni bilgiler eski görüşleri tekrar değerlendirmeye neden oldu. Ama bu durum her zaman için bilimsel olmadı. Öznel önyargılarla yorumlar yapıldı. Örneğin Alman anatomisi bilimcisi Johann Blumbach 1752–1840 insan türünü coğrafi alanlara göre böldü. Avrupalılara beyaz, Afrikalılara siyah, Amerikalı yerlilere kızıl, Asyalılara sarı dedi. Daha sonra en iyi insan kafasının doğanın ideal şekli daireyi düşünerek Kafkasya bölgesinde yaşayan insanların en güzel insanlar olduğuna inandı. Bu yetmedi Kafkaslıları Tanrının yarattığı en ideal ırk olduğunu ileri sürdü. Haliyle üstün bir ırktı. Diğer ırklar bozulma sonucu ortaya çıkmıştı. Irkların birbirinden üstün olduğu düşüncesi çok vahim sonuçlar doğurmuştur. Kitlese ölüm ve soykırımlara sebep olmuştur. 1900’lerde, Kongo’da bir baskın sonucu yakalanan Oto Benga adlı Afrikalının dünya fuarlarında özgün kıyafetleriyle sergilenip bir orangutanla aynı kafese konulması trajik bir hikâyedir.

Deri rengi ırk için belirleyici bir etki olarak kabul edildi ama başka etmenler sonucu deri rengi değişik olabilirdi. Derinin rengini ya da kalınlığı ve inceliğini

belirleyen Karoten adlı bakır rengindeki pigmentlerdir. Bu açık pigmentli insanlarda kan damarlarından yansıyan renk pembe görüntü sağlar derimizin dış katmanında koyu bir pigment olan melanin miktarı belirleyici rol oynar. Yunanca “melas” siyah renktir. Koyu renklilerde daha fazla melanin vardır. Koyu renkliler güneş ışınlarına daha dayanıklı olduğu için ekvatorial bölgede açık tenlilerin olmaması doğal bir ayıklanmadır. Sıcak bölgelerde insanın daha az kıllı olması vücut ısısının dengelenmesiyle alakalıdır. Bilimsel kanıtlara göre bazı insanlar ne kadar beyaz görünürse görünsün bütün insanların atası gayet koyu renkliydi.

Ulusal karakter kavramı da yine bir ayırıştırıcı ifade şekliyle kullanılmaktadır. Her ulusa ait yakıştırmalar, önyargılı ifadeler günümüzde de devam etmektedir. 2003 yılında İtalyan turizm bakanı, Almanların tipik özelliklerini kamuya yaptığı bir konuşmada şöyle açıklıyor: “Aşırı milliyetçi sarışınlar, kendi ülkesinin plajlarında gürültülü geçirme yarışları yapan bira içen kılıksızlar.” (Deccan Herald Gazetesi’den aktaran William A. Haviland, 2008, s.290)

Japonların Korelileri cimri, kaba ve saldırgan olduğunu düşünürken Koreliler de Japonları soğuk ve küstah bulur. Japonların savaştaki şiddet ve acımasızlığını Freudçu anlayışla açıklamak isteyen Geoffrey Gorer gibi bazı bilim adamları, Japonların yeterince zekâ seviyesine ve kas gelişmesine ulaşmadan tuvalet eğitimine zorlanmalarından dolayı birer yetişkin olduklarında bastırılmış şiddet ve öfkeyle büyüdüklerini öne sürdü. Ama daha sonra yapılan araştırmalarda tuvalet alışkanlığı edindirmede bir zorlamanın ya da şiddetle eğitildiğinin gerçek dışı olduğu ortaya çıkarıldı. Savaşta ise bütün askerlerin şiddet ve acımasız olduğu da gerçek dışıydı. Çünkü savaşın bitmesi için birçok asker barış hareketinin gönüllüsü olarak çalışmalar yürüttü.

Adorno ve arkadaşlarının Psikoanalitik önyargı teorisinde, insanların niçin anti semitik duygulara ve faşist propagandaya duyarlı olduklarını açıklamaya çalışılmıştır.

“Bu teoride önyargı kavramı ve etnosentrizm kavramı karıştırıldığı saptanmıştır. Etnosentriz sendromu (Etnik merkezilik) ya da önyargı sendromu otoriter karakterlerin işaretleridir. Otoriter kişilik belli toplumsal koşulların sonucu insan ilişkilerinde belli davranışları ortaya koyan insan özelliğidir.

Bu otoriter davranışlar aşağıdaki gibidir.

a) Gruba aşırı bağlılık, Grubun prestijine bağlılık, Konformist baskı, İnsanların zayıf ve güçlü olarak ayırma, güce iktidara yönelme, hiyerarşik düşünce yapısı, otoriteye bağlılığın yanı sıra bağımlılık ihtiyacı duyma.

b) Projektiflik; Önyargılı inanlar günah keçileri ararlar. Bastırılmış duygularının başkalarında ödünlerler

c) Dogmatik düşünce; Çokluluğa tahammülsüzlük, gerçeğin basite indirgenmesi ve genelgeçer problem çözümleri üretmek. Kalıp yargı ve kişileri kabul ve kullanma eğilimi ve kategorik çerçevede düşünme.” (Bkz.Yezdinsler.blogcu.com/onyargı-ve-kalıpyargı/1387806)

Farklı topluluklar ve kültürlerin zenginliği anlamındaki çokluluğa tahammülsüzlük, olaylara kendi kültürel değerleri açısından bakma eğilimi, bu otoriter ve tekçi anlayışın sonuçlarıdır.

2.1.5.3.2.2. Siyaset

Yönetenler ve yönetilenler çatışması ilk insan topluluklarından beridir devam eden bir gerçekliktir. Henüz sürü halinde yaşarken bile grubun lideri ya da ailenin sahibi vardı. Devlet kurumunun oluşmaya başlamasıyla kişi ya da grupların iktidarını koruma adına yönetimler, hükümetler, parlamentolar kuruldu. Yöneten sınıf ya da ülkenin sahibi kimi zaman ülkesinin müdafaası kimi zaman da refahı için savaşlar açmak zorunda kaldı. Halkı belli bir amaç etrafında hareket ettirebilmek için, her yolu geçerli görme eğilimi gerçekleşir. Kullanılan slogan, ya da amaca giden yoldaki bütün gerekçeler kendi ülkesinin çıkarları doğrultusunda olup diğer bütün kesimin düşman, kötü ve ötekiler olarak yansıtılmasını gerekmektedir. Aidiyet hissiyle hareket etmek isteyenler grubun ortak psikolojisine girerek durumdan faydalanmaya çalışırlar. Bu istendik bir davranış olsa bile zora dayalı yaptırım ve katılımlar da görülebilir. Siyasetin etkisiyle yönlendirilen kitleler önyargılara kolayca kapılabilirler. Bu konuyu sosyologlar sosyal etki çerçevesinde ele almışlardır. Bu konudaki ünlü deneylerden ikisi Asch ve Milgram’a aittir. Asch’ın deneyinde, deneklerin önemli bir kısmı art niyetli veya çoğunluğun etkisiyle davranmaktadırlar. Milgram’ın deneyinde ise insanların otoritenin baskısı altında normal şartlar altında yapmayacakları saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bütün bunlar topluma uyum sağlamak için toplumsal baskıya taviz verme anlamındadır.

Birinci Dünya savaşından Almanya'nın yenik çıkması sonrasında yaşanan ekonomik sorunlar, siyaset dilini etkin kullanan ırkçı Hitlerin halk oylamasıyla iktidara geçmesi ve milyonlarca Alman'ın beraber yaşadıkları Yahudi, ingene, sosyalist komşularına savaş açmasıyla son buldu. Daha fazla refah vadeden siyaset syemleri, bu yolda önlerinde engel teşkil eden her Şeyi kötü diye tanımlayarak ortadan kaldırmak istedi. Diğer ülkelere karşı verilen ekonomik ve politik savaş nedeniyle kamuda ve bilim alanında bu halklara karşı güçlü ulusal önyargılar aktif hale getirilmiştir. Bu arada emperyalist sömürge siyaseti Afrika halklarını kleleştirmiştir.

2.1.5.3.2.3. Din

Din insanlığın varoluşundan beri, değişik Şekillerde kendini var eden, hayatın varoluşunu sorgulayan ve sosyal hayatı düzenlemeye çalışan bir örgütlü yaşam biçimidir. Doğaüstü glerin varlığına mistik bir yorumla yaklaşan dini düşünce, insanları bu dünyada olmasa da diğer dünyada layık olduğu yerde yaşayabileceği umuduyla ortaklaştırıp aynı hedefte hareket etmelerini sağlamıştır.

Din, toplum açısından önemli bir değer taşır. Din sayesinde ayrıcalıksız insanlar, var olan toplumsal düzeni daha az sorgular Kişiler öldükten sonra her Şeyin daha iyi olacağını düşünerek mevcut kötü yaşamlarına daha kolay katlanabilir.

Dinin, tartışmaya kapalı (dogmatik) olması, kitleler üzerinde bırakılan önyargıların ortadan kaldırılmasına direnç sağlar. Manevi değerlerin önemsendiği dini felsefe kimi zaman maddi çıkarlar elde etmek isteyen otoritelerin boyunduruğunda kalmıştır. İşgal edilmesi gereken zengin topraklara, şahısların ellerindeki varlıkların gasp edilmesine dini değerler alet edilmiştir. Din sayesinde zengin ve iktidar sahibi insanlar var olan toplumsal düzeni, daha az sorgulayan kitlelerle devam ettirmektedirler. Dini inançlar ile insanlar öldükten sonra her Şeyin daha iyi olacağını düşünüp, dünyevi mağdur konumlarına katlanılması gerektiğine inanan kesimler oluştu.

Bununla birlikte farklı inançlara sahip birey ya da gruplar arasındaki kültürel farklılıklar krklenip, önyargıları pekiştiren açıklamalarla halklar birbirine düşman edilmiştir. Gvur, dinsiz, ateşe tapanlar, kfirler, putperestler Şeklinde yakıştırmalarla kendinden olmayanları ötekileştirip yok etme davranışları yapılmıştır. İç grup açısından din, insanlar arasında bağları güçlendirici rol oynarken, dış grup yani kendi

dininden olmayan gruplar açısından ise ayrışma gerekçesi daha ön plana çıkmıştır. Bireysel bakış açıları istisnai kalmakta yaşanan tüm örneklerde iyi niyetin dışına çıkıldığında ilk başvurulana alan dini farklılıklar olmuştur.

Maneviyat anlamında çoğu insan, küreselleşmeden kaynaklı geleneklerinin yok olması sürecinde duygusal karışıklık ve sarsıntılar yaşamaktadır. Yabancı görüş, değer ve kültürlere açılım manevi boşluklar yaratırken bu durumla başa çıkabilmek için din toplumsal ve psikolojik destek görevini üstlenmektedir.

Birçok dini inanış var. Dinin ortaya çıkması ile beraber doğal bir yayılma gereksinimi belirdi. Aynı soydan olanlar açısından bu mesele değildi. Fakat başka milletlerin bu dine inanması için dil öğretimi gerekmektedir. Coğrafi keşifler yapılırken Afrika'daki sömürge topraklarına hem medeniyeti götürmek hem de Hıristiyanlığı yaymak gerekçesiyle din adamları ve misyonerler yerli halka sömürge ülkelerinin dillerini öğrettiler. Bugün hala Portekizce, İspanyolca ve Fransızca gibi diller en ücra Afrika ve kimi Ortadoğu ülkelerinde konuşuluyorsa, bu durum sömürgeleştirme dönemlerindeki misyonerlik çalışmalarının etkisiyle olmuştur. Hıristiyan dünyasının ortak dili Latince'dir. Dağılmak üzere olan Roma imparatorluğu bile, 6. Yüzyılın sonunda birleştirici gücünden dolayı Hıristiyanlığı devlet dini yaptı. Yönetime ortak edilen kiliseye dini yayma görevi verildi. Latince eğitim ve iletişim dili oldu. Aynı durum İslam dünyası için de geçerlidir.

7.yüzyılda ortaya çıkan İslam dini de, yönetimin dayanağı olabilecek toplumsal kurallarla doğar. Tasarlanan bu düzen içinde Arapça, Latinceye koşut, ama milliyetçi bir kimlikle kutsanır. Artık yabancı topraklarda kurulacak bir devlet ancak din birliğine dayanmak zorundadır. Ortadoğu ve Anadolu'ya gelen Türkler de ister istemez bu yolu seçti. Devlet yönetimi İslam dini kurallarına göre düzenlendi; eğitim Arapça aracılığıyla yapıldı.

“İlk Türk İslam devletlerinin oluşmasıyla beraber, Arap kültürü kabul görmeye başlamış bunu Arap yazısının alınması izlemiştir. Böylece İslam'ın dili olarak sunulan Arapça, Türk dili karşısında üstün bir duruma yükselmiştir. Arapçanın öbür dillere olan üstünlüğünü daha da pekiştirmek amacıyla Kuran'ın Arapça hatta Rabca olduğuna, cennet sakinlerinin Arapça konuştuğuna, Araplar'ı sevmenin iman olduğuna ilişkin bir de hadis bulunmaktaydı.” (Karal Enver Ziya'dan aktaran Arsel, 1977, s.23) Bu yüzden Müslümanlar da kutsal metinleri, duaları

anlamadıkları halde bunu bir sorun olarak görmeyip Arapça diliyle ezbere okurlar. Arapça ve Arap harfler kutsallaştırılmış bir şekilde tanımlanmakta ve İslam dinini tanımak ve öğrenmek isteyenlerin mutlaka Arapçayı kutsal kabul etmesi gerekir gibi stereotip inançlar hala mevcuttur. Örneğin; Bursa olayı olarak bilinen; Atatürk'ün ezanı Türkçeleştirme girişimi, yoğun tepkilerden dolayı yürürlükten kaldırılmıştır. Bu duruma Atatürk'ün “ Din meselesi değil, dil meselisidir” (Hür, Ayşe, 2015, Türkçe ezan, Bursa olayı ve Bursa Nutku. 08/02/2015. Radikal Gazetesi) demesi yeterli gelmedi.

2.1.5.3.2.4. Medya

Toplumsal algılarımızı şekillendiren önemli unsurlardan biri medyadır. İnsan ilişkilerini düzeltme iyileştirme sorunları çözme ve farkındalık yaratma gibi olumlu katkılarının yanı sıra kitleleri yanlış yönlendirme, duygusal bağ kurarak manevi değerleri yozlaştırma, ticari ilişkilere alet olma ve iktidarın yörüngesinde hareket etme potansiyelleri dolayısıyla önyargıların oluşumunda kayda değer etkisi vardır.

Medyanın piyasa koşullarına tabi olması hedef kitlenin beklentileri, reklam veren kurumların baskısı, medya kurumu sahibinin dünya görüşü, yazar-çizerlerin seçimi gibi birçok etken yayın politikası ve gerçeklerin ifade edilmesini etkilemektedir. Slogan, Stereotip ve Klişe gibi kavramların matbaacılıktan çıkmasından anlaşılacağı üzere kitleler üzerinde genelleştirilmiş, basmakalıp düşüncelerin oluşmasında medya önemli bir alandır. Siyasi iktidarın tekelindeki bir medya film şirketleriyle, reklam ve haberleriyle milyonları yönlendirip apolitize edip, sorgulamayan, itiraz etmeyen ve her şekliyle mevcut siyasal sisteme sadık bireyler yetiştirir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin hazırladığı bir bildirmede:

“Gazeteci, başta barış, demokrasi, insan hakları olmak üzere insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet ırk, etnisite, cinsiyet, din, dil, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin, haklarını ve saygınlığını tanır: İnsanlar, topluluklar ve uluslararası nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını veya inançsızlığını doğrudan saldırı konusu yapamaz.” Bildirge, evrensel nitelikte olmasına rağmen bir temenni niteliğinde kalmaktadır. Çünkü her ne kadar beklenti bu yönde olsa da gerçeklik böyle değildir. Tüm dünyada özgür basın kategorisinde Türkiye'nin

sonuncu sıralarda olması, gazetecilerin, yazarların haklarında soruşturmaların varlığı, işten atılmalar ve sansürler, medyanın özgür basın olduğu konusunda şüphe uyandırmıştır.

“Medyada önyargıların yansıtıldığı bazı konular şöyledir.

- a) Siyasi önyargılar: belirli siyasi partiler, adaylar ve politikalara yönelik önyargılar
- b) Şirketler lehine önyargılar: siyasi haberler belirli şirketlerin lehine yayın yapmakta.
- c) İnançlara yönelik önyargılar: belli bir inancın diğerlerine göre kayrılarak yansıtılması.
- d) Belirli gruplara yönelik önyargılar: ırk, cinsel kimlik, yaş, sınıf, etnisite gibi belli karakteristik özelliklere sahip grup ve çevrelere yönelik önyargılı haber yapılması.” (Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Media_bias.)

Medyanın bağımsızlığını koruması özellikle anti-demokratik ülkelerde oldukça zor bir durumdur. Her siyasi anlayış kendine göre bir medya ağı kurmaya çalışır. Bu durum da, kendinden olmayanı karalamaya olanak veriyor.

Medyanın rolü üzerine Lipmann “Kalıp yargılar, kültürel geleneklere, grup çıkarlarına, iç grubun dışarıdakilerden farklılaştırılmasına bağlıdır. Okul öncesi çocuklar bile etnik gruplar hakkındaki kalıp yargılara büyük ölçüde televizyonda o gruplara yönelik oluşturulan imajlar aracılığıyla maruz kalır.” (Walter Lipmann’dan aktaran Gürel, 2011, s.109) diyerek henüz sosyalleşme sürecindeki çocukların üzerindeki olumsuz koşulların gelecekte toplumun etnik farklılıklarına dönük önyargılar oluşturacağını belirtir.

2.1.5.3.2.5. Yaş ve Cinsiyet

Dil, yöresel farklılık gösterdiği gibi mesleklere, cinsiyete, yaşa, katmana göre de ayrılık gösterir. Bu nedenle toplumsal gruplar oluşur. Her toplumsal grup kendi dil kullanımını geliştirir. Toplumsal etmenlerin yol açtığı bu dil görünümlerine dil değişkesi denir. Dil değişkesi meslek ya da alan dili, kadın dili erkek dili, gençlik dili, gibi alt katman dili diye ayrılır. Bu değişkenleri belirleyen, ağırlıklı olarak sözcüklerdeki farklardır. Bu, her dilsel toplulukta görülen bir dil olgusudur. Örneğin kadın söyleminde “canım, şekerim, ayol” gibi sözcükler kullanılır. Alt katman erkek söyleminde daha çok argo küfür kullanılır.

Toplum içerisinde “kız gibi konuşuyorsun”, “kadınlar gibi ağzın susmuyor.” “kız çocuklar daha erken konuşmayı öğrenir.” Türü benzetme önyargılar kadın üzerindeki cinsiyetçi yaklaşımların sonucu oluşturulmuş stereotiplerdir.

Kadınların konumu; toplumsal kategorileştirmenin, sınıfsal farklılıklar ve siyasal iktidarların toplumsal yapı üzerindeki hâkimiyeti sonucu ikinci plana atılmıştır. Kadın, tarihsel süreçler boyunca genel anlamda asla erkek ile aynı hak ve güce sahip olamamıştır. Bu eşitlikçi olmayan sistemde kadınlar hakkında çeşitli önyargılar oluşturulmuştur. “Kadın beceriksizdir”, “kadınlar zeki değildir”, “kadınlar politikadan anlamaz...” gibi. Bu algının oluşumuna bilimsel olmayan yorumlarla açıklık getirme çabası, pek gerçekçi değildir. Kadının doğurgan yapısından kaynaklı hareket kısıtlılığı yaşaması ve üreme sürecinin sağlıklı sonuçlanması için pasifize olması gerektiği; buna karşın, erkeğin fiziksel üstünlüğünün onu savaşçı, rekabetçi yapması gibi durumlar, erkeğin kadından daha üstün ve yetenekli olduğu anlamına gelmiyor. Bununla beraber adını insanlık tarihine yazmış kadınlar vardır. 1837–1901 yıllarında İngiltere Kraliçesi Victoria, Hindistan dâhil birçok bölgenin kraliçesi olmuştur. Hollanda Kraliçesi Wilhelmina 1890’dan 1948’e kadar ülkeyi yönetmiştir. Kızılderililerde ana soyluluk ya da anaerkil aile yapılanmalarında kadın daha üstün, etkili bir karar veren, yöneten kesimdi.

Dilsel boyutta kadın erkek ayırımına dair örnekler vardır. Kimi dillerde eril-dişil (Masculin-Feminin) ayırımı vardır. Anadilin öğrenilmesiyle birlikte kadın erkek ayırımının yaşamın doğal bir parçasının olduğu duygusu aşılır. Türkçede dilde ayırım yoktur erkek müdüre müdür, bayanına müdire denilmesi Arapçadan geçen bir kuraldır. Fransızcada eril ve dişil vardır. Örneğin ev, oda kelimeleri (la maison, la

chambre...) dışıldır. Ama evin dışını oluşturan tüm kısımlar erildir. “duvar, çatı” (le mur, le toit ...)

2.1.5.3.3. Stereotiplerin Oluşum Sürecine Dair Açıklamalar

Kulaktan dolma bilgilerle ve yalnızca doğru olması gerektiği şekilde bir inanişla sözde gerçeği tanımlamak adına başvuru olan akılcı olmayan stereotiplerin oluşumuna dair araştırmalarda;

Hortaçsu (1998), Grup içi ve Gruplararası Süreçler makalesinde, Stereotipleri bilişsel ve güdüsel olarak iki ana başlık altında açıklanabileceğini ortaya konulmuştur.

1) Bilişsel Açıklamalar

- Yanılgısal ilişki: Gözlemciler tarafından gerçekte aralarında ilişki bulunmayan iki olay arasında bir ilişki algılanması veya iki olay arasındaki ilişki düzeyinin abartılması olarak tanımlanmıştır.

- Örneklerden geliştirilen kalıp açıklaması: buna göre bireyler belli bir kategorideki insanlardan değişik örnekler görür. Gördükleri örneklerden anımsadıkları bilgiler, onların o insan kategorisine ilişkin kalıp düşüncelerini oluşturur.

- Özellik soyutlama modeli: bu modele göre insanlar bir kategorinin üyesi olan kişilerle karşılaştıklarında, o kategorinin özelliklerini gözlemler ve o özellikleri soyut olarak o grup insanla ilişkilendirirler.

2) Güdüsel Açıklamalar

İnsanların kendilerini olumlu değerlendirme isteği: insanlar kendilerini bir gruba ait hissederler. Bu grubu diğer gruplardan üstün görürler. Kişinin kendini olumlu değerlendirme isteği, kendisini başkalarından daha iyi olduğuna karar vermesi ile ilgilidir. Bunun için de diğerlerini kötü ya da değersiz görmesi gerekmektedir.

- Sosyal kimlik kuramı: İnsanların kendi kimliklerinin yanı sıra bir de toplumsal kimliklerinin var olması durumudur. Grup kimliği diğer gruplara karşı ayırt edici şekilde oluşturulur. Diğer grupla aralarındaki farkların iyi ya da kötü olması kendi grubunun olumlu değerlendirilmesiyle mümkündür.

- Davranışsal etkileşim modeli: Karşıt gruplara ilişkin stereotiplerin ve davranışların nedenini insanların öz benlik değerini yüceltme isteğine değil, durumsal çıkarlarına bağlama modelidir. Yani hangi tarafta çıkarın varsa orayı yüceltme ve olumlu görme eğilimi vardır.

- Toplumsal durumdan kaynaklanan açıklama: Gruplar arası çıkar çatışmalarının sonucunda stereotiplerin oluştuğu üzerinedir. Toplumsal grupların iş, yiyecek, kısıtlı kaynaklar için yarışması ya da çatışması stereotiplerin çıkmasına neden olur. (s. 229)

Görüldüğü üzere kişilerin sosyal ve psikolojik boyutlarından kaynaklanan stereotipler, bireylerin ya da toplumların gereksinimlerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.

Charaudeau, “Le Grand Malentendu” başlıklı makalesinde kültürel kimliğin nasıl işlediğini ya da arayışın nasıl başladığını sorgulamıştır. Aslında birey kendi kimliğini ancak bir başka kültürle karşılaştığında fark etmeye başlar. Ona göre ötekinin ve öteki kültürün fark edilmesi aynı anda hem bir merak hem bir dışlanma mekanizmasını başlatır. Öteki, önce çözülmesi gereken bulmacadır. Hemen ardından dışlanma mekanizması devreye girer. Beraberinde olumsuz bir yargılamayı da getirir. Sanki başka değerler, normlar var olabileceğini kabullenmeye katlanmaz. Bu yargılama zamanla daha da pekiştirilir, genelleştirilir ve stereotiplere, klişelere, önyargılara dönüşür. Ötekini yargılamak kendi kimliğini korumakmış gibi gelir. Ötekini daima soğuk ve saldırgan, kendilerini ise daha sıcak, duyarlı ve saygın olarak değerlendirebilmektedir.

Walter Lipmann, stereotiplerin pekişmesi ile ilgili olarak; “Eğer bakılmakta olunan şey, öngörölmüş olan şeyle başarılı bir biçimde örtüşüyorsa stereotip sonrası için desteklenmiş olduğunu” belirtir. (Lipmann’dan aktaran Gürel, 2011, s.109) Türklerin ırkçı olduğunu arkadaşlarından duyan bir yabancı turistin, sırf Türk olmadığı için kendisiyle evlenmeyen kişi üzerinden tüm Türklerin ırkçı olduğu kanısına varması stereotipin pekiştirildiğini gösterir.

Küreselleşmeyle gelen kültürler arası bakış açısının elbette dilde de yansımaları olmaktadır. Farklılıklara bakış açısı, öncelikle dilde kendini hissettirir ve böylece kültürel farklılık kavramı yerine, kültürel çeşitlilik de dile yansır. Farklılık ötekileştirme ve dışlama anlamında kullanılabilir ama çeşitlilik daha çok zenginlik olarak algılanmaktadır.

2.1.5.3.4. Dil Öğretiminde Stereotip Yaklaşımlar

İnsan toplulukları arasındaki ayrışma ve çatışmalar, kültürler arası kaynaşmayı zorlaştırmıştır. İnsanlar arasındaki iletişimsizlik birbirlerini yanlış anlamaya birbirleri hakkında gerçek dışı bilgiler edinmelerine yol açar. Bu da gruplar arasında savaşların, kavgaların, dışlanma ve ötekileştirme gibi ayrıştırıcı unsurların oluşmasına neden olur. Ayrışma, sorgulama ve empati kurma yerine toplum tarafından yaratılmış hazır yargılara sarılma tepkisinde bulunma eğilimi birçok alanda görülebildiği gibi iletişimin ya da kültürel yapının en önemli aracı olan dilde de görülmektedir.

Dillerin bütün insanların varoluşundan beri ortak bir değer olduğu gerçeği dikkate alınmayıp dil üzerinden birbirlerini suçlama, karalama ve çatışma yapılabiliyor. Oysa dilin kökenine bakıldığında tüm insanların ortak bir ürünü olduğu görülmektedir. Son 500 yılda var olan 10.000 kadar dilin 4000'e yakını yine savaşlar, katliamlar, yasaklar ve doğal süreçler gibi insan kaynaklı sebeplerle yok olmuştur. Bu bir dilin çok iyi ya da güçlü olması anlamına gelmemektedir. Siyasal güçlerin, güçlü devletlerin daha alt düzeydeki toplumlar üzerindeki kültürel ve fiziki baskıları yüzünden oluşmuştur. “Beş yüz yıl önce Kuzeybatı Avrupa’daki Britanya adalarında yaşayan 2,5 milyon insanın konuştuğu dil, bugün 375 milyon kişinin anadili, 375 milyon insanın ikinci yabancı dili ve 700 milyon insanın yabancı dili konumundadır. İbranice, İsraililerin 2000 yıl önce dünyanın dört bir köşesine sürgünler sebebiyle dağılması sonucu yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışken bugün İsrail devletinin resmi anadilidir.” (Haviland vd. 2008, ss. 237-238) Öte yandan Latince, Hıristiyan aleminin dili durumundayken bugün sadece binlerle ifade edilebilecek Vatikan gibi küçük ülkelerde konuşulmaktadır.

Hiçbir dil diğer dilden üstün değildir. Ama ırkçılık gibi sebeplerden dolayı dilin kökenini kendi anavatanından doğduğunu ve en iyi dilin kendi dilleri olduğu yönünde stereotip yaklaşımlar hep olmuştur. Örneğin;

“Perulu İknaların Pachamaca öyküsünde, kutsal yaratıcının Andean dağlarındaki Tivanaku vadisine geldiğini insanları yeryüzünden gökyüzüne çektiğini, bütün uluslardan bir kişinin kilden heykelini yaptığını, sonra bu heykelciklerin her birine ayrı giysiler giydirip konuşmaları için ayrı bir dil ve söylemeleri için ayrı şarkılar verdiğini anlatır. Yerküremizin öte yanındaki İsrail’de ise Yayveh (Yehova) adlı yaratıcının ve Tanrının İsraililere İbranice dilini verdiğini, bu dilin cennette konuşulan dil olduğuna inanılır. Daha

sonra insanlar kendi güçlerini göstermek ve yeryüzüyle gökyüzünü birbirine bağlamak için Babil kulesini inşa etmeye başladığında Yayweh (Yehova) bu duruma kızmıştır. İnsanlar birbirini anlayamasın diye dilleri birbirine karıştırmış ve dünyanın her yerine dağıtmıştır. Böylece kulenin yapımı da yarım kalmıştır.” (William Haviland, vd. 2008, s.250)

“En güzel dil, en kolay öğrenilen dil, yazımı ve telaffuzu en rahat dil, kaba dil, cahillerin kültürsüzlerin dili, tanrının dili, entelektüel dil, bilim dili, kadın dili...” gibi stereotipik ifadeler yeterli araştırmalar sonucunda göstermiştir ki, hiçbirinin böyle bir kategorileştirmede bilimsel geçerliliği yoktur.

Bir dilin kolay olup olmadığı kime göre doğrudur? Dil edinim sürecinde olan bir bebek için bu dilin Fransızca, Japonca, Kürtçe ya da Arapça olması hiçbir anlam ifade etmez. Çünkü sağlık ve çok özel istisnai durumlar hariç, dil öğrenemeyen bebek yoktur. İkinci dil olarak öğrenmek için ise öğrenenle ilgili olarak yeterli emek, ilgi; öğrenenle ilgili yöntem, donanım ve üçüncü etmen olarak; öğrenilen ortamla ilgili olarak okul, laboratuvar, dil ortamı ve iletişim imkânları olduğu sürece hiçbir dilin öğrenilmemesi mümkün değil. Yabancı dilin etkin öğrenilmesinde kritik dönemler vardır. Araştırmalara göre bir çocuk, beş yaşına kadar yeterli koşullar altında üç dili edinebilir. Öğrenme psikolojisinde olumlu ve olumsuz transfer denilen bilgi ve becerinin aktarımında bireysel kolaylıklar veya zorluklar olabilir.

Arapça dilinin sağdan sola doğru yazılıp okunması, bunun tam tersi konuşucu için başlangıçta zor olabilir. Önce öğrenilenin sonraki öğrenmelere engel olduğu olumsuz transferin söz konusu olduğu görülebilir. Ama Bloom’un “Tam Öğrenme Modeli”nde belirtildiği gibi yeterli koşullar sağlandığında herkes öğrenebilir. “ (Bkz. www.m.webdersanesi.com/dersler/egitim-bilimleri/yontem-ve-teknikleri/tam-ogrenme-bloom/108.)

Yabancı dil öğrenmede sıkça yaşanan stereotiplerin yoğunlaştığı bazı alanlar var. Bunlar; o dilin alfabesi, aksanı, tonlaması, ait olduğu toplumun kültürel özellikleri, yaşam biçimi... gibi özelliklerden dolayı eğitim öğretimin etkinliğini ve kalitesini etkilemektedir. Bir dile önyargıyla yaklaşan birinin öğrenme sürecine etkin katılımı ve başarısı bu tutumundan dolayı olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Dildeki stereotiplere etken eden bazı kavramlar şunlardır:

2.1.5.3.4.1. Alfabe etkisi

İlkyazı örnekleri 8.600 yıl önce Çin'in batısında kaplumbağaların kabukları üzerine çizilmiş simgelerde görülmüştür. İlk gelişmiş yazı sistemi olan hiyeroglifler Mısır'da, çivi yazısı ise Mezopotamya'da geliştirilmiştir. Ama bugün kullanılan alfabelerin çoğu Fenike alfabesinden türetilmiş olup Yunanlılar tarafından geliştirilen ve Yunanca yazı sisteminin ilk iki harfi olan alfa ve beta'dan gelen alfabe sisteminin Yunan kolonilerinden Roma'ya, oradan Avrupa'ya, Afrika'ya ve Batı Asya'ya yayılmıştır.

Stereotipik bilgi olarak okuma yazma bilmeyen ya da ilkel toplumların dillerinin basit olacağı düşüncesi ise gerçek dışıdır. Sosyal anlamda yetersizlik, ekonomik anlamdaki geri kalmışlık, ilkel toplumların kendini ifade edememesi anlamına gelmiyor. Doğa ile iç içe yaşayan insanların doğadaki sesleri taklit ederek bunu iletişim aracına dönüştürmesi doğal bir sonuçtur. Şehirde yaşayanların tren, metro, otobüs, uçak, seslerinden birçok kelime türetmesi gibi. Örneğin "2. Dünya savaşında Navajo yerlilerinin dili, pasifikteki ABD deniz kuvvetleri tarafından şifre olarak kullanıldığında Japonların şifre çözme çabalarına karşın çözülememiştir." (Haviland, vd. 2008, s. 256)

İngilizce, Hint-Avrupa dil ailesi içinde sınıflandırılan 140 dilden biridir. Bu aile 11 alt gruba ayrılmıştır. 6000 Yıl süren dilbilimsel ayrılma yaşamıştır ve İngilizce, Germen kökenli dil grubuna ait birkaç dilden biridir. Ve bu alt grup Hint-Avrupa grubundaki diğer dillere oranla birbirine daha yakındır. Ama farklara rağmen bazı ortak noktalara sahiptir. Örneğin "Germen dillerinde "baba" kelimesi "father" sözcüğü hep "f" ya da dudaksız "v" sesiyle başlar. Flamanca "vader", Almanca "vater", Gotikçe "fadar", Latin dillerinde ise bu sözcük hep "p" ile başlar. Fransızca "pere", İspanyolca ve İtalyanca "padre", Latince "pater" sözcüğü gibi." (Haviland, vd. 2008, s. 234)

Günümüzde Latin alfabesi, Arap alfabesi, Kiril alfabesi ve Yunan alfabesi en çok kullanılan alfabelerdir. Alfabeler her ne kadar ses birimine karşılık bir yazı birim ilkesini temel alsa da birçok dilin standart ve değişmez yazı kuralları gereği konuşmada gerçekleşen pek çok ses yazı dilinde yer bulmayabilir. "İspanyolca ve Türkçe gibi dillerde konuşma sesleri ve yazı dizgeleri birbirine yakın olsa bile tam karşılığını ifade etmemektedir. Örneğin Türkçe yazısı biçimbirimleri yazmak ilkesine

göre düzenlenmiştir. Bu nedenle “gel-ecek-im” biçim birimleri “geleceğim” olarak yazılır. Oysa anadili Türkçe olan hiç kimse bu sözcüğü böyle sesletmez. Ünlü daralması, ünlü genişlemesi gibi birçok değişikliğe uğrar. Yani tam sesleri yansıtmayabilir. Ve bu durum birçok dilde farklı ifade edilir. Türkçe’deki “ci” sesi, İtalyancada “chi” olarak yazılır. Türkçede “ş”, Almancada “sch”, İtalyancada “sci” gibi yazılır. Bunun nedeni yazı ve söz dizgelerinin dinamikleri arasındaki farktan dolayıdır.” (Huber, 2008, s.121)

“Büyük harf küçük harf dağılımı da diller arasında farklılık gösterir. Örneğin Türkçe, İngilizce ve İtalyanca da yalnızca özel adlar büyük yazılırken, Almancada bütün adlar, yani cins adları da büyük harfle yazılır.” (Huber, 2008, ss.120. 121)

Türkiye’de yabancı dil öğretiminde de bu nedenden dolayı bazen zorluklar yaşanmaktadır. Yabancı dillerin yazıldığı gibi okunamaması Türkler açısından zor gelebiliyor. Almancada “Hoşçakal” anlamındaki “Tschüb” (Çüz), Fransızcada “Çok” anlamındaki “Beaucoup” nun (boku) şeklinde okunmasının Türklere zor gelebildiği gibi, Türkçe öğrenen yabancılar için de benzer zorluklar vardır. Örneğin, Türkçe dilbilgisinde küçük ünlü uyumuna uymayan “yor” eki yabancılar için zor gelmektedir.

1773–1928 yılların ortaöğretim ve yükseköğretimde özellikle Batı dillerinde yapılan eğitimlerde öğrencilerin ilk zorlandığı alan yazı olmuştur. Okullarda öğretim Arap harfleriyle yapılıyor ama bir Batı dilini öğrenmek için önce o dilin Latin harflerine dayalı olan yazımının öğrenilmesi gerekiyordu. Osmanlı mekteplerinde öğrenim görmüş olan herkes, her iki tür yazıyı da öğrenmek zorunda idi. Bu iki yazı arasında:

1) Harflerin biçimleri 2) Harf-Ses ilişkileri 3) Yazım yönü bakımından ayrılıklar bulunuyordu. Ayrıca Arap yazısı ünsüz yazımına dayanan bir tür hece-yazı sayılır. Ünlü harfleri yoktur. Onların yerine üç ünlüyü (a, u, i) göstermek için özel işaretler kullanılır. Türkçedeki sekiz ünlüyü (a,e,i,u,ü,o,ö) göstermeye yetmeyen Arap harflerinin etkisiyle alfabe değişikliğine gidilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu tarz alfabe sorunu yaşayan ülkeler milli eğitim müfredatlarına güzel yazı, dikte derslerini ekleyerek, konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkları azaltmaya çalışmışlardır. Örneğin; Türkçe ve Fransızca, bugün her ikisi de Latin harfleriyle yazılmalarına karşın Türkçede kural daha fazla(ünlü/ünsüz uyumu) ancak Fransızca yazı dilinin

daha eski olması, yazılı ve sözlü dillerinin dinamiklerindeki farktan dolayı Fransızcanın yazısı daha fazla kural içermektedir.

2.1.5.3.4.2. Aksan-Telaffuz-melodik Farklar

İnsan birçok sesi çıkarabilir. İnsanların konuşma organlarıyla eklemleyebildiği seslerin sayısı her dilde belirlidir. Her doğal dil bu değişik ses olasılıkları arasından yapısal seçim yapar. Bu seçimlerine duyarlık gösterirler. Farklı sesbilimsel yapılar ortaya koyar. Yeni doğan bütün bebekler ilk aylarda agulama evresini geçirirler. Sonra anadillerini öğrenmeye başladıklarında, diğer sesleri unutup sadece kendi anadilindeki sesleri çıkarırlar. Kritik dönemi geçtiklerinde farklı sesleri algılamada ve çıkarmada zorlanırlar. Milletlerin fiziksel özellikleri ağızdan çıkan seslerin tonunu da etkilemektedir. Kas ve iskelet sisteminin büyük olması, dudağın şekli, dişlerin var olup olmayışı gibi etkenler sesin tiz ya da bas çıkmasına neden olur. Ergenlik dönemine geçen çocukların bedensel olgunlaşmayı yaşadıkça vücudundaki değişimler olur. Ses kalınlaşması da bunlara bir örnektir. Çizgi film karakterlerindeki dev adamların seslerinin şiddetli ve bas olması gerçek yaşama öykünülen bir özelliktir.

“Amerika’da Afrika kökenlilerin konuştuğu İngilizce (ki buna Ebonik ya da zenci İngilizcesi de denir.) ile standart İngilizce arasındaki lehçe farklılığı, toplumsal ve sınıfsal ayrımcılıktan kaynaklı olarak Amerikalı Afrikalıların konuştuğu İngilizcenin bozuk ve hatalı olduğunu olması gerekenin ise beyazların konuştuğu standart İngilizce olması gerektiği yönünde önyargılar vardır. Standart İngilizce, zenci İngilizcesine göre çok farklı sesler içerir. Ama toplum tarafından uygun görülmemesi, konuşmaları halinde dışlanma korkusu ki kimi öğretmenlerin Afrikalı Amerikalı öğrencilerin sözel becerilerinin eksik olduğu hatta bazılarının engelli olduğunu bile öne sürmesi gibi durumlardan dolayı Ebonik konuşmaktan kaçınma görülmüştür.” (Haviland. vd. 2008, s. 249)

Türkçe öğrenen biri için bazı seslerin telaffuzu zordur. Çünkü Türkçede vurgu ve eklemleme yerleri Hint Avrupa dil grubundan bir dili konuşan için farklıdır. Bazı sesler birbiriyle çift gibidir. Örneğin u-ü, o-ö sesleri. Türkçe öğrenmek isteyenlerin çoğu Türkçedeki (ı) sesinde zorlanmaktadır. (Huber, 2008, s.116)

Herhangi bir dili çözümlmek ve betimlemek için önce o dile ait özellikleri bilmek ve diğer dillerle arasındaki farklılıkları ortaya koymak gerekir. Örneğin İngilizcedeki “th” harfleriyle gösterilen ses, Flamancada yoktur haliyle bu dili konuşanlar için “th” harflerine denk düşen sesi çıkarmak zordur. Güney Afrika

yerlilerinin kullandığı dil şaklatmaya benzeyen sesler de diğer dilleri konuşan insanlar için algılanması gayet zor bir sestir.

Bazen bir dilde bulunan sesler, yabancıları ayırt etmek için bir şifre olarak kullanılmıştır. Örneğin;

“Almanlar Hollandalıların çıkardığı “sch” harf dizilişiyle gösterilen sesi çıkarmakta zorlanırlar. Bundan ötürü 2. Dünya savaşında Flamanca konuşan Alman casuslarının aralarına sızmasını engellemek için, direnişçiler kişilerin nereli olduğunu sınamak amacıyla bir yer adı olan “Scheveningen” sözcüğü kullanmışlardır.

Sesin niteliği konuşmacının sesinin arka planı olarak işlev görür. Sesin nitelikleri, ses perdesinin düşük ya da yüksek, dudakların açık ya da kapalı olması, nefes borusu girişinin kontrol edilmesi, telaffuz (güçlü ya da gevşek), Ritim (sesin yumuşak ya da aniden bölünmesi), Tını (tınısı güçlü olandan zayıfa) ve Tempo (artan ya da azalan) gibi özelliklerdir.” (Haviland. vd. 2008, ss.222-231)

Tonlama; Bir sözcüğü diğerlerinden ayırmada rol oynayan, ses perdesindeki yükselmeler ve alçalmalardır. Dünyadaki dillerin çoğunluğu tonlamalıdır. Yani sözcüklerin ses perdeleri arasındaki farklar yalnızca Çin’in Mandarin bölgesinde, tonlamaya bağlı olarak “ba” kökünden “sökmek, sekiz, tutmak, tırmık” anlamlarına gelebilir. Hong Kong’un birinci dili olan Kantonca da altı tonlama kullanılır.

R. Jakobson ikicilik adı verilen kuramında, çeşitli dillerdeki sesbirimleri oluşturan ayırıcı özellikler iki ögeli karşıtlıklara indirgemıştır.

“Ünlü olan-ünlü olmayan, Yoğun- dağınık, Gergin-gevşek, Titreşimli-titreşimsiz, Genizli-ağızsız Sürekli-süreksiz, Keskin-boğuk, Engelli-engelsiz, Pes-tiz, Bemolleşmiş-bemolleşmemiş, Diyezleşmiş-diyezleşmemiş.” (Vardar, 2001, s.98)

2.1.5.3.4.3. Toplumun Kültürel Yapısı ve Yaşam Biçimi

Bir dilin iyi ya da kötü olduğu, söz konusu dilin tonlanması, ritmi ve melodisi bir dil hakkında stereotip oluşturmayı gerektirebilir mi? Burada niyetin iyi olup olmaması belirleyici bir faktördür. Dünyaya bakış açısı, kültürlere inançlara yaklaşım gibi açılardan dilin olumsuz bir niyetle yorumlanması, bir kişi ya da toplulukla bütünleştirilmesi olasıdır. Batı medeniyetini üstün görme, onların yaşam biçimlerini beğenip idealize etme buna karşılık doğu topluluklarını ilkel, kaba, vahşi görme yaklaşımı özellikle yabancı dil öğrenme süreçlerinde belirleyici unsurlardandır. Dünya edebiyatında Vadideki Zambak, Kırmızı ve Siyah, Madame Bovary gibi

romantik eserler, sinema filmleri ve şarkılarının etkisiyle Fransızca'ya "Aşkın Dili" yakıştırmaları verilmesi, Amerikan ve İngiliz kapitalizminin tüm dünyada teknoloji alanındaki gelişimi etkisiyle İngilizce'yi "Ticaret Dili" ve yine Almanya'da Hitler faşizminin etkisiyle Almanca'nın "Soğuk Dil", tek heceli Japon alfabesinin, "Zor Dil" olarak tanımlanması gibi birçok stereotipler dilde etkisini korumaktadır. Avrupa Birliğinde kimi ülkelerin Shengen Bölgesi sınırlarında serbest dolaşımı sağlaması diller arasında olumlu etkileşimler sağlayıp yakın ülkeler arasındaki kültürel ilişkilerin yoğunlaşmasını sağlamıştır. Ama Türkiye'ye sınır ülkelerinin konuştuğu diller "Arapça, Ermenice, Gürcüce, Rumca, Bulgarca" halk tarafından yeterli ve etkin bir şekilde öğrenilmemekte ve kültürel iletişim kurulamamakta devlet tarafından Arapça haricinde teşvik edilmemektedir. Ülke sınırları arasındaki yasaklar ancak özel koşullarla aşılabilmektedir. Bu nedenle yakın Arap ülkeleri olmasına rağmen Arapça'nın yıllarca sadece cami ve imam hatip okullarında öğretilmesi, Kürtçe'nin milli birlik ve beraberliğe zarar verecek endişesiyle yasaklanması, Farsça'yı işlevsiz bir dil kabul edilmesi, buna karşın Atlantik Okyanusu'ndaki İspanyolcaya küreselleşme ölçütünde sempati duyarak öğrenme davranışı ve arayışı gösterilmesi çelişik bir durumdur. Oysa modern şehirleşme, göz alıcı sokaklar, estetize edilmiş mekânlar, ekonomik koşullardan kaynaklı lüks yaşam, kıyafette gösteriş, moda, sanat vb. gibi bireyleri cezbeden ve hayalleri süsleyen yaşam biçimi söz konusu ülkelere dair bir sempati, ilgi ve merak oluşturuyor. Bir Fransız gibi olmak, bir Amerikan gibi konuşmak giderek kendi aidiyetini kabullenmeme ve beğenmemeye kadar gidebilirken, o ülkenin dilini öğrenmek istememek imkânsız hale gelir. Kaldı ki kişi yaşadığı ülkede fakirlik, susuzluk, savaş ve cehalet içerisinde yaşarsa bu kültürel kopuş daha da hızlı gerçekleşmektedir. Ama bilimsel araştırmalarla ortaya çıkan dinamiklere bakıldığında ilk medeniyetlerin varlığı Doğu toplumlarında oluşmuştur. Pozitif bilimlerin, felsefenin ve büyük uygarlıkların ilk ortaya çıktığı bölgelerdir. Değişen yaşam koşulları ve diyalektiği her ne kadar bazı koşulları değiştirirse de hiçbir millet ve onun dili, ilkel, cahilce ve kötü değerlendirilemez. Böyle değerlendirenler ise tamamen ülkelerin ve siyasi oluşumların toplum üzerinde yaratmış olduğu stereotiplerin ve önyargıların etkisiyle açıklanabilir.

2.1.5.3.4.4. Bir Yabancı Dil Bilmek ve Transfer

Dilbilim ve Ruhbilim çalışmalarında tek dilli yaklaşım yakın zamana dek egemen olmuştur. Buna göre her insanın tek bir anadili olur, kişi bu anadili aracılığıyla dünyayı tanır, düşünür, hisseder, başka hiçbir dil bunu sağlayamaz diye düşünülmüştür. Oysa bunun böyle olmadığı dil bilmenin edinç düzeyiyle ilgili bir olgu olduğu, bir bireyin iki ya da üç dili aynı oranda edinebildiği yani insanların birden çok anadili olabileceği artık kesinlik kazanmıştır. Bu insanlara iki dilli denilmektedir. İki dillilerin, beyinlerinde sinyallerin daha aktif çalıştığını, yeni sinir yollarının oluştuğu ayrıca iki ayrı dilin dünyasını tanıdıkları için, yeni durumları tek dilli olanlara oranla daha hızlı öğrendikleri görülmüştür.

Dil edinim aşamasında birey iki dille birden karşılaşırsa buna erken iki dillilik denir. Kritik dönemden sonra öğrenilen ikinci dil ile iki dilli olunmasına geç iki dilli denir. Erken iki dillilikte bilgiler beynin aynı yerinde depolanır. Geç iki dillilikte ise bilgiler beynin ayrı bölgelerinde depolanır. Beyin kanaması, kaza, beyin tümörü gibi hastalıklarda erken iki dillilikte depolanan iki dili de yitirebilir. Ama geç iki dillilerde ayrı yerlerde depolandığı için birini yitirse de diğerini kullanabilir.

Hermann ve Freblich'in araştırmalarında bu konuda veri sunulmaktadır. Her ne kadar ikinci dilin depolandığı alan konusu netlik kazanmasa da Hermann ve Freblich'in dil edincinin yüksek olduğunu ortaya koymaları çok önemlidir. "Bir dilde dil edinci yüksek olan kişilerin ikinci dili daha çabuk ve yetkin bir biçimde öğrendiği kesinlikle saptanmıştır.

Dil ediniminde ruhsal ve toplumsal etmenlerin de etkisi var. Bireyin kendine güvenmesi, dünyaya olumlu bakması, öğrenmeyi sevmesi dil edinmeyi etkiler. Korkan, sevinç duymayan çocuk, özgüven, umut gibi etmenlerde sorun yaşayanlar, dil ediniminde de zorluk yaşarlar." (Huber, 2008, s. 111)

2.1.5.3.5. Stereotip ile Önyargı Arasındaki Farklar

Stereotipte, çeşitli grupları tasvir ettiğine inanılan ortak özellikler söz konusudur. Önyargı; herhangi bir dış grubun üyelerine karşı genellikle negatif olarak ortaya konan bir tutumdur. "Önyargı söz konusu önyargılı tutumun duygusal yönünü oluşturur. Stereotip ise tutumun bilişsel yönüne işaret eder." (Ünlü, 2004, s.183)

Bir hareketin oluşum sürecinde görüldüğü gibi bilişsel, duygusal bileşenler vardır. Önyargının bir tutum, stereotipin ise bir kesimin başka bir kişi ya da kesim hakkında paylaştığı fikirler olması aralarındaki farkı oluşturur. Yani bir Müslüman, Yahudiler sinsidir derse bir stereotip kullanmış olur. Ama Yahudileri sevmem derse bu sefer de önyargı olur.

“Önyargının iki temel ögesi vardır.

- 1) Bir grup ya da kişiye karşı olumsuz bir duygu
- 2) Kalıp yargı bireyleri tanımadan onları bir grubun üyesi olarak yargılamaktır.” (Cüceloğlu, 1994, s.543)

Marks ve Engels’e göre, üretim ilişkilerinin korunması anlamında yığınları etkisine alan düşüncelerin üretime göre doğru, üretildiği kişiye göre yanlış olanına önyargı denir. Bunların biçimlendirilmiş uzun süreli söylemlerine stereotip denir.

Kalıp yargılar tümüyle olumsuz anlama gelmemektedir. Örneğin okulda bir öğrenci Fransızca için “Fransızca çok güzel bir dildir.” derse, bu stereotip bir yaklaşımdır. Buna karşılık “Fransızca zor bir dildir bu yüzden tercih etmeyeceğim.” derse önyargılı yaklaşmış olur.

2.1.5.3.6. Stereotip ve Önyargıların Etkilerinin Azaltılmasına Dair Öneriler

İnsanların bilgiyi işleme süreçleri kategorileştirme ile başlar. Bilgiyi kodlama, bellekte tutma süreçleri ve istenildiğinde tekrar düzenleyip organize etme becerisiyle doğal yaşantısını devam ettirir. Hem bilgiyi üreten hem de sosyal çevreden edindiği bilgi ve donanımlar sayesinde hareketlerine istedik yönde değişimler yaratabilmesinin ve bireysel anlamda kendini var etmenin koşullarından biri de ait olduğu toplumsal çevrenin kültürel değer ve alışkanlıklarına uyumlu davranmaktır. Aidiyet hissi, kişiye özgüven verir. Psikolojik rahatlık ve toplum içerisindeki duruşu sayesinde kendi potansiyelleri doğrultusunda üretime katılarak hem kendisinin hem de toplumun beklediği yöndeki hedefleri gerçekleştirmiş olur. Kendi toplumunun beklentileri ya da değer yargıları ile başka grupları arasında uyumsuzluk olması durumunda ait olduğu gruptan yana tavır alması gerekirse suç ortak olması objektif evrensel değerler açısından bir yanıştır. Çünkü insan olmanın gerektirdiği ortak hareket ve değerler vardır. Dili, dini, ırkı, sınıfı ne olursa olsun insan kendi başına bir değerdir. Rengi ve cinsiyeti kimseye üstünlük sağlamaz. Bu

farklılıkları kişisel ya da bir grubun çıkarları doğrultusunda hiçe sayıp evrensel değerlerden ödün verirse, birlikte yaşamanın koşullarını da anlamsızlaştırmış oluruz. Kùltürler arası diyalogun inşası yönündeki proje ve farkındalığın canlı ve dinamik tutulması gerekmektedir. Hükümetler, siyasal iktidarlar ya da gruplar ayrıştırıcı ve önyargılı politikalarından vazgeçmeli ve bütün politikalarında insanların temel hak ve özgürlüklerini temel alarak insani değerlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda aktif görevler almalıdır. Basın ve yayında gerçekler insanlara tüm tarafsızlığıyla aktarılarak kùltürler üzerinde önyargıların derinleşmesine imkân tanınamalıdır. Çoğulcu toplum, çok kùltürlülük ve tüm bunların eşit ve insani değerler açısından varlığı korunmalıdır.

Dil, kùltürlerin kaynaşması, insanların birbirini tanınması ve bilgilerin paylaşımı konusunda bir araçtır. Dil üzerindeki yasaçlı ve aşğılayıcı yargılardan kaçınıp eğitim ve öğretimde gereken imkânlar tanınmalıdır. Erasmus gibi öğrenci değışimleri farklı kùltürlerin tanınması ve önyargıların kırılması yönünde önemli bir projedir. Tek dilin hâkim olduğı anlayışlar yerine bütün dillerin yaşandığı kendini ifade ettiğı bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Bir dil öğrenmenin, farklı bir dünyayı tanımının bir ayağıdır. Bu yüzden önyargıların, tüm insanların ortak değerler etrafında sanatsal, kùltürel ve edebi çalışmalarla ortak bir tavır ve faaliyetlerle ortadan kaldırılabileceğı unutulmamalıdır.

2.1.6. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA YABANCI DİLLERİN DURUMU

Doğal diller tarihin bir kesitinde ortaya çıkar, gelişir, değışir ve ölür. Bu süreçler yüzyılları alabilir. Kùltürler arası ilişkilerin niteliğinin ilk yansıdığı alanlardan biri dildir. Anadolu coğrafik olarak Mezopotamya, Fars, Kafkas, Yunan ve Arap kùltürlerin yaşadığı bir bölgede yer almaktadır. Farklı kùltürlerin mevcudiyetine teknoloji ve ulaşımın kolaylaşmasıyla batı kùltürleri de dâhil olmuştur. Dilsel çeşitlilik, kùltürlerin kaynaşmasına ve etkileşimine imkân sağlamıştır. Sosyal ve ekonomik koşullar ile siyasal süreçler kimi zaman bir dilin önemini ya da kullanılışlılığını azaltmıştır. Bu değışim doğal süreçler olarak kabul edilir. Çünkü hayat sürekli akıyor ve değışim kaçınılmaz oluyor. Siyasal iktidarlar el değıştiriyor ya da yok oluyor. Yeni sınırlar, yeni kùltürler kendini var ediyor. Türklerin Anadolu topraklarına yerleşmesiyle tanıştığı Fars, Arap, Kürt, Yunan, Ermeni kùltürlerini hem etkileyip hem de o kùltürlerden etkilenmiştir.

Edebiyatından destanlarına kadar dilsel anlamdaki tüm alanlarında bu çok kültürlü coğrafyanın etkisinde kalmıştır. Diller aracılığıyla inançta ve pozitif bilimlerde bilgi ve beceriler aktarılmıştır. Ekonomik ve siyasal sonuçlarıyla değişim isteyen eski değerler yeni arayışlar ve kültürlerin tanınmasını beraberinde getirmiştir. Batı toplumlarıyla iletişimin gelişmesi okullarda batı dillerinin öğretilmesini de zorunlu kılmıştır. Ve süreç bir süre sonra kültürlerarası iletişimin vazgeçilmez dinamiği haline gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu şüphesiz farklı dil, kültür, inanç ve milletlerden oluşan bir devlettir. Bu nedenle imparatorluk bünyesinde yaşayan topluluklar arasında kültür alışverişi kaçınılmazdır. Ama yine de bu hiç sorun olmuyor değildir. Özellikle okulların misyonerlik faaliyetleri sorun olarak etkisini devam ettirdi.

Osmanlı'nın çok farklı milliyetlerden oluşması gerek ekonomik gerekse iletişimsel anlamda başka dillerin öğrenilmesini ve kullanımını zorunlu kılmıştır. Her halkın kendi kültürüyle yaşama isteği zorunlu bir ihtiyaçtır. O dönemin demografik yapısına bakıldığında azımsanmayacak derecede farklı kimlik ve inançların varlığı, Osmanlı hükümetinin azınlık dillerine bakış açısında inkârcı ve yasaklayıcı bir anlayışın olmayacağını gösteriyor. Fransız ihtilalından sonra belirginleşen ulusların kendi kaderini tayin hakkı anlayışına kadar pek sorun yaşanmamıştır. Son dönemlerde farklı inanç ve milletlerin kültürel farklılıkları bazı sorunlar yaşatsa da İstanbul ve İzmir gibi kentlerde okullaşma ve eğitim devam etmiştir.

Osmanlı devletinin son evrelerine doğru eğitim politikaları ve diğer dillere bakış açısına değinmek gerekmektedir.

“Çok partili sisteme geçildiği dönemlerde birçok siyasal örgütlenme kurum ve partiler yabancı dil politikalarını açıklamışlardır. Bunlardan bazılarının ki şöyledir:

- 1) İttihat ve Terakki Fırkası 1909 programının 9. Maddesinde anaokullarında Türkçe öğretim yapılırken ilkokullarda her kavim eğitimini kendi dilinde yapacaktır. 1913 programının 41. Maddesinde ise: “Devlet okullarında ilköğretim zorunlu ve parasızdır. Türkçe resmi dil olarak okutulurken her azınlık kendi diliyle de eğitim verebilir.
- 2) Osmanlı Demokrat Fırkası programın 9. Maddesi: “Ayrılmakçı girişimler taşımamak koşuluyla ilkokullarda yöresel dil kullanacaktır
- 3) Osmanlı Ahrar Fırkası 1908 programının 19. Maddesinde bütün genel ve özel okullarda eğitim dili Türkçedir. Yöresel dil ikinci planda yer almaktadır.

4) Ahali Fırkası programının 16. Maddesinde devletin resmi dini İslam olduğundan Arapça öğretime özel önem verilecektir. Diğer halkların kendi dillerinde eğitim yapmaları serbesttir.” (Aksamaz, Saltık, Güvençü, Demir ve Kök, 2005, ss. 33–34)

Partilerin Sosyalist, Dindar, Osmanlıcı ya da Milliyetçi çizgide oluşu bu yabancı dile bakış açısını etkilemektedir. Görüldüğü üzere kimi anlayışlarda resmi dinin İslam olmasının Arapçanın daha etkili olmasını gerektirir düşüncesini oluşturmuştur. Farklı siyasal anlayışların dil politikalarının doğal sonucu olarak iktidarı ele geçiren hükümetin politikasına göre şekillendi.

2.1.7. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE İKİNCİ DİLLERİN DURUMU

Osmanlı devletinin yıkılmasından sonra siyasal ve kültürel birliğini kurmaya çalışan yeni Türk devleti, Osmanlı devletinin yıkılma sebeplerinin analizi ve ileriye dönük politikalar oluşturma ihtiyacı, yeni bir anlayışa sahip olmayı zorunlu kılıyordu. Islahat fermanı ile geliştirilen demokratikleşme ve farklı milletlere tanınan haklar ülkenin dağılmasına engel olamadı. Ümmetçilikten fayda görülmemesi, milliyetçilik fikrinin daha çok önem kazanmasına neden oldu. Tehcir yasası, nüfus mübadeleleri gibi tüm olaylar yeni anlayış çerçevesinde planlandı. Fakat bu durum azınlık statüsündeki birçok millet açısından sorun teşkil ediyordu.

“Türkiye’de azınlıkların yasal statüsü 1923 Lozan Anlaşmasıyla düzenlendi. 1. Dünya savaşının yenik devletleriyle imzalanan bu anlaşmada gayrimüslim azınlıklara haklar tanınırken İslam içindeki Arap, Çerkez, Kürt, Laz gibi dilsel azınlıkları kapsam dışına bıraktılar. Lozan’da tanınan başlıca azınlık haklarında anadilde eğitim hakkı okul açma hakkı, dini özgürlük hakkı gibi Türkçe den başka dil konuşan Türkiye vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerinin sözlü kullanımı için yeterli hakların sağlanması ticarete, dinde, basında, kamusal toplantılarda istedikleri dili kullanma hakkı tanyan 39. Maddesi vardı. 1980 sonrası ise bu tanınan haklar neredeyse hiçe sayılıp yok edildi. Ruhban okulları kapatıldı, Varlık Vergisi, 6–7 Eylül olaylarının etkisiyle de azınlıklar üzerinde baskı ve imha politikaları yürütüldü. Vakıflar Kanunu ile birçok ev ve işyerleri Türklere devredildi.”(Aksamaz vd. 2005, s.73)

Yeni yasalar çağın ihtiyacına göre düzenlenir. Kurtuluş savaşı koşullarında Türk eğitim sistemi dönemin ihtiyaçlarına göre belirlenip Aydınlanma süreci içinde millet mektepleri, öğretmen okulları ve üniversiteler açılarak ilerici bir program ortaya konmuştur. Lakin 1980 yılı sonrası 60 yıl önceki eğitim programından daha tekçi bir anlayış sergilemiştir. Örneğin; 1982 anayasası azınlık kelimesine yer vermez ve Lozan Anlaşmasındaki bazı hakların üstü kapatılır. 82 Anayasa’sının 42.

Maddesi “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz öğretilemez...” (Bkz. www.turkhukukusitesi.com/mevzuat.php?mid=5530.) Lozan Anlaşmasına zıt bir madde olup Türkçeden başka bir dilden eğitim yapılmasını engeller.

2.1.7.1. Azınlık Dillerin Öğretimi

“Yunanlılar 1829’da, Bulgarlar ve Sırlar 1878’de, Arnavutlar 1912’de kendi devletlerini kurarak Osmanlı devletinden ayrılmışlardı. Rum, Bulgar ve Ermeni okullarında Türkçe öğretilmesine karşı gösterilen direnç üzerine onları Türkçe öğretmeye zorlamak amacıyla, 1878 Berlin Kongresi’nden sonra Türk okullarında da seçmeli yabancı dil olarak Rumca, Bulgarca ve Ermenice, 1908 yılından sonra da Arnavutça öğretilmesine karar verilmişti. Onun dışında azınlık dilleri yabancı okullarında ve 1877 yılında açılan Elsin Mektebi’nde öğretilmişti.” (Yücel, 1938, s.704)

Atatürk döneminin ilk on yıllık eğitim çalışmaları ilköğretim ve okuma-yazma öğretimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu yıllarda Dewey, Künhe, Buyse, Wilson gibi yabancı uzmanlar Türkiye’ye çağrılarak görüşlerine başvurulmuş, ama sonunda ulusal deneyimlerden yola çıkılmıştır. Bu dönemde yabancı dil öğretimine öncelik verilmesi yerine ulusal kimliğin en önemli ögesi olan anadil Türkçenin işlenip öğretilmesi ön plana çıkarılmıştır. Yabancı dil bilgisi ise çeviri yoluyla bir teknik ve kültür aktarım aracı olarak görülmüştür.

“1965 Nüfus sayımında İslam azınlık dilleri ve günümüzde ise Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları Türkçe dışındaki farklı dil ve lehçeler şöyle tespit edilmiştir:

- a) Türkçe
- b) İslam azınlık dilleri; Abazaca Acemce Arapça, Arnavutça, Boşnakça, Çerkezce, Gürcüce, Kürtçe, Kırmancı, Kırdışça, Lazca, Pomakça, Zazaca
- c) Diğer azınlık dilleri; Ermenice, Yahudice, Rumca
- d) Anglosakson dilleri; Fransızca, Almanca, İngilizce
- e) Latin dilleri; Fransızca İspanyolca İtalyanca
- f) Slav dilleri; Bulgarca, Çekoslovak’ça, Hırvatça, İsveççe, Lehçe, Romence, Rusça, Sırpça

Yukarıdaki diller haricinde Pontusça Hemşince Ubikhça, Vaynakhça, Osetçe, Avarca, Lezgice, Kumukça, Dargice, Uygurca, Tatarca, Kırgızca, Süryanice, Özbekçe... gibi dillerde vardır. DİE anadil sonuçlarını açıkladığı en son sayım 1965, 1985’te ise anadillerine ilişkin sorulmasına rağmen sonucu açıklanmamıştır. 1965’teki verilere göre:

Boşnakça;57. 209, Çerkezce; 106.960, Arapça; 533.264, Lazca; 81.165, Gürcüce; 79.234, Pomakça, 57.372, Arnavutçayı;53.520, Abazaca;12.399 kişi anadili ve ikinci dili olarak konuşuyordu.”(Aksakmaz vd. 2005 ss.15–20)

Bu rakamlar azımsanmayacak derecede bir öneme sahiptir. Bu diller ülkenin değişik coğrafyalarında bulunuyor ve diyalektik olarak Türkiye'nin genel nüfus artışına paralel olarak bu dilleri konuşanların sayısının daha fazla olması beklenir. Millet olarak varlıklarını üst kimlik ya da alt kimlik içerisinde devam ettirebilirler ama dilsel olarak egemen dil ya da resmi dilin ülke içinde tek dil olarak kullanılma zorunluluğu nedeniyle bu milletlerin dillerinin Türkiye içerisinde geliştiğini ya da arttığını söyleyemeyiz.

Ülkelerin demografik ve siyasi durumuna göre eğitim dilli belirlenir. Kültürel ayrıcalıkların üniter anlayışa zarar vereceğini düşünen ülkeler resmi dil haricindekilere imkân tanımamaktadır. Ama tam tersi kültürel zenginlik ya da temel hak olarak kabul görülen ülkelerde farklı dillerde eğitim yapılabilmektedir. Örneğin

“Avusturya’da öğrenim dili ağırlıklı olarak Almancadır. Ancak dil azınlığının olduğu bölgelerde ilkokullardaki öğrenim iki dilli kuruluşlarda Almanca ve Slovence Macarca ve Hırvatça arasında bölünmüştür.

Çek Cumhuriyeti’nde resmi öğretim dili Çekcedir. Ayrıca Polonyaca eğitim veren okullarda bulunmaktadır.

Finlandiya’da iki ana dili vardır. Bunlar Fince ve İsveççedir. Temel öğretimde ve ortaöğretim ikinci devrede öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde beşi öğrenim dilinin İsveççe olduğu okullarda okumaktadırlar. Her iki dil grubunun da yüksek öğrenim düzeyinde de öğretim kurumları bulunmaktadır. Buna ek olarak, tüm öğretimin ya da öğretimin bir kısmının yabancı bir dilde verildiği bazı eğitim kurumları da mevcuttur. Lâponya’nın Saami dili konuşulan bölgelerinde yerel merciler aynı zamanda Saami dilinde eğitim de düzenlemektedirler. Romanlar ve diğer azınlıklara mensup olanların yanı sıra işaret dilini kullanan kişiler içinde eğitim olanakları sunulmasına özen gösterilmektedir.

Fransa’da öğretim dili Fransızcadır. Bölgesel dillerde eğitim ise modern diller çalışma dalının bir parçası olarak verilmektedir.

Macaristan’da resmi eğitim dili Macarcadır. Ancak bir dizi etnik ve ulusal azınlık (Alman, Romanyalı, Slovenyalı, Sırp ve Hırvat) kendi dillerinin birinci ya da ikinci eğitim dili olarak ilk ve orta düzey eğitimde kullanıldığı azınlık eğitim kurumlarına sahiptirler. Azınlık eğitiminin verilmesi normal eğitime benzer olarak idarenin sorumluluğundadır. Bu da genelde yerel hükümettir.

Hollanda'da genel eğitim dili standart Flemenkçedir. Friesland'da Frisian dilinin özel bir statüsü bulunmaktadır. Friesland'daki okullar hem Felemenkçe hem de Frisian dilinde eğitim vermektedirler. Diğer yaşayan yerel lehçeler örneğin Lower Sakson, standart Felemenkçenin yanı sıra kullandıkları bölgelerdeki eğitim kurumlarında öğretim dili olarak kullanılabilirler.

Romanya'da resmi öğretim dili Rumencedir. Ancak tüm eğitim öğretim düzeylerinde öğretim aynı zamanda azınlık gruplarının dillerinde de yapılmaktadır. (Macarca, Sırpça, Ukraynaca Çekçe, Hırvatça, Türkçe, Roman)

İspanya'da, İspanyol anayasası uyarınca Castellano İspanyanın resmi dilidir. Bu yüzden tüm İspanyol vatandaşlar bu dili bilmelidir ve tüm İspanyol vatandaşların bu dili kullanma hakkı vardır. Castellano'nun yanı sıra Özerk bölgelerin kendi resmi dilleri de vardır. Bu yarı resmi diller Catalan, Gallegi, Valenciano, ve Euskera'dır. Yarı resmi dillerin olduğu bu bölgelerde hem bölgenin kendi dili hem de Castellano tüm üniversite dışı eğitim düzeylerinde zorunlu öğretim dili olarak düşünülmektedir. Özerk bölge dillerinin öğretim dili olarak kullanımı dilin ne kadar yaygın olduğuna ve her bölgenin uyguladığı dil politikalarına bağlı olarak farklı bölgelerde değişiklik göstermektedir.

İsveç'te ana öğretim dili İsveççedir. İsveç'in kuzeyinde bulunan Sami nüfusu için temel öğretim programının Sami dilinde ve İsveççe öğretildiği devlet okulları bulunmaktadır.

Galler'de öğretim dili İngilizcedir ya da Galce'dir. Eğitim diline ilişkin aile tercihleri her zaman olmasa da normalde ya belli bir okulu tercih etme ya da çift dilli özel okulları tercih etme şeklinde gerçekleşmektedir. Galler'deki tüm öğrencilerin zorunlu eğitim hayatları boyunca ya ilk dil ya da ikinci dil olarak Galce bir ders programının takip etmeleri gereklidir." (Avrupa Konseyi, 2005, s.20)

Dünyanın birçok yerinde farklı şekillerde uygulanan eğitim dili politikaları örnek verilebilir. Sonuç olarak bir ülkenin iç huzuru ve temel hakları eşitlik temelinde kuran ülkelerde, dil herhangi bir sorun yaratmayıp aksine kültürel zenginlik olarak kabul görülmektedir.

2.1.8. OSMANLI VE TÜRKİYE TARİHİNDE FRANSIZCA

“Osmanlı imparatorluğunun en yakın ilişkide bulunduğu Batı ülkesi Fransa idi. Daha kanuni zamanında başlayan dostluk bir gelenek haline gelmişti.” (Karal, 1947, s. 21) Fransızca ortak uluslar arası diplomasi dili olarak kullanıldığından ve çağdaş bilgi üretimi bakımından Fransa ileride bulunduğundan dolayı Fransızca hem Batıyı tanıyıp onlarla ilişkileri geliştirmenin, hem de yönetimde söz sahibi olmanın en önemli aracı olarak seçilmişti. Hıristiyan azınlıklar zaten öteden beri kilise

okullarında bu dili öğreniyor, batı ile yakın ilişki içinde bulunuyorlardı. Bu dönem yöneticilerinin çoğunluğu iyi Fransızca biliyorlardı. “Örneğin Tanzimat döneminin üç önemli paşası, Reşit Paşa, Ali Paşa, Fuat paşa Fransızca’yı çok iyi kullanıyorlardı. Notlarını yazışmalarını Fransızca yapıyorlardı. Hatta yakınlarıyla bile Fransızca mektuplaşıyorlardı. Kusursuz Fransızca konuşan Fuat paşa için ruhunu Fransızca teslim ettiği söyleniyordu. Ahmet Mithat Efendi ise gençliğinde ne okuduysa Fransızca olduğunu, ne öğrenmişse o kaynaktan geldiğini açıklıyordu.” (Küçük, 1984, s.143)

Bir ülkenin edebi ve sanatsal gelişimi kendi ülkesi bünyesinde yaşayan vatandaşlar için bütünleyen bir etken olduğu gibi, farklı coğrafyalarda yaşayan insanlar için de cezbedici bir kültür olma özelliği taşımaktadır. Osmanlı imparatorluğunu birinci dünya savaşına Almanların safında girmesine neden olan etkenlerden birinin Enver Paşa gibi komutanların Alman hayranlığından kaynaklandığı sürekli tarih kitaplarında belirtilir. Aynı durum daha önceki süreçte Fransız hayranlığı şeklindeydi.

“Bir Fransız gibi kusursuz Fransızca öğrenmek için bir Fransız ile evlenmek ya da bir bayan Fransız arkadaş bulmak yoluna sık sık başvuruyorlardı. En önemli Fransızca öğrenme yerleri 17 yaşında girilebilen Divan-ı Hümayun kalemi ve Bab-ı Ali idi. Tanzimat dönemi paşaları, yabancı elçiliklerden güç almak zorunluluğunu duymuşlardı. Reşit paşa İngiliz yanlısı, Ali ve Fuat paşalar ise Fransız yanlısı olmuşlardı. Fransız modasının İstanbul’a yerleşmesinde Padişah başı çekiyordu. Yabancı dilin önemi o kadar artmıştı ki, Encümeni Danış (Bilim kurulu) üyesi olabilmek için yabancı dil bilmek zorunlu oluyordu.” (Karal, 1947, s.45)

Fransız devriminin tüm dünyada yaydığı eşitlik, temel hak ve hürriyetler fikrinin Osmanlı imparatorluğunda etkisini göstermemesi imkansızdı. Diplomatik ilişkiler kültürel anlamda da bir bağ oluşturdu. Özellikle Tanzimat dönemi yüksek askeri ve idari kişiler ile dönemin etkin aydınları üzerinde Fransızca dili büyük bir etki bıraktı.

“Osmanlı topraklarında yaşayan Katoliklerin himayesi Fransa’ya verilmiş, kilise aracılığıyla kurulan Fransız okulları zamanla ülkenin her yanına dağılmıştı. 1906 yılındaki sayıları 116’ya ulaşmış bulunuyordu. Galatasaray Lisesi ilk kurucu müdürü Sava Paşa adında bir Fransız. Paşa çocukları öğrenimlerini Fransa’da tamamlıyor, yönetime karşı olan aydınların ilk durağı Paris oluyordu. Örneğin Jön

Türkler: Namık Kemal, Ziya Paşa, Şinasi Efendi...1867-1872 yılları arasında Fransa'da kalmışlardı.” (Küçük, 1984, ss. 150-160) Fransız devriminden sonra dünyaya yayılan eşitlikçi toplumsal yapı, Fransız edebiyatı ile dünyaya taşındı. Jön Türkler denilen aydın çevreler de o süreçte Fransızca bilmekteydiler. Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde baş gösteren aydınlanma hareketi düşüncelerini edebiyatla ve yazınsal metinlerle ifade ediyordu. Bu temelde Fransızca eserler yeni Osmanlı kuşağında önemli bir etki bıraktı.

“Ülkede birçok Fransızca gazete yayınlanıyordu. Sayıları 600'e ulaşan süreli yayın arasından İzmir'de çıkan Symrrien 1824 ve İstanbul'da yayınlanan Le Moniteur 1829 bunlardan ikisiydi.” (Groc ve Çağlar. 1985, s.261) Kurtuluş Savaşı döneminde bile Batı emperyalizminin Türkiye topraklarına yaptığı işgal hareketine karşı yayın yapan bir çok dergi ve gazetelerden birinin Le Pays adında Fransızca derginin olması o dönemde bile bu coğrafyada Fransızcanın etkin bir dil olduğunu göstermektedir.

“Osmanlı İmparatorluğunda Fransızcanın etkinlik kazanmasında en büyük role sahip olan kişilerden biri Fransız dostu olan III. Selim'dir. Fransız devrimi eşiğinde tahta çıkan, XVI. Louis'le mektuplaşan biriydi. Napolyon'un Mısır çıkarmasına rağmen ilişkileri bozmamış, Nizami Cedit ordusunu Fransız subaylarca eğitip, üniformaları Fransız askerlerinkine benzetmiştir. Fransızca'nın Osmanlı İmparatorluğunun ilk resmi yabancı dili olmasını sağlamıştır. Fransa'da elçilikler açıp, askeri eğitim için Paris'e öğrenciler göndertmiştir. İlk yeniliklerin askeri alanda olması sebebiyle Muhendishane-i Berri Humayun'ı Fransız sistemine göre kurup komutan olarak da bir Fransız seçmiştir.” (Demircan, 1993, s.65)

Askeri anlamda yenilikler o dönemin siyasal konumu itibari ile Fransızlarla iletişim kurmayı gerektiriyordu. Günümüzde Amerika'nın teknolojik ve askeri anlamdaki üstünlüğüne benzer bir durum. Yaşanan askeri sorunlar ülkelerin dil politikalarında değişimler yaratmıştır.

“Bab-1 Ali'deki Rum tercümanlar 1820 Yunan isyanında işbirliği yapınca görevden atılmış. Devlet okullarında ve kurumlarında Batı dilleri öğretimine ihtiyaç kesin olarak duyulmuş.” (Küçük, 1984, s.429) Günümüzde ülkelerin diplomatik ilişkilerinde tercümanların rolü azımsanmayacak derecede önemlidir. Kimi durumda tercümanların yanlış çevirisi olumsuz tartışmalara sebebiyet vermiştir. Teknolojik yetersizlikler ve okur-yazarlık hususundaki eksiklikleri düşününce Osmanlı döneminde Batı dillerini konuşanların sayısının oldukça az olduğu görülebilir.

Osmanlı topraklarında Fransızca okulların açılması gerekliliği bu sebeplerden dolayı oluşmuştur. “1834 yılında açılan Harbiye mektebinde Fransızca iyi öğrenilemediğinden, 1855 yılında Fransız harp okulunda okuyacak Türk öğrencilerini hazırlamak üzere Paris’te Mektebi Osmani açılmıştı.” (Ergin, 1977, ss.454-56) Fransa devleti ile yakın ilişkiler Fransızların Osmanlı Devletinde okullar açabilmesini de sağlamıştır.

Mekteb-i Osmani okulundaki ders programları incelendiğinde günümüz koşullarında bile uygulanan yöntemler kullanıldığı görülmektedir. “Sesli okuma, sesletim, eylem çekimi, yazılı anlatım, roman inceleme gibi konular işleniyordu. Öğretmenlerinin tamamı Fransız olmasına rağmen beklenen Fransızca düzeyine erişilemediğinden Fransız hükümeti Babı Ali’ye verdiği öneriyle 1867’de Galatasaray Lisesi öğretime başlaması Mektebi Osmaniye mektebinin kapanmasını gerektirmiş.” (Küçük, 1984, s. 469) Dil öğretim teknik ve yöntemleri konusundaki sorunlar, dil öğrenmede beklenen sonuçları vermeyebilir. Aynı coğrafya içerisinde ikinci bir dilin öğrenilmesi doğal bir süreçle olabilir. Ama Batı dilleri Türkler için sıkça karşılaşılan bir dil değildi. Bu nedenle eğitim sürecinde alt yapı, müfredat ve teknik donanımların iyileştirilmesi gerekmektedir.

Her ülke kendi dilinin konuşulmasını yayılmasını ister. Bu, ekonomik ya da siyasal sebeplerden kaynaklanabilir. Osmanlı Devletinin yabancı dili ülkede yaygınlaştırma isteği başlangıçta askeri gereksinimlerden kaynaklı iken daha sonraları kültürel ve ekonomik temelde olmuştur. Aynı durum Fransızlar için de geçerlidir.

“Müslüman olmayanlar Hristiyan misyoner okullarında eğitim gördükleri için Türkçeden çok Avrupa dillerini öğreniyorlardı. Fransız diliyle öğretim yapıldığı yıllarda askeri tıbbın öğrencisi çoktu ancak 1869 yılından sonra Türk diliyle öğretime geçince birden azalmıştır. Yabancı okulların amacı, 1883 yılında açılan Alliance Française’in amaçlarında açıkça yazılıdır: “Bu kuruluşun başlıca amacı, Fransızca’yı sömürgelerde ve yabancı ülkelerde yaymak, buralarda okullar açmak bunları devam ettirmek ve böylece Fransız ihracatını kolaylaştırmaktır...” (Kushner, 1979, ss. 143- 146)

Yukarıda belirtilen bütün olaylardan şu sonuç çıkarılabilir, Fransızcanın Osmanlı topraklarında kullanılmaya başlanması zorunlu bir ihtiyaç ya da devleti yönetenlerin özel ilgisi kadar, Fransa’nın yayılmacı politikalarından da kaynaklanabiliyor.

Tablo 2-1: Yabancı dille öğrenim görenlerin toplam sayıları.

Yıllar	Almanca		Fransızca		İngilizce		İtalyanca
	Ortaöğretim	Yüksek	Ortaöğretim	Yüksek	Ortaöğretim	Yüksek	Ortaöğretim
1950-1951	285	43	4.046	110	2.532	125	58
1960-1961	3.233	144	4.619	337	8.505	1.144	561
1970-1971	3.005	371	5.251	424	14.711	6.502	459
1980-1981	3.603	626	5.911	546	26.189	15.301	482
1985-1986	8.653	1.200	8.426	745	72,857	28.485	552

(Kaynak: Demircan, 1993, s.102)

Ülkenin siyasal hareketlenmeleri ve ekonomik politikalar sonucu İkinci Dünya savaşından sonra İngilizcenin Fransızca, Almanca ve diğer dillere göre Türkiye’de yabancı dil eğitimi içerisindeki önemi artmaya başlamıştır. Bu durum özellikle her alanda gücünü gösteren Amerika ile geliştirdiği ilişkilerin etkileri olduğu söylenebilir.

Tablo 2-2: Orta öğretim yabancı dil dersi görenlerin toplam sayısı

YILLAR	ALMANCA	FRANSIZCA	İNGİLİZCE	ARAPÇA
1950-51	5.612	79.208	48.434	-----
1960-61	30.504	155.824	217.926	4.548
1970-71	116.124	293.057	840.848	49.308
1980-81	303.734	322.245	1.540.138	216,864
1985-86	364.882	292.415	1.552.189	-----

(Kaynak: Demircan, 1993, s.102)

Tablolardan görüldüğü üzere, Batı dilleri içerisinde 1950–1951 dönemlerine kadar Fransızcanın İngilizceden daha fazla öğrenci tarafından talep edildiği görülmektedir. 1950 seçimleri sonrası Adnan Menderes hükümetinin Amerika ile

başlayan ekonomik ilişkileri, okullardaki ikinci yabancı diller içerisinde İngilizcenin daha fazla önem kazanmasını sağladı. Bu durum özellikle Osmanlı devletinden beri birçok okulda önemli bir konumda olan Fransızca öğretimini olumsuz yönde etkilemiştir.

Tablo 2-3: 1969–70 Yılı yabancı dil öğretmeni sayıları.

YABANCI DİLLER	KADROLU		ÜCRETLİ		AÇIK	
	ORTA	LİSE	ORTA	LİSE	ORTA	LİSE
İNGİLİZCE	803	591	671	152	550	173
FRANSIZCA	543	379	401	127	171	61
ALMANCA	219	189	139	36	64	27

(Kaynak: Demircan, 1993, s. 107)

Üç yabancı dilin toplamdaki öğretmen sayısı 2940 İngilizce, 1682 Fransızca, 674 Almanca. Fransızca öğretmenlerinin emeklilik, ders saatlerinin azalması ve diğer etkenlerine rağmen mevcudiyetini koruması kayda değer bir sayıdadır. Daha sonraki yıllarda Fransızca öğretmenleri Türkçe, sınıf öğretmenliği, İngilizce gibi alanlara kaydırılıp kendi bölümlerinden uzaklaştırılmışlardır. Bu durum kendi alanında çalışmak isteyen Fransızca öğretmenlerini psikoloji ve sosyal anlamda olumsuz etkilemiştir. Üniversite yerleştirmelerinde Fransızca öğretmenliğini mesleki alan olarak seçmeme gibi sonuçlar doğurmuştur.

Tablo 2-4: Yabancı dillerin yıllara göre öncelik sırası

ÖNCELİK SIRASI	<...1773	1773-1923	1923-1950	1950-1980	1980....>
1	ARAPÇA	ARAPÇA	FRANSIZCA	İNGİLİZCE	İNGİLİZCE
2	FARŞÇA	FARŞÇA	İNGİLİZCE	FRANSIZCA	ALMANCA
3	FRANSIZCA	ALMANCA	ALMANCA	FRANSIZCA
4	İNGİLİZCE	ARAPÇA	ARAPÇA	ARAPÇA
5	ALMANCA	FARŞÇA	FARŞÇA

(Kaynak: Demircan, 1993, s.116)

Osmanlı İmparatorluğu farklı etnik milletlerden oluşan çok kültürlü bir yapıdaydı. Özellikle Selçukluların Ortadoğu, Anadolu topraklarına yerleşmesi, o bölgede daha önceden var olan yerleşik halkların kültürüyle kaynaşmak zorunda kalmasını sağladı. Sosyal ve ekonomik ilişkiler dil aracılığıyla yapılmak zorundaydı ve yerleşilen yeni yerlerde Arapçanın gerek edebi gerekse dini anlamdaki konumu Selçuklu devletinde Arapçayı önemli kıldı. Bu durumu Osmanlı İmparatorluğu'nda da devam etti. İktidarın Türk, halkının değişik milletlerden oluştuğu Osmanlı devletinin yıkılmasına kadar bozulmayan bu durumdur. 1923'lerde kurulan Türk devletinden sonra değişti. Arapçanın etkisi gidiyor yerine Batı ile başlayan ilişkilerden kaynaklı İngilizce, Fransızca gibi dillerin önemi artıyor.

Hükümetlerin ekonomik ve siyasal yaklaşımları dilde etkisini hemen gösteriyor. İngiliz ve Amerikan devletlerinin küresel boyutta güç kazanması İngilizcenin hegemonyasını ve o dile bağımlılığı yaratmıştır. Bu aşamada ikinci yabancı dil ise hükümetin ekonomik ve politik anlamdaki programlarına göre seçmeli bir dil haline gelmiştir. Ermeni soykırımı iddiasını kabul eden Fransa hükümetine karşı ekonomik yaptırımlar yapıldığı gibi okullardaki Fransızca eğitime yönelik de olumsuz bir tutum oluşmuştur. Muhafazakâr ve dindar hükümetler ile de “Dindar bir nesil yetiştirme” politikasıyla Arapçaya daha fazla önem verilmiştir. Her yıl mevcut öğretmen atamalarında Fransızca öğretmenine ortalama 0–20 arasında kadro hakkı tanınırken, Almanca 250–750, Arapça 300–1000 arasında öğretmen ataması yapılmaktadır.

Avrupa Birliği'ne girme sürecinde önem kazanan ikinci yabancı dil politikasına karşın Fransızcaya yeterli imkan tanınmamaktadır. 2015 yılı içerisinde gerçekleştirilen ortaöğretimde düz liselerin Anadolu lisesine dönüştürülmesi projesi gereği Anadolu liselerinde ikinci yabancı dil zorunlu olarak öğretilmekteydi. Resmi programda 12 öğrencinin talep etmesi halinde istenilen seçmeli dersin öğretilmesi ilkesi var olmasına rağmen, fiiliyatta öğrencinin seçimi değil, okul yönetiminin verdiği karar doğrultusunda, öğrencilere dayatılan seçmeli derslerin öğretilmesi söz konusudur. 2015 öğretmen atamalarında, Almanca'yı talep eden liselerin 750, Arapçayı talep edenlerin ise 500 olmasına karşın, Fransızca 'ya sadece 36; 2016 eylül atamalarında 15.000 kadrodan; Almanca için 94, Arapça 358, İngilizce 1500, Fransızca için ise, 2 öğretmen kadrosu açılması, hükümetlerin yabancı dil politikaları konusundaki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1.YÖNTEM

Bu çalışma, bir yabancı dil öğrenmek isterken hangi etkilerin altında tercih yapıldığını, diğer dillere bakış açısının içerisinde stereotip yargıların var olup olmadığını anlamaya ve Türkiye’de bu temelde Fransızca diline yönelik tutumları ve Fransızca eğitimine etkisini anlamaya yöneliktir. Bunun yanı sıra, araştırmada stereotiplerin ve önyargıların oluşum süreçleri, dil eğitimi içerisinde etkisi ve bunların etkisinin azaltılmasına yönelik ne tür tedbirler alınabileceği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dil hakkında objektif olmayan basmakalıp düşüncelerin eğitimdeki yeri ve ülkelerin dil politikasında bu etkenlerin varlığı gibi konularda bilgi edinebilmek için etnografya, etnolinguistik ve antropoloji ile ilgili yapılan araştırma ve ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar, stereotipler aracılığıyla diller arasındaki ilişkileri anlamaya ve Ben’in kendi dili aracılığıyla Öteki’nin diline ve kültürüne ilişkin yaklaşımını ortaya koymada model oluşturmaktadır.

3.1.1. Anket

Anket, belli bir amaç doğrultusunda belli kişi ya da grupların belirlenmiş bir konu hakkında duygu düşünce, tutum ve davranışlarını tespit etmek için belli kurallara göre hazırlanmış sorulardır.

Geniş kitlelere ulaşma ve onların fikir ve düşüncelerini anlamak için kolay ve kullanışlı bir araştırma yöntemidir. “Anket, çeşitli alanlarda olduğu gibi rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde de geniş bir biçimde kullanılmaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde anket yardımıyla öğrencilerin kimliği, ev ve aile yaşamı, sağlık durumu, eğitsel ve mesleki planları, okul içi ve okul dışı etkinlikleri, çalışma alışkanlıkları v.b. konularda bilgi alınabilir ve öğrencilerin belli konularda tavır ve kanıları öğrenilebilir.” (Bkz.<http://www.orduram.gov.tr/>)

Bir anketin hazırlanması ve analiz edilmesi noktasında uzman görüşü almak oldukça önemlidir. Analizlerin objektiflik ve bilimsel geçerlilik taşıması açısından anket değerlendirme programları kullanmak anketin güvenilirliğini artıracaktır. Bu temelde tezin anket uygulaması tüm bu hususlar dikkate alınarak yapılmıştır.

Stereotiplerin eğitim sürecindeki etkilerini ortaya çıkarmak ve açıklamak için yapılan bu araştırma çalışmasında, farklı dillerin öğretiminin yapıldığı eğitim kurumları çalışma alanları olarak seçilmiştir.

Araştırma için iki farklı alan seçilmiştir. Birincisi, farklı bölgelerden sınavla gelen öğrencilerin kazandığı bir okul olan Prof. Dr. Mümtaz Turhan sosyal bilimler lisesi, Türkiye de açılan ilk Sosyal Bilimler Lisesi olup, hazırlık sınıflarında İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça, Osmanlıca, Rusça gibi farklı diller okutulmaktadır. Öğrenciler hazırlık dâhil beş yıl boyunca ikinci yabancı dil eğitimi alabilmektedir. Lise olarak uluslararası birçok proje çalışmalarına katılmakta ve öğrenci değişim programlarına katılmaktadır. Bu nedenle dil, bu okulda önemli bir alandır.

İkinci alan olarak İstanbul büyükşehir belediyesine bağlı İstanbul Sanat ve Meslek Edindirme Kursu (İSMEK), Alibeyköy Kültür Merkezi İsmek Kursu seçilmiştir. Bu kurs alanında farklı yaş ve kültürlerden oluşan İngilizce yabancı dil kursiyerleri ile çalışmada bulunulmuştur.

Çalışmaya katılan kişiler, ülkenin değişik coğrafi bölgelerinden gelmektedir. Farklı kültürel özelliklere sahip ve belli amaçlar çerçevesinde birçok kurumda dil eğitimi alan kişilerin, eğitimini aldıkları dili neden seçtikleri ve diğer dillere nazaran önemini ve seçilmesindeki etkilerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

3.1.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada gerekli olan bilgi ve kaynaklar, kuramsal çerçevenin oluşturulması ve araştırmaya dayanak oluşturulması için gereklidir. Kavramsal çerçeve ve örneklem çalışması için yaklaşık altı ay boyunca çalışma yapılmıştır. Bu temelde, 168 kişiye on beş maddeli bir anket çalışması yapılmıştır. Bu uygulamadan elde edilen sonuçlar veri olarak değerlendirilmiştir. Yabancı dil öğretiminde stereotip ve önyargı gibi konulara yönelik İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü (HAYEF) kütüphanesinden, internet, gazete, dergi, makale ve yazılı kaynaklardan, dilde stereotiplerin oluşumu, gelişim süreci ve bunların etkilerinin azaltılmasına yönelik araştırmalar incelenmiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde ikili görüşme, günlük yaşam içerisindeki doğrudan ya da dolaylı gözlem ve deneyimlerle, insanların stereotipik yaklaşımları tespit ederek çalışmaya veri kazandırılmıştır.

BÖLÜM IV: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. ARAŞTIRMA

Bu çalışmanın alan araştırması bölümünde, farklı kültürel, eğitsel, yaş ve cinsiyet çevrelerinden gelen insanların yabancı dil öğrenme faaliyetlerinde hangi stereotip ve önyargılara sahip olduklarını ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dil tercihlerinde önyargı ve kalıp yargıların ne kadar etkili olduğu hakkında veriler elde etmeye yönelik on beş sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır.

Araştırmada yöntem olarak anket çalışması uygulanmıştır. Anket sonuçlarının analizi için SPSS programı kullanılarak gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

SPSS programı bir istatistik yazılımıdır. “SPSS bilgisayar programı (Statistical Package for the Social Sciences), 1968 yılında piyasaya verilmiş istatistiksel analize yönelik bir bilgisayar programıdır. SPSS temel kısmında veri operasyonları ve istatistiksel analizler için su isimleri taşıyan kısımlar bulunmaktadır.” (Bkz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/spss>.)

SPSS programı sosyal bilimler gibi birçok alanda faydalanılmakta. Pazar araştırmaları, sağlık, eğitim gibi sektörlerde etkin olarak kullanılmaktadır.

Bu anket uygulanırken soruların güvenilirliğini birbiriyle tutarlılığını sağlamak için Cronbach Alpha değerlerine bakılmıştır. Cronbach Alpha değeri; cinsiyet ya da evet- hayır cevabı şeklindeki sorularda uygulanmaz ama “Katılıyorum, Tamamen katılıyorum, Katılmıyorum, Hiç katılmıyorum” gibi likertli sorularda sorular arasındaki tutarlık ve güvenirliliğin sağlanması için Cronbach Alpha değerlerine bakılır.

Anketteki ölçeklerin normal dağılım mı, yoksa normal olmayan dağılımdan mı geldiğine bakılıp Parametric ve Non-parametric testler uygulanarak analiz yapılmıştır. Kategorik olan yani cinsiyet, renk, eğitim durumu gibi verilerin normalliğine bakılmaz ama likert olan veriler ile yaş, uzunluk, ağırlık gibi verilerin normalliğine bakılır. Normallik testi (Kolmogorov-Smirnov), Normal olmayan test (Mann-Whitney U) olarak değerlere bakılmıştır.

Veriler tablo ve grafikler şeklinde görselleştirilerek analizleri altlarına yapılmıştır.

Tablo 4-1: Demografik Bilgilerin Frekans Tablosu

		Frekans(N)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	79	47
	Erkek	89	53
Medeni durum	Evli	21	12.5
	Bekar	147	87.5
Öğrenim durumu	Lise	133	79.2
	Ön lisans	17	10.1
	Lisans	17	10.1
	Yük. Lisans	1	0.6
Yaş aralığı	15-20	133	79.2
	21-30	20	11.9
	31-40	10	6
	41-60	5	3
Yabancı dil bilme	Evet	153	91.1
	Hayır	15	8.9
Hangi yabancı dili biliyorsunuz	İngilizce	41	24.4
	Fransızca	49	29.2
	Almanca	19	11.3
	Arapça	21	12.5
	Rusça	23	13.7
	Diğer	15	8.9
Yurt dışına gittiniz mi?	Evet	56	33.3
	Hayır	112	66.7

Anket formunda toplam 168 kişi kişisel sorulara cevap vermiştir. Kişisel sorulara cevap verenlerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

Anketi dolduranların cinsiyetleri %47'si Kadın ve %53'ü Erkeklerden oluşmaktadır.

Anketi dolduranların medeni durumları ise %12,5'i evli ,%87,5'i ise bekarıdır.

Anketi dolduranların öğrenim durumları lise olanlar %79,2'dir, Ön lisans eğitimini tamamlayanlar ise %10,1'dir. Lisans eğitimini tamamlayanlar ise %10,1'dir. Yüksek lisans eğitimini tamamlayanlar ise %0,6'dır.

Anketi dolduranların yaş aralıkları yüzdesi ise %79,2'si 15-20 yaşları arasındadır, %11,9'u ise 21-30 yaşları arasındadır, %6'sı 31-40 yaşları arasındadır, %3,0'ı ise 41-60 yaşları arasındadır.

Yabancı dil eğitimi almış olanlar %91,1'dir. Yabancı dil eğitimi almamış olanlar ise %8,9'dur.

Hangi yabancı dili biliyorsunuz sorusuna cevap verenlerin; %24,4'ü İngilizce, %29,2'si Fransızca, %11,3'ü Almanca, %12,5'i Arapça, %13,7'si Rusça, %8,9'u ise diğer dillerden birini bilmektedir.

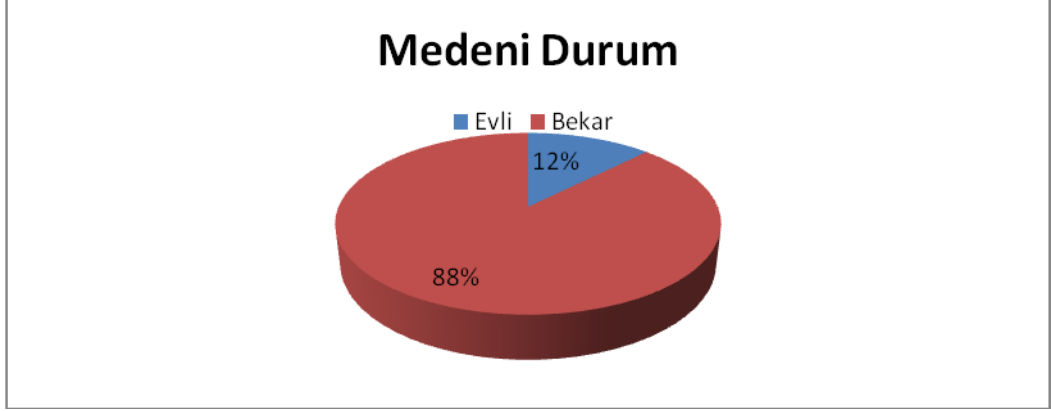
Yurt dışına gittiniz mi? sorusuna evet diyenler %33,3 dür, Hayır diyenler ise % 66,7 dir.

4.1.1. Demografik Bilgilerin Frekans Grafikleri

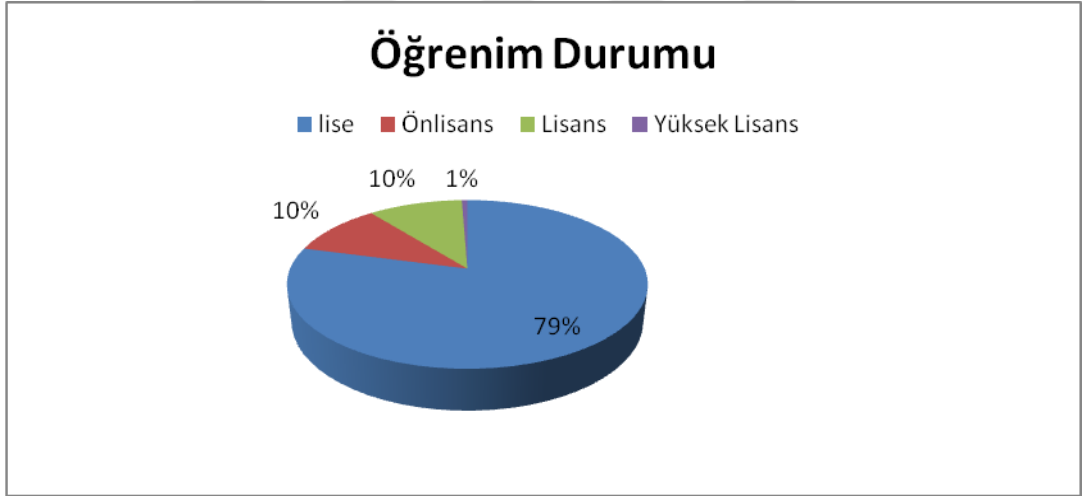
Grafik 1: Cinsiyet

Erkek sayısı kadın sayısından on kişi daha fazla. Bu oran % 53 olarak ölçüldü.

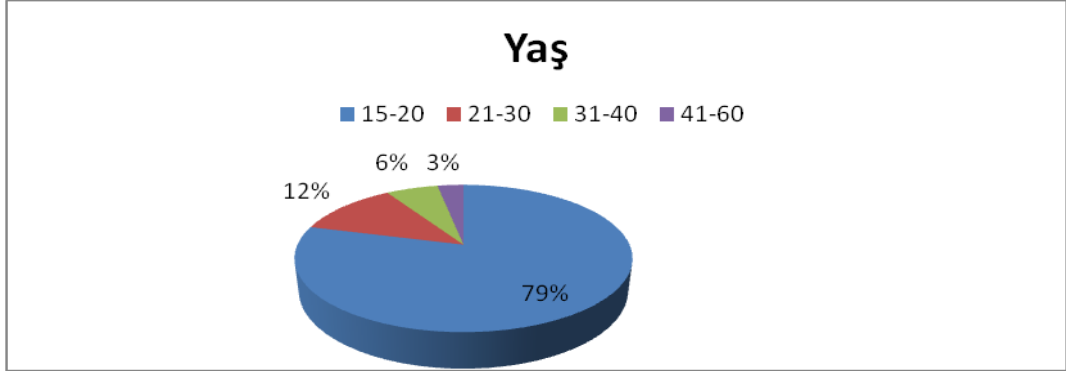
Grafik 2: Medeni Durum

Anket uygulama alanlarından birinin lise olması ve diğer uygulama alanlarında da bekarların var olmasından dolayı bekar kişilerin sayısının % 87.5 olarak ölçüldü.

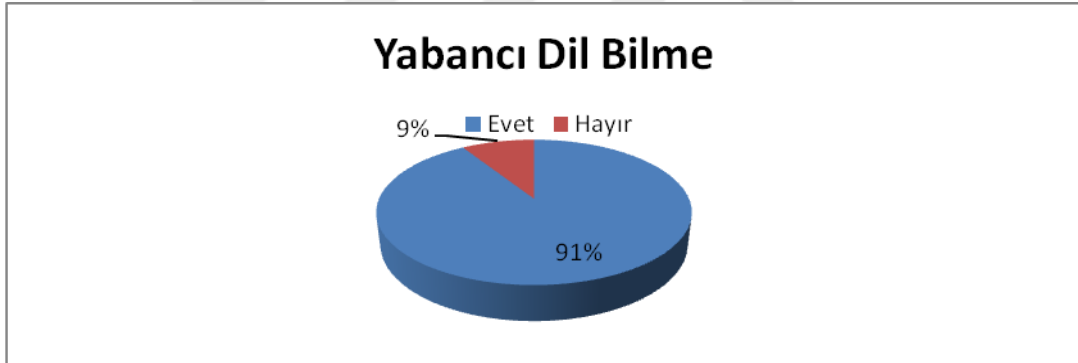
Grafik 3: Öğrenim Durumu

Türkiye geneli okullaşma oranının % 95'e çıktığı bir gerçeklikte ankete katılanların %100 eğitilmiş olduğu ortaya çıktı. Anketin uygulama alanlarından birinin lise olması ve lise sonrası eğitimini devam ettirmeyen kişilerin de mevcudiyeti sebebiyle yüzde 79 oranla öğrenim durumu liseli yoğunlukta.

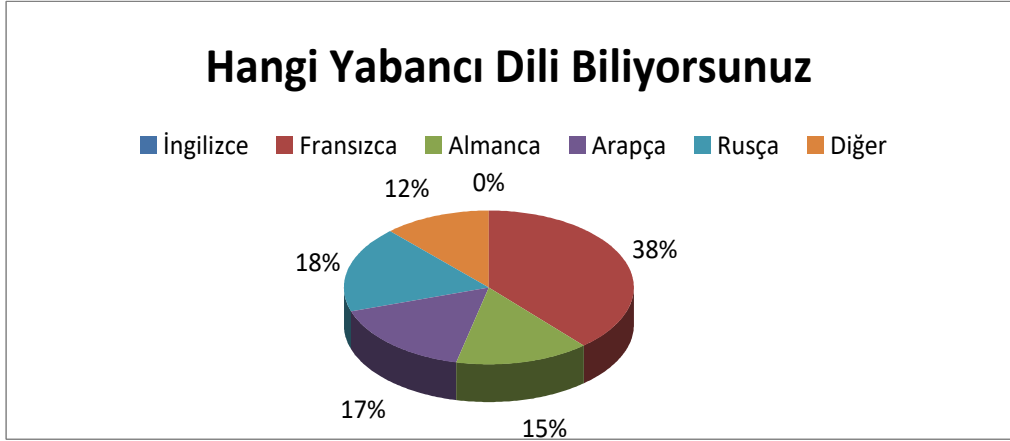
Grafik 4: Yaş

Ankete katılımda 20 yaş altındakilerin fazla olduğu görülmekte. Lise öğrencilerinin yanı sıra anketin diğer uygulama alanlarına gelen kişilerin içinden de genç yaşlarda kişilerin oluşu yaş düzeyinin % 79 oranla 15-20 yaş arası şeklinde bir sonuç çıkardı. Bu durum özellikle yabancı dil öğrenmenin üniversite ve kariyer planlamasında önemli bir karar süreci olması açısından önemlidir.

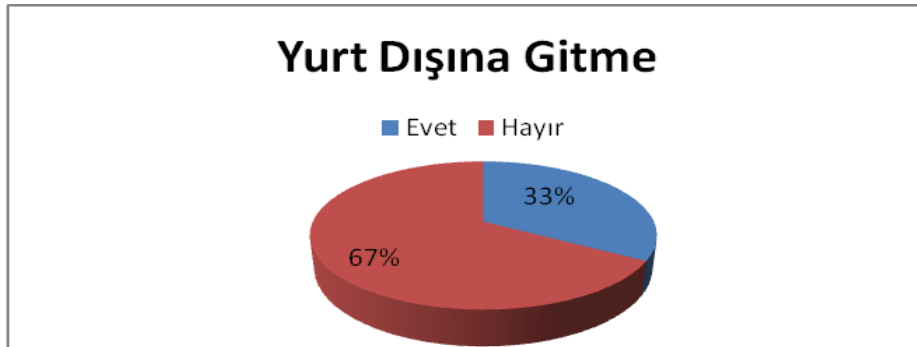
Grafik 5: Yabancı dil bilme

% 91 oranla yabancı dil biliyor sonucu çıktı. Yabancı dil biliyor olanların sayısının yüksek çıkması, okullardaki yabancı dil eğitimine verilen önemin arttığı ve teknolojik yenilenmenin yeni iş fırsatları doğurmasının, belirli bir bilinç yarattığı sonucunu ortaya koyuyor. Ama dil bilme ölçütlerinin standart bir çerçevede değerlendirilebilmesi için, yetkili kurum ve kuruluşların organize ettiği uluslararası geçerliliği olan sınavlara girip seviyelerini belirlemeleri gerekmektedir. Bu anlamda ankete katılanların, dili hangi düzeyde bildiklerini anlayamadığımızdan, bu sonuçlarda subjektif bir değerlendirmenin var olabileceği düşünülebilir.

Grafik 6: Hangi Yabancı Dil Biliyor

Küresel boyutta ortak olarak kullanılan dil, İngilizcedir. Gerek ekonomik gerekse kültürel anlamda kullanılan İngilizcenin, Amerika gibi güçlü bir ülke tarafından da konuşulması, onu daha fazla kullanılır kılmıştır. Bu nedenle İngilizce artık ikinci dil olmaktan çıkıp zaten bilinmesi gereken dil olarak kabullenilmeye başlanmıştır. Bu soruya cevabın yoğunluklu olarak İngilizce olması beklenir ama ankete katılanların lokal olarak okul boyutuyla değerlendirildiğinden Fransızcanın diğer dillere göre daha fazla öğrenilmek istendiği sonucunu çıkarabiliriz.

Grafik 7: Yurt Dışına Gitme

Ankete katılanların özellikle henüz ekonomik bağımsızlığını elde edememiş lise dönemi öğrencilerden oluşması ve bu kesimin ticari, eğitim ve seyahat amaçlı yurt dışına henüz gitme fırsatına sahip olamaması; yurt dışı gezilerin maliyet ve gidilecek ülkelerin vize taleplerindeki zorluklar gibi kimi durumlar, oranın düşük çıkmasına neden olmuştur.

Tablo 4-2: Bulguların Frekans Tablosu

		Kesinlikle katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Birinci soru	Frekans (N)	38	65	45	20
	Yüzde (%)	22.6	38.7	26.8	11.9
İkinci soru	Frekans (N)	12	25	78	53
	Yüzde (%)	7.1	14.9	46.4	31.5
Üçüncü soru	Frekans (N)	23	53	58	34
	Yüzde (%)	13.7	31.5	34.5	20.2
Dördüncü soru	Frekans (N)	67	54	26	21
	Yüzde (%)	39.9	32.1	15.5	12.5
Beşinci soru	Frekans (N)	50	47	34	37
	Yüzde (%)	29.8	28	20.2	22
Altıncı soru	Frekans (N)	33	43	61	31
	Yüzde (%)	19.6	25.6	36.3	18.5
Yedinci soru	Frekans (N)	58	51	35	24
	Yüzde (%)	34.5	30.4	20.8	14.3
Sekizinci soru	Frekans (N)	11	42	54	61
	Yüzde (%)	6.5	25	32.1	36.3
Dokuzuncu soru	Frekans (N)	57	56	36	19
	Yüzde (%)	33.9	33.3	21.4	11.3
Onuncu soru	Frekans (N)	43	57	37	31
	Yüzde (%)	25.6	33.9	22	18.5
On birinci soru	Frekans (N)	6	12	30	120
	Yüzde (%)	3.6	7.1	17.9	71.4
On ikinci soru	Frekans (N)	7	19	37	105
	Yüzde (%)	4.2	11.3	22	62.5
On üçüncü soru	Frekans (N)	33	51	40	44
	Yüzde (%)	19.6	30.4	23.8	26.2
On dördüncü soru	Frekans (N)	10	17	48	93
	Yüzde (%)	6	10.1	28.6	55.4
On beşinci soru	Frekans (N)	23	49	41	55
	Yüzde (%)	13.7	29.2	24.4	32.7

4.1.2. Maddelerin Grafikleri

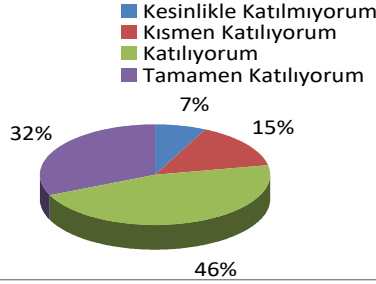

Grafik 8: Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisi düşünürüm grafiği.

Uluslararası ticaret binlerce yıl öncesinden süregelen bir aktivitedir. İpek yolu, kral yolu, coğrafi keşifler gibi birçok durum savaşlara sebep olduğu gibi kültürel boyutta da etkileşimlere neden olmuştur. Sömürgecilik, kolonicilik, işgaller sonucu kendi inanç ve dillerini gittikleri ülkelere yayan devletler olmuştur. Afrika'da, Fransızca konuşan birçok ülkenin olması, Güney Amerika'da İspanyolca ve Hindistan'da İngilizcenin varlığı bu durumdan kaynaklıdır. Sonuç olarak teknolojinin gelişmesiyle beraber bugün hali hazırda var olan ticari ilişkilerin gereği ticaret yapılan ülkenin dilini öğrenmek ya da ortak bir dili öğrenmeyi zorunlu kılıyor. İş arayan ya da iş kuracakların dil bilmeleri etkili bir araç olmaktadır. O halde ekonomik kaygılar dilsel açıdan yönlendirici bir etkidir.

Anket sonuçları incelendiğinde % 39 “Kısmen katılıyorum” ve % 22 “Kesinlikle katılmıyorum” oranları “Yabancı dil öğrenmede ekonomik etkisini düşünmem” yönünde görüş belirtilmiştir. Bu, tez çalışmasında öngörülenden farklı bir sonuçtur.

Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim

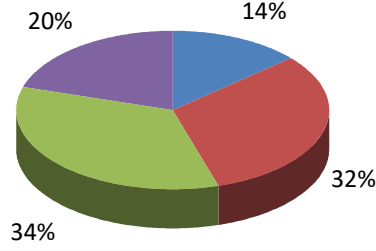
Grafik 9: Bilim, Sanat, ve Edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim grafiği.

Kültür, etkileşim ve değişim yaşayan bir kavramdır. Her kültür kendi nesnel koşullarında doğar ama zamana ve diğer sosyolojik olaylardan etkilenir. Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göçüyle başlayan kültürel değişimlerde bölgesel anlamda egemen kültürün edebiyatı Arapça ve Farsçaydı. Bu nedenle birçok edebi eser bu dillerle yazılmıştır. Matbaanın icadı ve kıtalar arası iletişimler başladıkça başka toplumların kültürlerinden etkilenme başlamıştır. Fransız edebiyatı, Rus edebiyatının güçlü eserleri bugün dünya klasikleri olarak herkesin okuduğu edebi eserlerdir. Aynı zamanda sanatsal çalışmalar yeni akımlar sanatla uğraşanların ilgisini çekmektedir. Tiyatro ve Opera gibi etkinliklerde Latince, İspanyolca, Almanca, İngilizce ve Fransızca eserler halkta çok büyük etkiler bırakmıştır. Notre-Dame müzikali, Romeo-Juillet gibi oyunları izleyenlerin bu dillere hayranlık uyandırması bilinen bir gerçektir. Aynı şekilde tıp dünyasının dili olarak Latincenin görülmesi sağlık sektörü için önemli bir dildir.

% 46 oranla “Katılıyorum” % 32 ile “Tamamen Katılıyorum” cevaplarıyla Bilim, Sanat ve Edebiyatın dil talepleri konusunda etkisinin olduğu belirtilmiştir.

Basın ve Yayın organları(Tv, Radyo, Film, Sinema...) dil tercihimde etkili olur.

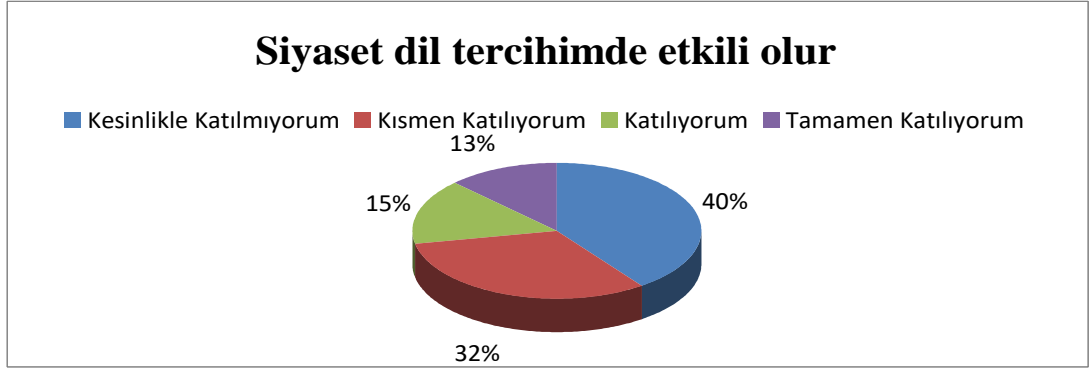
■ Kesinlikle Katılmıyorum ■ Kısmen Katılıyorum ■ Katılıyorum ■ Tamamen Katılıyorum

Grafik 10: Basın ve Yayın organları (Tv, Radyo, Film, Sinema...) dil tercihimde etkili olur grafiği.

İletişim ve teknolojik yenilenmeler Basın ve Yayın organlarının etkinliğini artırmıştır. Televizyon ve bilgisayarın icadı ile başlayan yeni iletişim ağı toplumlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Televizyonda ya da sinemada yayınlanan programlar insan psikolojisini olumlu ya da olumsuz yönde etkilediği uzmanlar tarafından sürekli dile getirilen bir konu. Özellikle Amerikan sinemasının batı kültürünü diğer toplumlara empoze ettiği cazip ve lüks yaşam hali özellikle ikinci ve üçüncü dünya ülkeleri olarak tanımlanan fakir ve zayıf topluluklarda Batı hayranlığı ve doğal olarak da batı dillerine ilgiyi artırmıştır.

%34 ile "Katılıyorum" şeklinde verilen cevap ile basın ve yayın organlarının dil tercihimde etkili olduğu sonucu çıkmıştır.

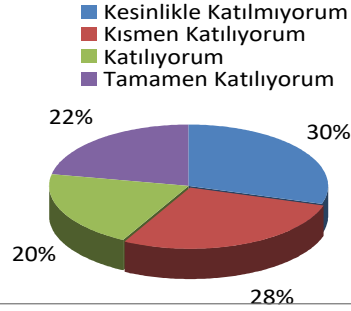

Grafik 11: Siyaset dil tercihimde etkili olur grafiği.

Siyaset halkın birçok yönlü kaderini belirleyen bir etkidir. Her ne kadar siyaset toplulukların aktif olarak katıldığı bir etkinlik olmasa bile seçimlere katılarak bir parçada olsa sorumluluk almış oluyor. Ancak özellikle eleştirel düşünmeyen ve feodal bir anlayışla yönetilen ülkelerde siyasetin toplumlar üzerinde ciddi etkileri vardır. Yaşam kalitesinden sağlığa, eğitimden psikolojiye kadar birçok durum, siyasetin çizdiği kurallar ve politikalar sonucu belirlenmektedir. Her ne kadar söylemde gerçeğin böyle olmadığı gibi söylene de “Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim.” maddesine verilen yanıtlarda, siyasetin ne kadar etkili olduğu görülebilir. Siyasal anlamda komşu ülkelere karşı olumsuz bir tutum sergileyen siyasal iktidarın eğitimden ticarete her türlü etkileri kaçınılmaz olur. Nitekim Fransa ile “Ermeni Soykırımı” tartışması, Fransızca hakkında olumsuz bir algı oluşturduğu gibi, dini değerleri daha fazla önemseyen bir iktidarın Arap kültürüne ve Arapçaya daha fazla ilgi göstereceği bir gerçektir.

Anket sonuçları itibariyle % 40 “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtı ile siyasetin dil tercihlerinde etkili olmayabileceği yani tezde öngörülen düşüncenin aksi yönünde bir sonuç çıkmıştır.

En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.

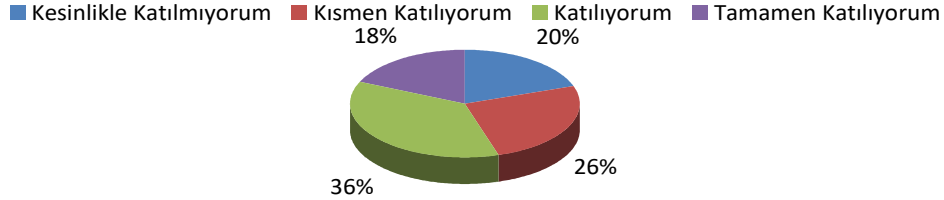

Grafik12: En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor grafiği.

Herkesin hayallerini süsleyen ve ait olmak istediği yerde yaşama isteği öznel bir tutumdur. Televizyon ve sinemanın yanı sıra hayat koşulları ve inanç boyutu düşünüldüğünde benim yerim orası denilir. Yaşamak ötesinde ölmek istenen mekan bile arzulanabilir. Dini inançlar gereği Hac'da ölmek ve orada gömülmek, bir dönem sosyalistlerin Rusya'da, ya da Küba'da yaşamak istemesi yanı sıra Amerika'da, İspanya'da Hawaii'de deniz kenarında yaşama hayali taşıyanların sayısı az değil.

Anket sonucunda, %30 "Kesinlikle katılmıyorum" ve % 28 "Kısmen katılıyorum" % 20 "Katılıyorum" ve % 22 "Tamamen katılıyorum" ile değerler birbirine yakın çıkmıştır. En çok yaşamak istenilen ülke ile dil bağlantısı konusunda görecelilik ve bireysel farklılıkların olabileceği yargısına varılabilir .

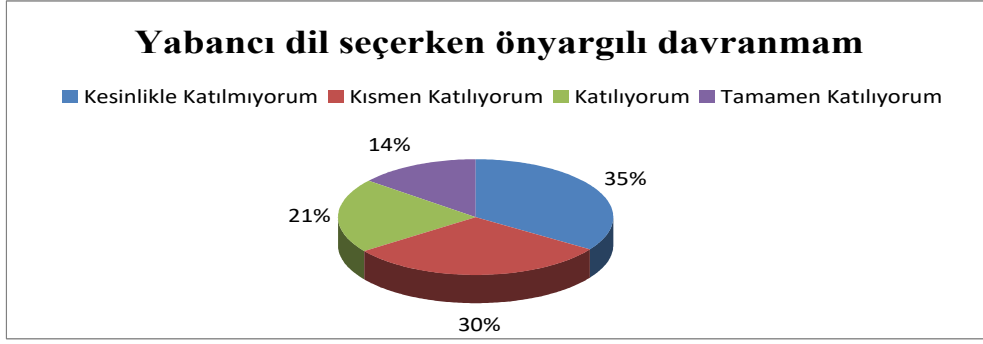
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları,yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur

Grafik 13: Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur grafiği.

İnsanoğlunun varoluş gerçekliği içinde evrensel nitelikler taşıyan bazı yaklaşımlar vardır. Daha iyi bir yaşam ve yaşanılan çevrenin fiziki ve kültürel yapısı yaşantıyı kolaylaştıran unsurlardır. İnsanlar arasındaki iletişimin niteliği, komşuluk ya da hemşeriliğe dair sorumluluklar, trafikte, sokak ve işyerindeki davranış özellikleri giyim kuşamdaki aşırılık, temizlik tutumları önemli bir oranda insan ilişkilerini etkileyen faktörlerdir. Bu noktalar burjuvazi bir yaşam talepleri değil aksine belli bir standardı olması gerekenlerdir. Günlük yaşamda kirli, pasaklı, kokan biriyle aynı masada bulunmak iletişimi engelleyen bir etkidir. Bu nedenle, su sorunu yaşayan Afrika'da ya da tuvalet alışkanlığında sorun yaşayan Ortadoğu ve Hindistan'ın bazı bölgelerinde bu yönde kısmen olumsuz stereotiplerin oluşmasına neden olmuştur. Kendisi hakkında olumsuz stereotiplerin olduğu bir toplumun diline de ilgi düşük olabilmektedir. Türkiye gibi doğu toplumlarının daha çok batı hayranlığı taşıması Batılılara atfedilen yeme içme alışkanlıklarının nezaket kuralları dâhilinde olduğu, özür dilemenin, teşekkür etme, izin isteme, kurallara bağlı kalma gibi birçok davranıştan dolayı (ki bunlar da stereotip olarak kabul edilebilir) Batı kültürünün en belirleyici unsuru olan İngilizce, Fransızca, Almanca gibi bazı dillere olan ilgiyi de artırmıştır.

Anket sorusuna % 36 oranıyla “Katılıyorum” işaretlenerek hedef dili konuşan ülkelerin kültürel öğelerinin etkisinin olabileceği yönünde görüş belirtmiştir.

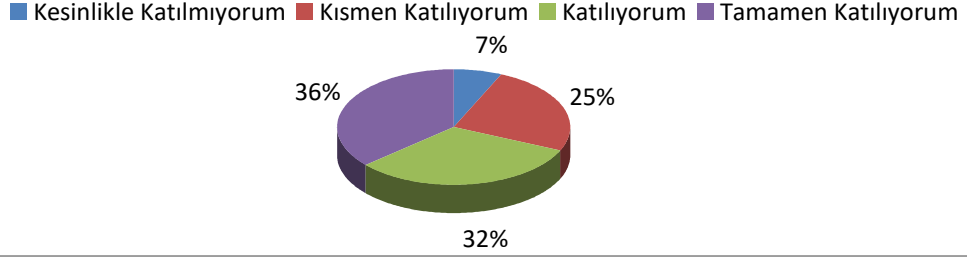
Grafik 14: Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam grafiği.

Önyargı toplumun süreç içerisinde edindiği yargılardır. Bilinçaltına yerleşmiş yargılar köken olarak, zamanla düşünceden söze, sözler davranışa, davranışlar alışkanlıklara, alışkanlıklar karaktere, karakterden kadere, kaderden yaşantıya dönüşür. Dalai Lama'nın benzer sözleri gibi yaşantıya dönüşmüş fikir ve önyargıların nasıl oluştuğunu bazen bilemeyebiliriz. Aynı durum dil alanında da söz konusudur.

Yabancı dil eğitimi almak isteyen her bireyin öncelikle bir dil tercih etmesi gerekir. Bunun hangi amaç doğrultusunda olacağı kişinin tutum ve ihtiyaçlarına göre şekillenir. Basit bir tercih gibi görünmenin ötesinde birçok etkenin varlığı da mevcuttur. A dilinin kötü, B dilinin kolay hoş, karizmatik, modern... şeklinde sıfatlar verilerek seçimlik, ya da ilgi dışında bırakılması söz konusu olabilmektedir. Haliyle dil tercihinde şüphesiz stereotiplerin, önyargıların az ya da çok etkisi kaçınılmazdır.

% 35 “Kesinlikle Katılmıyorum” ve % 30 ile “Kısmen katılıyorum”, % 14 “Tamamen katılıyorum” ve % 21 “Katılıyorum” şeklinde yanıtlara bakılınca yabancı dil seçmede önyargılı davranılmadığı yönündeki görüş, biraz daha kabul görmüştür.

Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim

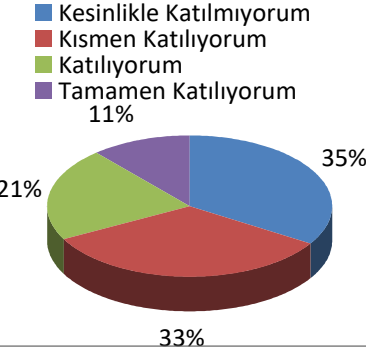

Grafik 15: Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim grafiği.

Diller ortaya çıktığı nesnel koşullardan etkilenmektedir. Kıtalar arası genetik farklılıklar, hava koşulları, yerleşim alanı ve yaşam etkinlikleri insanların aksanı, telaffuzu üzerinde etki bırakmaktadır. Şehir yaşantısı, apartman kültürü, kişiler arası mesafe ve sınırlar insanların daha düşük tonda konuşmasını gerektirmiştir ama doğa ile bütünleşmiş, teknolojinin henüz yetersiz kullanıldığı bir dağ köyünde yaşayan birinin aksanı telaffuzu farklı olacaktır. Medeni toplumların dillerinin daha nazik olduğu stereotipleri objektif bir değerlendirme olarak kabul edilemez. Fransızcada ‘‘R’’ sesinin ‘‘EĞ’’ olarak sesletilmesini ‘‘Kulağa hoş geliyor.’’ diye tanımlayan birinin Arapça, Kürtçe ve Farsçadaki benzer sesleri kaba olarak nitelendirmesi aynı şekilde ortada stereotip bir yaklaşımın olduğunu göstermektedir.

% 36 ‘‘Tamamen katılıyorum’’ ve % 32 ile ‘‘Katılıyorum’’ yönündeki oranlar; bir dilin aksan, telaffuz ve melodisinin dil tercihlerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

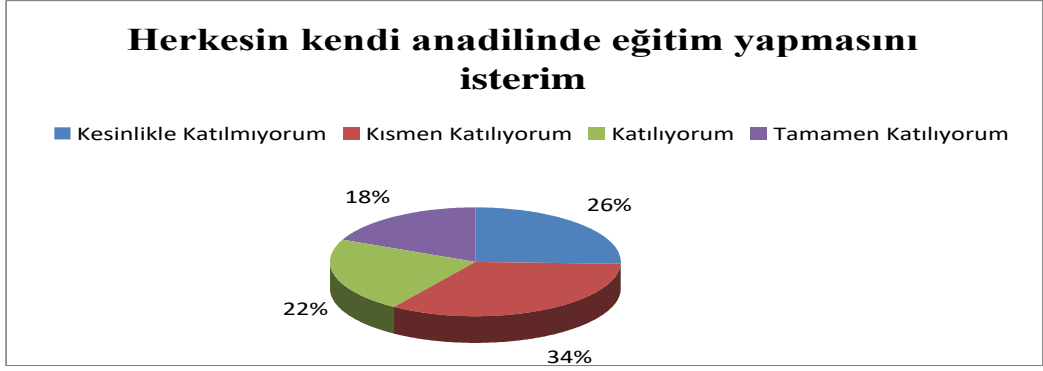
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim

Grafik 16: Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim grafiği.

Diller ortak bir kökenden ayrılıp değişimler yaşayarak yeni bir dil olarak tanımlanabilir. Aynı dil ailesinden gelenlerin gramatikal olarak benzer özellikler taşır. Önden eklemeli ya da sondan eklemeli olması tonlama ve anlam boyutuyla birbirine yakın dilleri öğreniminde pozitif transfer olağan bir sonuçtur. Latin kökenli Fransızca ve İspanyolcada kelimelerin birbirine benzerliği Avrupa'daki ikinci yabancı dil öğretiminde tercih edilen bir ikilidir. Aynı şekilde Osmanlıca'nın Arapça, Farsça ve Türkçeden oluşması Osmanlı imparatorluğunda yaşayan halklar arasında bu dilin daha kolay öğrenilmesini sağlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türki cumhuriyetlerden bir çok insanın Türkiye'ye gelmesinde dilsel bir bağın da etkisi vardır.

Ankete katılanların %34'ü “Kesinlikle Katılmıyorum”, % 33 ise “Kısmen Katılıyorum”, % 11 “Tamamen katılıyorum” ve % 22 “Katılıyorum” yanıtlarıyla, yabancı dil öğrenmede anadile yakın dile yakın olması bir dilin öğrenilmesinde etkili olmayabileceği sonucunu çıkarmaktadır.

Grafik 17: Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim grafiği.

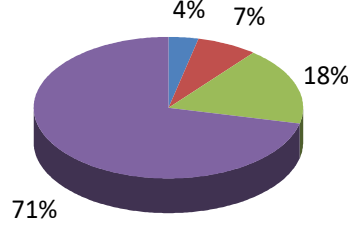
Temel hak ve hürriyetler, kişinin dokunulmaz haklarıdır. Her ne gerekçe olursa olsun bunlar üzerinde bir vesayet olamaz.

Siyasal sorunlar yanlış politikalar ülkelerin dil konusundaki tavırlarına yön vermiştir. Hâlbuki öncelikle kişinin kendi anadilinde eğitim alması bir haktır. Çok dillilik politikaları gösteriyor ki dil, ayrıştırıcı bir olgu değildir. Farklı dillerde eğitim hakkı tanınıp, okullarda ikinci yabancı dil eğitimi verilirken, özellikle bebek yaşlarından itibaren kendi anadiliyle konuşan çocukların mevcut resmi dil ile yapılan eğitimde, akranları ile aynı performans ve başarıyı göstermesi beklenemez. Söz konusu durumda eğitimde eşitlikten bahsetmek anlam ifade etmeyecektir.

% 34 “Kısmen katılıyorum” ve % 26 ile “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlarla ülkelerinde farklı milletlerin kendi anadillerinde eğitim yapmalarına karşı olumsuz bir görüş ortaya çıkmıştır.

En az bir yabancı dil bilmek isterim

■ Kesinlikle Katılmıyorum ■ Kısmen Katılıyorum ■ Katılıyorum ■ Tamamen Katılıyorum

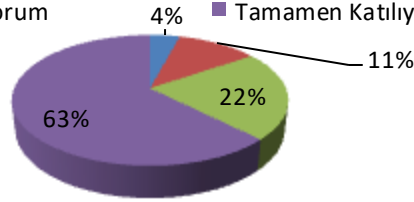
Grafik 18: En az bir yabancı dil bilmek isterim grafiği.

İletişim çağında teknolojik gelişmelerin önemi artmaktadır. Farklı kültürlerin birbiri ile kaynaştığı, ekonomik ilişkilerin yoğunlaştığı 21. Yüzyıl dünyasında büyüme ve nitelik kazanma, önemli bir ölçüttür. Bunun için dilin gücü küçümsenmeyecek boyuttadır. Şüphesiz bir dil bir insan sözünün anlamı da yeni bir dünyanın, yeni kültürlerin ve toplumların tanınmasıdır. Bu gerekçeler yeni bir dil öğrenmeyi motive eden etkenlerdir.

% 71 ile “Tamamen katılıyorum” yönünde görüş belirtilerek en az bir yabancı dilin öğrenilmesi gerekliliği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissedirim

■ Kesinlikle Katılmıyorum ■ Kısmen Katılıyorum
■ Katılıyorum ■ Tamamen Katılıyorum

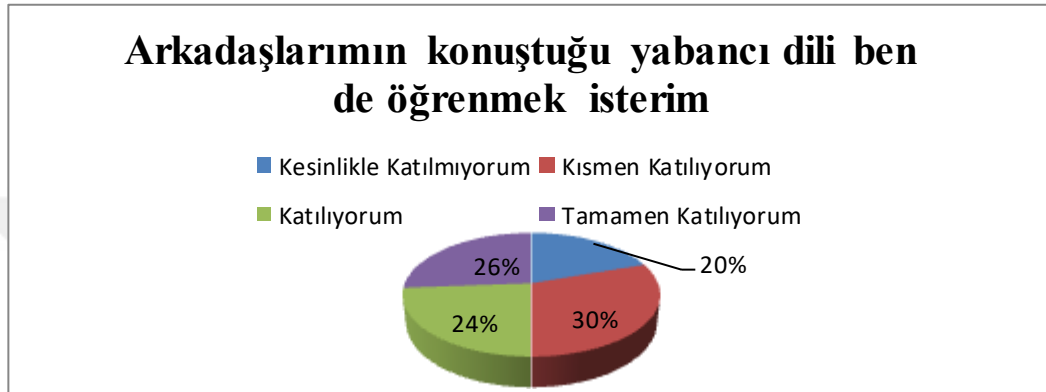

Grafik 19: Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissedirim grafiği.

Bir yabancı dili konuşmak geçmişten günümüze kadar entelektüel bir beceri olarak kabul görmüştür. Yeni alışkanlıklar, kişiden beklenen özelliklerde yenilenmeler oluşturur. Özellikle özel sektörde iş başvurularında kişisel donanım beklentisi fazladır. Kişinin yaratıcı, ifade gücü, deneyiminin yanı sıra, bildiği yabancı

diller, yurtdışı deneyimleri belirleyici özellikler olmuştur. İngilizce dışında en az bir yabancı dilin daha bilinmesi, ayırt edici unsurlardır. Devlet memurluğu yasasında bile yabancı dil bilgisine sahip olanlara ek ücretler vermekte, akademik kariyer yapmak isteyenlerden yabancı dil bilgisi istenmektedir.

% 63 ile “Tamamen katılıyorum” yönünde cevaplanma oranı, bir yabancı dilin bilinmesi kişiyi daha donanımlı kılar sonucunu ortaya çıkarır.

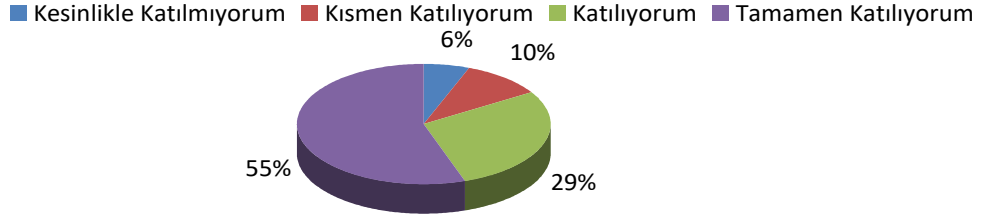

Grafik 19: Arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim grafiği.

Sosyalleşme sürecinde insanlar gözlem ve deneyimlerden faydalanır. Özellikle ergenlik döneminde gençlerin benzer faaliyetler içine girmesi, olumlu ya da olumsuz davranışlar sergilemesi, bir gruba ait olma ve sosyalleşme davranışıdır. (Sigara, kahvehane alışkanlığı...) Benzer yaklaşım eğitim alanında da görülür. Bazen ait olduğu grup üyelerinin seçtiği alanlar, Kariyer hedefi olan gençlerde yoğunluklu olarak talep edilen meslekler ve bu mesleklerin yabancı dil bilmeyi zorunlu kılması, gençlerin aynı dillere yönelmesini sağlamaktadır.

% 30 “Kısmen katılıyorum” ile % 20 “Kesinlikle katılmıyorum”, % 26 “Tamamen katılıyorum” ve % 24 “Katılıyorum” oranları ile arkadaşlarımızın konuştuğu yabancı dili benim de öğrenmek istemeyebileceğim yargısı konusunda ortalama cevapların geldiği görülmektedir. Bu konuda; arkadaşların dil tercihlerimizde etkili olabileceği konusunda görüş farklılıklarının olabileceği sonucu çıkmaktadır.

Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir

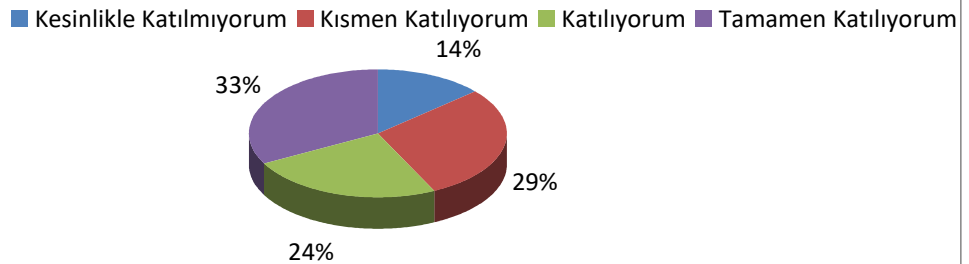

Grafik 20: Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir grafiği.

Eğitim ve öğretimde öğrencilere farklı beceri ve özelliklerin öğretilmesi, ileriki yaşlarda onlara önemli bir kazanım olmaktadır. Her öğrenci yaklaşık 15 yıllık bir eğitim sürecinden geçmektedir. Akademik hedefleri de sayarsak çok farklı meslek tercihleri yapılabiliyor. Küresel boyutta zamanla ortaya çıkan yeni durumları da hesaba katılırsa, gelecekte yaşanabileceklerin belirsizliği, geleceğe hazır olmayı gerektiriyor. Okullarda da bu yönlü, öğrencilere farklı dillerin öğretim imkanı tanınmasıyla geleceğe yönelik önemli bir kazanım elde edilir.

% 55 oranla “Tamamen katılıyorum” yönünde fikir belirtilmesi okullarda birden çok yabancı dilin öğretilmesi gerektiğini destekler niteliktedir.

Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim

Grafik 21: Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim grafiği.

Okullarda seçmeli derslerin, öğrencilerin ihtiyaç ve taleplerine göre belirlenmesi Milli Eğitim Müfredatında mevcut. En az 12 öğrencinin talep etmesi

durumunda söz konusu üç dersten biri okutulmak zorunda. Ama ülkenin ekonomik koşulları ya da yeterli personelin bulunamaması gibi etkenler nedeniyle gerçekleşemeyebiliyor. Öne sunulan seçimlik dersler içerisinde birini seçme özgürlüğüne, okul yönetiminin yanlış yönlendirmeyle cevap vermesi etik bir davranış değildir. Özellikle bazı derslere yönlendirilip, öğretmen yok, talep yok denilerek talep edilen derslerin öğretilmesine engel olunması, politik bir tavır ya da eğitim anlayışının gereği sayılabilir. Eğitim alanındaki kadrolaşma ve okul yönetiminin bireysel tutum ve anlayışları yabancı dil öğretiminde kendini göstermektedir. Fransızca dilinin seçmeli ikinci dil olarak öğrencilere sunumunda da söz konusu bir yaklaşım görülmekte. Almanca-Fransızca ayrılmaz ikili olarak yıllardır ikinci yabancı dil kategorisindeydi ama şuan Fransızca, yerini Arapça ile değiştirmekte. Beş yüz milyon insanın konuştuğu dil olması Arapçayı seçilir kılıyorsa bir milyar kişinin konuştuğu Çincenin daha çok tercih edilir olmasını gerektiriyor.

Bu maddeye cevap verenlerin dengeli dağılımı, farklı görüşlerin olabileceğini göstermektedir. Ancak % 33 “Tamamen katılıyorum” ile % 24 “Katılıyorum” yönündeki cevaplanma oranları öğretmen ve okul yöneticilerinin öğrenciler üzerinde etkili olabileceği sonucunun biraz daha kabul gördüğünü göstermektedir.

4.1.3. Verilerin Analizi

Anketteki maddelerle demografik bilgileri karşılaştırmadan önce; on beş sorudan oluşan ölçeklerin normal dağılımdan gelip gelmediğine bakılır, sebebi ise uygulanan analiz çeşidine karar vermektir. Veriler normal dağılımdan gelmiyorsa Non-parametric testler uygulanır, eğer normal dağılımdan geliyorsa Parametrik olan testler uygulanır. Spss programı ile yapılan değerlendirmede ölçüm sonuçlarının normal dağılımdan gelip gelmediği; Analyze>Non-parametric>1-Simple butonuna basılarak öğrenilebilir.

Non-parametric olanlar için Mann-Whitney U testi kullanılır. Bu test aslında ortalamalar ve Rank’lar üzerine kuruludur. Testi yaparken tablodaki bilgiler yeterlidir. Mann-Whitney U testi ve diğer bütün testlerde hipotezimizi reddedip reddetmeme yani ortalamalar arasında fark olup olmadığına oranların eşit olup

olmadığına ve diğer bütün istatistiksel terimlere bakarken sig=p değerine bakılarak yorumlar yapılmaktadır.

Parametrik olanlar için Kolmogorov-Simirnov normallik testi kullanılır. Kategorik olan yani cinsiyet, renk, eğitim durumu gibi verilerin normalliğine bakılmaz ama likertli olan verilerin ve yaş uzunluk ağırlık gibi verilerin normalliğine bakılır.

Normallik testi yaparken anketteki sorular uzun olduğu için; soru1 (Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm.), soru2 (Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim.), soru3 (Basın ve yayın organları “Tv, Radyo, Film, Sinema” dil tercihi yapmamda etkili olur.) , soru4 (Siyaset dil tercihimde etkili olur), soru5 (En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.), soru6 (Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur.), soru7 (Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam.), soru8 (Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim.), soru9 (Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim.), soru10 (Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim.), soru11(En az bir yabancı dil bilmek isterim.), soru12 (Bir yabancı dili bilirim kendimi daha donanımlı hissederim.), soru13 (Arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim.), soru14 (Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir.) ve soru 15 (Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim.) olarak adlandırıldı.

Tablo 4-3: Cronbach's Alpha Tablosu

Maddeler	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşündürüm	37,9286	36,067	,160	,506
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	37,1845	34,343	,363	,473
Basın ve yayın organları (tv, radyo, film, sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	37,5952	34,638	,286	,483
Siyaset dil tercihimde etkili olur	38,2024	35,731	,162	,505
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.	37,8631	35,999	,112	,516
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları,yaşam biçimleri,giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur.	37,6726	35,491	,190	,500
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	38,0595	36,595	,085	,520
Aksanı, telafuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	37,2262	35,805	,187	,501
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	38,1071	35,617	,182	,502
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	37,8750	36,385	,102	,517
En az bir yabancı dil bilmek isterim	36,6369	34,772	,372	,476
Bir yabancı dili bilirse kendimi daha donanımlı hissederim	36,7798	34,340	,373	,472
Arkadaşlarının konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	37,6429	33,584	,322	,472
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	36,6964	30,835	,056	,601
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	37,4464	34,069	,292	,479

Yukarıdaki tabloda her maddenin Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Anket maddelerinin güvenilirlikleri konusunda veriler elde edilmiştir. Toplam on beş tane ölçek sorunun bulunduğu göstermektedir ve Cronbach's Alpha değeri 0,518'dir. Bu demek oluyor ki maddeler arasındaki tutarlık % 51,8'dir. (-1,1) değerlikleri arasında anlamlılık belirler. Anketin güvenilirliği orta düzeyde olduğu görülmektedir. Anketteki 15 sorudan hangisi çıkarılırsa Cronbc's Alpha değerinin değişimini göstermektedir.

Tablo 4-4: One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test (Normallik Testi) Tablosu

	N	Normal Parameters ^{a,b}		Most Extreme Differences			Test Statistic	Asymp. Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Absolute	Positive	Negative		
soru1	168	2,2798	,94727	,229	,229	-,163	,229	,000 ^c
soru2	168	3,0238	,86829	,269	,195	-,269	,269	,000 ^c
soru3	168	2,6131	,95983	,204	,191	-,204	,204	,000 ^c
soru4	168	2,0060	1,02949	,235	,235	-,164	,235	,000 ^c
soru5	168	2,3452	1,12664	,198	,198	-,149	,198	,000 ^c
soru6	168	2,54	1,008	,225	,155	-,225	,225	,000 ^c
soru7	168	2,1488	1,05331	,208	,208	-,142	,208	,000 ^c
soru8	168	2,9821	,93804	,224	,168	-,224	,224	,000 ^c
soru9	168	2,1012	1,00084	,213	,213	-,143	,213	,000 ^c
soru10	168	2,3333	1,05346	,219	,219	-,141	,219	,000 ^c
soru11	168	3,5714	,77823	,423	,291	-,423	,423	,000 ^c
soru12	168	3,4286	,85171	,374	,251	-,374	,374	,000 ^c
soru13	168	2,5655	1,08136	,199	,199	-,170	,199	,000 ^c
soru14	168	3,3333	,88681	,327	,226	-,327	,327	,000 ^c
soru15	168	2,7619	1,05670	,207	,193	-,207	,207	,000 ^c

Normallik testine göre (Kolmogorov-Smirnov) baktığımızda (sig=p=0,001<0,05) olduğundan normal dağılımdan gelmemiştir. Sig değeri 0,000 yazılmış ama hiçbir zaman olasılık 0 olmaz bu yüzden istatistikte sig=0,001 alınmaktadır. Bu ad çok küçük bir sayı olduğundan bu şekilde alınır.

4.1.4. Maddelerin ile Demografik Bilgiler Karşılaştırmalı Tablosu ve Analizleri

Tablolardan elde edilen verilerin hipotezi destekleyip desteklemediğini anlamak için Sig=p değerine bakmak gerekir. Sig=p'si 0.05'ten küçük olan değerlerde ortalamalarda anlamlı bir farkın olduğu sonucu çıkar.

Tablo 4-5: Cinsiyet ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu

Maddeler	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart sapma	Test=Z	Sig=p
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm	Kadın	79	2,29	0,97	-0,133	0,894
	Erkek	89	2,26	0,92		
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	Kadın	79	3,06	0,89	-0,736	0,461
	Erkek	89	2,98	0,84		
Basın ve yayın organları (tv, radyo, film, sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	Kadın	79	2,58	0,99	-0,412	0,681
	Erkek	89	2,64	0,93		
Siyaset dil tercihimde etkili olur	Kadın	79	2,03	1,03	-0,449	0,653
	Erkek	89	1,97	1,03		
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyorum.	Kadın	79	2,45	1,15	-1,150	0,250
	Erkek	89	2,24	1,10		
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur.	Kadın	79	2,61	0,96	-0,806	0,420
	Erkek	89	2,47	1,04		
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	Kadın	79	2,17	1,10	-0,177	0,859
	Erkek	89	2,12	1,00		
Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	Kadın	79	3,07	1,00	-1,553	0,120
	Erkek	89	2,89	0,86		
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	Kadın	79	2,08	1,01	-0,198	0,843
	Erkek	89	2,11	0,99		
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	Kadın	79	2,39	1,06	-0,675	0,500
	Erkek	89	2,28	1,04		
En az bir yabancı dil bilmek isterim	Kadın	79	3,64	0,68	-0,961	0,336
	Erkek	89	3,50	0,85		
Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim	Kadın	79	3,60	0,68	-2,382	0,017
	Erkek	89	3,26	0,95		
Arkadaşlarımla konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	Kadın	79	2,77	1,07	-2,342	0,019
	Erkek	89	2,38	1,06		
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	Kadın	79	3,36	0,80	-0,127	0,979
	Erkek	89	3,30	0,95		
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	Kadın	79	2,89	1,04	-1,576	0,115
	Erkek	89	2,64	1,05		

Cinsiyetin maddeler üzerinde etkisine bakarken öncelikle yukarıda belirttiğimiz gibi sig=p değerliğine bakmak gerekli. Maddelerin birçoğunda sig=p değeri 0,05'den büyük Mann-Whitney U test istatistiği ortalama ve Rank testi olduğuna göre ortalamaları arasında fark yoktur anlamına gelir. Bu nedenle, sadece ortalamalar arasında fark olanları yazmak yeterli olacaktır.

“Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim” olan maddesi ile cinsiyete bakıldığında sig=p=0.017<0,05 olduğundan ortalamalar arasında fark var sonucu çıkar. Bu da demek oluyor ki kadınlar bir yabancı dil bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim konusunda erkeklerden daha karalıdır. “Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim” maddesi ile cinsiyeti karşılaştırırken ortalamaları kadınların 3,60 erkeklerin ise ortalaması 3,26 kadınların ortalaması erkeklerden daha çoktur. Ortalama denilen aslında tamamen katılma 4 puan iken; tamamen katılmama 1 puan. Bu durumda puan çok olduğu zaman katılma oranının artmış olur ortalama büyük çıkar.

“Arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim” olan maddesi ile cinsiyeti karşılaştırıldığında ise yine aynı şekilde sig=p=0,019<0,05 olduğundan ortalamalar arasında fark vardır denir. Ortalamaları ise kadınlarınki 2,77 erkeklerin ki ise 2,38'dir. Bu da demek oluyor ki, arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isteme, kadınlarda erkeklere göre daha etkilidir. Kadınlar arkadaşlarının konuştuğu yabancı dile daha çok önem vermektedir.

Diğer maddelerde anlamlı bir fark olmadığı için net yorum yapılamaz. Cinsiyete göre diğer maddeler farklılık göstermemektedir denilebilir.

Tablo 4-6: Medeni durum ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu

Maddeler	Medeni durum	N	Ortalama	Standart sapma	Test=Z	Sig=p
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm	Evli	21	2,57	0,97	-1,493	0,135
	Bekar	147	2,23	0,93		
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	Evli	21	3,04	0,58	-0,312	0,755
	Bekar	147	3,02	0,90		
Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, Film, Sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	Evli	21	2,90	0,70	-1,598	0,110
	Bekar	147	2,57	0,98		
Siyaset dil tercihimde etkili olur	Evli	21	1,71	0,84	-1,273	0,203
	Bekar	147	2,04	1,04		
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.	Evli	21	2,23	1,09	-0,427	0,669
	Bekar	147	2,36	1,13		
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur.	Evli	21	2,90	1,09	-1,911	0,056
	Bekar	147	2,48	0,98		
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	Evli	21	1,71	0,90	-2,044	0,041
	Bekar	147	2,21	1,06		
Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	Evli	21	2,61	0,92	-1,953	0,050
	Bekar	147	3,03	0,93		
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	Evli	21	2,00	0,89	-0,356	0,722
	Bekar	147	2,11	1,01		
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	Evli	21	2,52	1,07	-0,884	0,373
	Bekar	147	2,30	1,05		
En az bir yabancı dil bilmek isterim	Evli	21	3,38	0,66	-2,194	0,028
	Bekar	147	3,59	0,79		
Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim	Evli	21	3,14	0,91	-1,910	0,056
	Bekar	147	3,46	0,83		
Arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	Evli	21	2,28	1,05	-1,286	0,198
	Bekar	147	2,60	1,08		
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	Evli	21	3,47	0,67	-0,470	0,638
	Bekar	147	3,31	0,91		
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	Evli	21	2,57	0,92	-1,011	0,312
	Bekar	147	2,78	1,07		

Medeni durum ile maddeleri karşılaştırırken yine aynı şekilde normal dağılımdan gelmediği için non-parametric olan Mann-Whitney U testi yapılır.

“Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam”, medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Sig=p=0,041<0,05 olduğundan. Ortalamalara bakıldığında 1,71 evli, 2,21 bekârdır. Bu da, yabancı dil seçerken evliler, bekârlara göre daha ön yargılı davranmaktadır.

“En az bir yabancı dil bilmek isterim”, medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Sig=p=0,028<0,05 olduğundan. Ortalamaya bakılınca evli olanların 3,38, bekâr olanların ise 3,59 olduğu görülür. Bu sonuçtan bekârların, kendi dillerinden hariç başka bir dili bilme isteği evli olanlara göre daha yüksek olduğu görülebilir.

“Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuna giden dilleri konuşmak isterim.” medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Sig=p=0,05=0,05 olduğundan. Ortalamalarda; 2,61 evli iken, 3,03 bekârdır. Bu da demek oluyor ki bekar olanlar, aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuna giden dilleri konuşmak isteme konusunda evlilerden daha isteklidir.

Diğer maddelerde ise sig=p>0,05 olduğundan ortalamalar ve rankları arasında fark yoktur bu yüzden medeni duruma göre farklılık gösterdiğini söyleyemeyiz.

Tablo 4-7: Eğitim durumu ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu

Maddeler	Eğitim düzeyi	N	Ortalama	Standart sapma	Test=Z	Sig=p
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm	Lise	133	2,195	0,949	-2,391	0,017
	Yüksek öğrenim	35	2,600	0,881		
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	Lise	133	3,037	0,899	-0,703	0,482
	Yüksek öğrenim	35	2,971	0,746		
Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, film, sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	Lise	133	2,496	0,974	-3,245	0,001
	Yüksek öğrenim	35	3,057	0,764		
Siyaset dil tercihimde etkili olur	Lise	133	2,015	1,029	-0,245	0,806
	Yüksek öğrenim	35	1,971	1,042		
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.	Lise	133	2,368	1,144	-0,457	0,648
	Yüksek öğrenim	35	2,257	1,066		
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim- kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur	Lise	133	2,473	0,965	-1,699	0,089
	Yüksek öğrenim	35	2,771	1,139		
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	Lise	133	2,263	1,043	-2,925	0,003
	Yüksek öğrenim	35	1,714	0,987		
Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	Lise	133	2,977	0,965	-0,058	0,954
	Yüksek öğrenim	35	3,000	0,840		
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	Lise	133	2,052	1,002	-1,302	0,193
	Yüksek öğrenim	35	2,285	0,987		
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	Lise	133	2,285	1,041	-1,097	0,273
	Yüksek öğrenim	35	2,514	1,094		
En az bir yabancı dil bilmek isterim	Lise	133	3,594	0,807	-1,713	0,087
	Yüksek öğrenim	35	3,485	0,658		
Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim	Lise	133	3,458	0,874	-1,556	0,120
	Yüksek öğrenim	35	3,314	0,758		
Arkadaşlarımla konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	Lise	133	2,526	1,091	-0,892	0,373
	Yüksek öğrenim	35	2,714	1,045		
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	Lise	133	3,345	0,888	-0,470	0,638
	Yüksek öğrenim	35	3,285	0,893		
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	Lise	133	2,691	1,074	-1,587	0,112
	Yüksek öğrenim	35	3,028	0,954		

Eğitim durumu ile maddeleri karşılaştırırken yine aynı şekilde normal dağılımdan gelmediği için non-parametric olan Mann-Whitney U testi yapılır. Burada da sig=p değerine bakılınca;

Eğitim durumu ile maddelerin karşılaştırılmadan önce eğitim düzeyinde bir değişiklik yapma ihtiyacı görülmektedir. Lise, ön lisans, lisans, yüksek lisans karşılaştırılmasında anlamlı farklılıklar çıkmadı. Ön lisans ve lisanstan 17’şer kişi, yüksek lisanstan 1 kişi olduğu için bunu iki gruba bölerek etkisine bakıldı. Yani lise

ve yükseköğrenim diye ikiye bölününce, yüksek öğrenimi; ön lisans, lisans, yüksek lisansı ifade eder şeklinde anlamlandırıldı. Bu nedenle burada, eğitimin maddelerle karşılaştırılmasına bakılabilir.

Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünme, eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. $\text{sig}=p=0,017<0,05$ olduğundan. Ortalamalarına bakılınca, lise 2,195 ve yükseköğrenim 2,600'dür. Yani Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünme eğitim durumu yükseköğrenim olanlarda daha yüksektir.

Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, film, sinema) dil tercihi yapmada etkili olması düşüncesi eğitim durumuna göre değişiklik göstermektedir. $\text{sig}=p=0,001<0,05$. Ortalamalara bakıldığında, lise 2,496 yükseköğrenim 3,057'dur. Yani Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, Film, Sinema) dil tercihi yapmada etkili olması düşüncesi yükseköğrenime sahip kişilerde daha yüksektir.

Yabancı dil seçerken önyargılı davranma eğitim durumuna göre değişim göstermektedir. $\text{sig}=p=0,003<0,05$ 'tir. Ortalamalar incelendiğinde ise lise 2,263 ve yükseköğrenim 1,714'tür. Yani lise eğitim düzeyine sahip olan kişiler, yabancı dil seçerken daha fazla ön yargıya sahip olmaktadır.

Diğerlerinde ise $\text{sig}=p>0,05$ olduğundan, eğitim düzeyinin maddelere göre anlamlı bir fark olmadığı söylenmektedir.

Tablo 4-8: Yaş aralığı ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu

Maddeler	Yaş aralığı	N	Ortalama	Standart sapma	Test=Z	Sig=p
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm	15 ile 30 yaş arası	153	2,25	0,97	-1,254	0,210
	31 ile 60 yaş arası	15	2,53	0,63		
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	15 ile 30 yaş arası	153	3,00	0,88	-0,933	0,351
	31 ile 60 yaş arası	15	3,26	0,59		
Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, film, sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	15 ile 30 yaş arası	153	2,54	0,96	-2,844	0,004
	31 ile 60 yaş arası	15	3,26	0,59		
Siyaset dil tercihimde etkili olur	15 ile 30 yaş arası	153	2,05	1,04	-2,081	0,037
	31 ile 60 yaş arası	15	1,46	0,63		
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.	15 ile 30 yaş arası	153	2,37	1,13	-0,962	0,336
	31 ile 60 yaş arası	15	2,06	1,03		
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur	15 ile 30 yaş arası	153	2,54	0,97	-0,107	0,915
	31 ile 60 yaş arası	15	2,46	1,30		
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	15 ile 30 yaş arası	153	2,22	1,05	-3,273	0,001
	31 ile 60 yaş arası	15	1,33	0,61		
Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	15 ile 30 yaş arası	153	3,01	0,93	-1,744	0,081
	31 ile 60 yaş arası	15	2,60	0,91		
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	15 ile 30 yaş arası	153	2,12	1,00	-0,923	0,356
	31 ile 60 yaş arası	15	1,86	0,91		
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	15 ile 30 yaş arası	153	2,33	1,05	-0,274	0,784
	31 ile 60 yaş arası	15	2,26	1,03		
En az bir yabancı dil bilmek isterim	15 ile 30 yaş arası	153	3,56	0,80	-0,631	0,528
	31 ile 60 yaş arası	15	3,60	0,50		
Bir yabancı dili bilirse kendimi daha donanımlı hissederim	15 ile 30 yaş arası	153	3,43	0,86	-0,519	0,604
	31 ile 60 yaş arası	15	3,40	0,73		
Arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	15 ile 30 yaş arası	153	2,58	1,08	-0,631	0,528
	31 ile 60 yaş arası	15	2,40	1,05		
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	15 ile 30 yaş arası	153	3,30	0,90	-1,537	0,124
	31 ile 60 yaş arası	15	3,66	0,61		
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	15 ile 30 yaş arası	153	2,75	1,07	-0,043	0,965
	31 ile 60 yaş arası	15	2,80	0,94		

Yaş aralığı ile maddelerin karşılaştırılması yapılmadan önce yaş aralığı dört kategoriden oluşmaktadır. Fakat yaş aralıklarına göre anketi yapan kişiler çok az

olduğu için bunu iki kategoriye ayırma gerekliliği ihtiyaç olarak belirdi. Ayrılan iki kategori, 15-30 yaş aralığında olan kişiler ve 31-60 yaş arasında olan kişiler şeklinde ayrıldı. İki kategori olduğu için ve yine ölçekler normal dağılımdan gelmediği için Non-parametric istatistik olan Mann-Whitney U testi uygulanır ve yorumları şu şekildedir.

“Basın ve yayın organları (Tv, Radio, film, sinema) dil tercihi yapmada etkili olur.” ile yaş aralığına göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Sig=p=0,004<0,05 olduğundan, ortalamalara bakılınca, 15-30 yaş aralığında 2,54 ve 31-60 yaş aralığında oran 3,26 olmaktadır. Yani Basın ve yayın organları (tv, radio, film, sinema) dil tercihi yapmada etkili olması 31-60 yaş aralığında olan kişiler üzerinde daha etkilidir.

“Siyasetin dil tercihimde etkili olur.” ile yaş aralığına göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Sig=p=0,037<0,05 olduğundan, ortalamalara bakılınca oranlar; 15-30 yaş aralığında 2,05 ve 31-60 yaş aralığında ise 1,46 çıkmaktadır. Siyasetin dil tercihinde etkili olduğu düşüncesine sahip olan kişiler 15-30 yaş aralığındaki kişilerdir.

“Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam.” ile yaş aralığına göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Sig=p=0,001<0,05 olduğundan, ortalamalara bakılınca 15-30 yaş aralığında 2,22 ve 31-60 yaş aralığında 1,33 sonucu görülür. Yabancı dil seçerken ön yargısı daha çok olan yaş grubu 15-30 yaş aralığındaki kişilerdir.

Diğer maddeler ile yaş aralıkları aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Nedeni ise sig=p>0,05 olmasından kaynaklıdır.

Tablo 4-9: Yabancı dil biliyor musunuz ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu

Maddeler	Yabancı dil biliyor musunuz?	N	Ortalama	Standart sapma	Test= Z	Sig=p
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşündürüm	Evet	153	2,248	0,961	0,865	0,443
	Hayır	15	2,600	0,736		
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	Evet	153	3,019	0,877	0,353	1,000
	Hayır	15	3,066	0,798		
Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, film, sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	Evet	153	2,594	0,989	0,754	0,621
	Hayır	15	2,800	0,560		
Siyaset dil tercihimde etkili olur	Evet	153	2,026	1,044	0,507	0,959
	Hayır	15	1,800	0,861		
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.	Evet	153	2,333	1,123	0,459	0,984
	Hayır	15	2,466	1,187		
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur	Evet	153	2,483	0,987	1,145	0,145
	Hayır	15	3,066	1,099		
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	Evet	153	2,189	1,062	0,884	0,415
	Hayır	15	1,733	0,883		
Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	Evet	153	3,000	0,945	0,662	0,773
	Hayır	15	2,800	0,861		
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	Evet	153	2,143	1,002	0,788	0,565
	Hayır	15	1,666	0,899		
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	Evet	153	2,352	1,060	0,560	0,912
	Hayır	15	2,133	0,990		
En az bir yabancı dil bilmek isterim	Evet	153	3,588	0,790	1,005	0,265
	Hayır	15	3,400	0,632		
Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim	Evet	153	3,437	0,872	0,913	0,375
	Hayır	15	3,333	0,617		
Arkadaşlarımın konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	Evet	153	2,594	1,090	0,676	0,750
	Hayır	15	2,266	0,961		
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	Evet	153	3,372	0,857	0,701	0,710
	Hayır	15	2,933	1,099		
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	Evet	153	2,771	1,066	0,425	0,994
	Hayır	15	2,666	0,975		

Yabancı dil bilme ile maddeler karşılaştırılmasında; Maddeler normal dağılımdan gelmediği için yine aynı şekilde non-parametric test uygulanır iki grup olduğu için Mann-Whitney U testi uygulanır, sig=p>0,05 olduğundan yabancı dil bilme, bilmeme arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Kısacası maddelerin etkisi yoktur.

Tablo 4-10: Yurtdışına gitme ile Maddelerin Karşılaştırmalı Tablosu

Maddeler	Yurtdışına gittiniz mi?	N	Ortalama	Standart sapma	Test=Z	Sig=p
Yabancı dil öğrenmek isterken ekonomik etkisini düşünürüm	Evet	56	2,232	0,953	0,218	1,000
	Hayır	112	2,303	0,947		
Bilim, sanat ve edebiyat alanında gelişme gösteren ülkelerin dilini öğrenmek isterim	Evet	56	3,125	0,854	0,546	0,927
	Hayır	112	2,973	0,874		
Basın ve yayın organları (Tv, Radyo, film, sinema) dil tercihi yapmamda etkili olur	Evet	56	2,571	1,041	0,600	0,864
	Hayır	112	2,633	0,920		
Siyaset dil tercihimde etkili olur	Evet	56	2,125	0,973	0,873	0,431
	Hayır	112	1,946	1,055		
En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor.	Evet	56	2,339	1,066	0,382	0,999
	Hayır	112	2,348	1,160		
Dilini öğrenmek istediğim toplumun nezaket kuralları, yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, temizlik alışkanlıkları dil tercihimde etkili olur	Evet	56	2,392	1,038	0,600	0,864
	Hayır	112	2,607	0,989		
Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam	Evet	56	2,267	1,035	0,873	0,431
	Hayır	112	2,089	1,061		
Aksanı, telaffuzu ve melodisi hoşuma giden dilleri konuşmak isterim	Evet	56	2,928	0,969	0,382	0,999
	Hayır	112	3,008	0,925		
Anadilimize yakın bir dili daha çok öğrenmek isterim	Evet	56	2,196	1,068	0,600	0,864
	Hayır	112	2,053	0,966		
Herkesin kendi anadilinde eğitim yapmasını isterim	Evet	56	2,321	1,080	0,109	1,000
	Hayır	112	2,339	1,044		
En az bir yabancı dil bilmek isterim	Evet	56	3,767	0,539	0,982	0,290
	Hayır	112	3,473	0,859		
Bir yabancı dili bilirsem kendimi daha donanımlı hissederim	Evet	56	3,660	0,720	1,309	0,065
	Hayır	112	3,312	0,890		
Arkadaşlarımla konuştuğu yabancı dili ben de öğrenmek isterim	Evet	56	2,767	1,111	1,037	0,233
	Hayır	112	2,464	1,056		
Okullarda birden çok yabancı dil öğretilmelidir	Evet	56	3,500	0,713	0,655	0,785
	Hayır	112	3,250	0,953		
Öğretmen ve okul yöneticilerinin seçmeli ikinci yabancı dil ders önerilerini önemserim	Evet	56	2,803	1,134	0,436	0,991
	Hayır	112	2,741	1,020		

Yurt dışına gitme ile maddelerin karşılaştırılmasında; Maddeler normal dağılımdan gelmediği için yine aynı şekilde Non-parametric test uygulanır. İki grup olduğu için Mann-Whitney U testi uygulanır. Sig=p>0,05 olduğundan yurt dışına gitme ile gitmeme arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Kısacası maddelerin bu soruya etkisi yoktur.

4.1.5. Anket Sonucunun Genel Değerlendirilmesi

Anket sonuçlarının tezde elde edilen veriler ile ortaya çıkarılmak istenen görüşlerin karşılaştırılmasında, maddelerde dikkat çekici sonuçlar ile demografik bilgilerin maddelerle analizi yapılmaktadır.

Anket sonucuna baktığımızda birinci maddede “Yabancı dil öğrenmede ekonomik etkisini düşünmem” ifadesi % 39 oranla “Kısmen katılıyorum” ve % 22 ile “ Kesinlikle katılmıyorum” yönündedir. Bu, dil öğrenme de itici güç olarak ekonominin belirleyici olduğu düşüncesine zıt bir sonucunun ortaya çıktığını göstermektedir.

Dördüncü maddedeki “Siyaset dil tercihimde etkili olur.” ifadesi % 40 “Kesinlikle katılmıyorum” ile siyasetin dil tercihlerinde etkili olmadığı yanıtı verildi. Bu oran ülkedeki siyaset, politik tartışma ve kutuplaşmaların dil tercihlerini etkiler görüşüyle uyuşmayan bir sonuç.

Beşinci maddedeki “En çok yaşamak istediğim ülke, en çok öğrenmek istediğim dili konuşuyor” ifadesini yanıtlayanların birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Ancak %30 “Kesinlikle katılmıyorum” ve % 28 “Kısmen katılıyorum” oranlarına göre en çok yaşamak istenilen ülke ile dil bağlantısının olmadığı sonucunu çıkarıyor.

Yedinci maddedeki “Yabancı dil seçerken önyargılı davranmam.” ifadesi % 35 “Kesinlikle Katılmıyorum” ve % 30 ile “Kısmen katılıyorum” şeklindeki yanıtlarda dil seçiminde önyargının olmadığı yönünde sonuç çıktı. Bu sonuç; eğitim kurumlarında ve özel kurslarda batı dillerinin yoğunlukta tercih edilmesi bunun yanı sıra ticari ve komşuluk ilişkileri boyutuyla Rusça, Çince, Farsça, Arapça gibi dillerin daha az tercih edilmesi, dil tercihimizde önyargıların var olabileceğini düşüncesi ile zıt bir yöndedir.

Dokuzuncu maddede %34'ü “Kesinlikle Katılmıyorum”, % 33 ise “Kısmen Katılıyorum” şeklinde yanıtlanarak “Öğrenilmek istenen yabancı dilin, anadile yakın olması” bir dilin öğrenilmesinde etkili olmayacağı sonucunu çıkarmaktadır.

Onuncu maddedeki % 34 “Kısmen katılıyorum” ve % 26 ile “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindeki yanıtlar “Ülkelerinde farklı milletlerin kendi anadillerinde eğitim yapmalıdır” düşüncesine karşı olumsuz bir tutumun olduğunu göstermektedir.

On üçüncü maddedeki yanıtların dengeli çıkması, bu konuda bireysel görüşlerin farklı olabileceği sonucunu göstermektedir. Ancak % 30 “Kısmen katılıyorum” ile % 20 “Kesinlikle katılmıyorum” oranları arkadaşlarımızın konuştuğu yabancı dili öğrenmek istemeyebileceğimiz sonucunu çıkarabiliriz.

Diğer maddelerde elde edilen sonuçlar incelendiğinde ciddi farkların olmadığı ve yabancı dil öğretiminde stereotiplerin var olabileceği hipotezi ile uyuşan veriler olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ

Bu çalışma, stereotiplerin yabancı dil eğitimi sürecine etkilerini anlamak ve Türkiye’de Fransızca dilinin öğretimine etkisini anlamak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın kuramsal kısmında belirtildiği gibi, insanoğlunun varoluşundan beri devam eden öğrenme, merak, ait olma ve fizyolojik ihtiyaçlara ulaşma isteği, doğaya uyum sağlama ve yaşadığı çevre ile bütünleşmeyi zorunlu kıldı. İyi niyet gibi görünen birçok tavır ve davranış, kimi ortama ya da kişilere göre olumsuz değerlendirilebilir. Zira insanlar her şeyi kendi algı ve ihtiyacına göre yorumlama ve değerlendirme eğilimindedir. Bu algı toplumsallaşma sürecinde içselleştirerek edindiğimiz anlayışlar da olabilir. Toplumun değer yargıları ve tarihsel bir süreçle yarattığı algılar artık gelenekselleşmiş bir kültür ve yaşam şekline dönüşebilir. Toplumsal bir kimlik kazanmaya başlayan bir ergen bu algı sürecini önce sorgulamadan, var olduğu gibi edinme eğilimindedir. Şayet demokratik ve özgür düşünme koşullarında sorgulamayı ve eleştirel düşünmeyi gerçekleştirebiliyorsa bu durumda toplumsallaşma sürecinde alışılmışın dışında bir kimliğe sahip olabilir. Tek tip giyinmenin, tek din anlayışının, tek siyasal hareketin, sadece erkek egemen anlayışın olduğu ortamlarda farklı olabilmek ciddi özgüven ve bedel gerektirebilmektedir. Toplumdan soyutlanma, dışlanma korkusu mevcut ortama uyum sağlamayı dayatsa da, değişim dönüşüm yaratıcılar daima farklı düşünenlerdir.

Dil öğrenme süreci de bütün bu düşünce ve davranışlardan farklı düşünülemez. Dil düşüncenin ifade edilmesinde önemli bir araçsa, şüphesiz var olduğu ortamın her türlü sosyal kültürel ve siyasal hareketlenmelerinden etkilenmektedir. Birey olarak da dil öğrenirken bu etkenlerin ortamında bu eğitim sürecine katılıyoruz. Önce neden dil öğrenmek istediğimize, hangi dilin amaçlarımıza hizmet edeceğine, hangi koşullarda ve hangi yöntemler ışığında öğrenebileceğimizi irdeleriz. Zor mu kolay mı? Ekonomik bir kazancı var mı? Toplumsal itibarıma olumlu etkisi olur mu? Kariyerime ne ölçüde katkı sağlar? gibi birçok amacımıza hizmet etme arzusu, insanları başka bir dil öğrenmeye sevk eder. İnternet sitelerinden araştırmalar yapma ve başkalarının fikirlerini ve düşüncelerinden faydalanma amaçlı yorumlar ve haberler kısmına dikkat edilmektedir. Kafadaki sorulara cevap ararken toplumda daha önceden edinilmiş stereotiplerden faydalanma eğilimi göstererek, içine düştüğü karmaşadan kurtulmak

ister. Bu nedenle, teknoloji ve internet imkânlarının gelişmesi ile dar düşünce ve kısıtlı bilgilerin dışına çıkabilme imkânı oluştu. Ancak gerek medyada gerekse ticari işletmelerde reklam ve görsel etkinliklerle yeni stereotiplerin bireyler üzerinde oluşturulduğunu görebilmekteyiz. O halde insanoğlu stereotiplerden sürekli faydalanmak isteyecektir.

Stereotip, insan ilişkilerinin her alanında var olduğu gibi dilde de sıkça kullanılmaktadır. Özellikle bir dile karşı duyulan ilginin niteliği konusunda farklı sonuçlar doğuran stereotip yaklaşımlar, özel ya da resmi eğitim kurumlarında ikinci yabancı dil seçimini etkiliyor. Tezin çerçevesini oluşturup stereotiplerin dildeki varlığını irdelemek için on beş maddelik bir ölçekleme ile analiz yapıldı. Anket maddelerine dayalı olarak, çalışmanın uygulama ve araştırma sonucunda elde edilen veriler ile öngörülenler arasında karşılaştırma ve değerlendirmeler yapıldı.

Her ülke küreselleşme süreci içinde kendi dilini koruma ve geliştirme eğilimi göstermektedir. Geliştirilmeyen, cazip kılınmayan kültürel değerler, kendi toplumları tarafından bile tüketilip yok edilebilir. Bu, doğal bir süreç olsa bile; dil, doğup gelişen ve yok olabilen bir edimdir.

Farklı milletler tarafından öğrenilmesini teşvik etmek, diğer diller karşısındaki imajını güçlendirmek, edebiyat ve sanatla desteklemek mutlaka olumlu etkiler yaratacaktır. Dil öğretim yöntem ve teknikleri geliştirebilmek, teknolojidен etkin faydalanabilmek, fiziki alt yapısı ve eğitsel süreçleri iyi organize etmek yanı sıra; uluslararası boyutta siyasal, kültürel dayanışma ve etkileşim süreçlerine katılmak gerekmektedir. Zira zor, kötü dil yoktur, ama yöntem, zaman, öğrenme-öğretme koşulları ve stereotiplerin var olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Aksamaz, Ali İhsan, Turabi Saltık, Şükrü Güvençü, Eyüp Demir, Kemal Kök. (2005)

Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları. İstanbul: Sorun .

Allport, Gordon. (1954) *The Nature of Prejudice*. New York: Addison Wesley.

Amossy, Ruth. (1997) *Stereotypes et Cliches*. Paris: Editions Nathan.

Arsel, İlhan.(1977) *Arap Milliyetçiliği ve Türkler*. İstanbul: Remzi.

Avrupa Konseyi. (2005) *Avrupa Ortak Başvuru Metni*. Ankara: MEB.

Blogcu sitesi. (2007), Önyargı ve Kalıpyargı, Yezdinsler.blogcu.com/onyargı-ve-kalıp-yargı/1387806. Erişim Tarihi:16.08.2015.

Bodley, John.H. (1990) *Victims of Progress*, Canada: Rowman and Littlefield Edition.

Calvet, Louis-Jean. (2013), *La Sociolinguistique*, Paris, Presses Universitaire de France

Croussy, Guy. (1989) *La Génération De La Communication*. Lille: Presse Universitaire de Lille.

Cüceloğlu, Doğan. (1994) *Yeniden İnsan İnsana*. Ankara: Remzi.

Deccan Herald Gazetesi (9 Temmuz 2003) *İtalya-Almanya sözlü savaşı kızışıyor*, Bangalore Hindistan.

Demircan, Ömer. (1993) *Türkiye'de Yabancı Dil*. İstanbul: Remzi.

Dökmen Üstün. (2010) *İnsanın Korunakları 1 Deriden Kültüre*. Ankara: Remzi.

Ergin, Osman Nuri. (1977) *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul.

Groc, Gerard, İbrahim Çağlar. (1985) *La Presse Française de Turquie de 1795 A Nos Jours*. İstanbul: İsis.

Gürel, Nil. (2011) *Kişilik Psikolojisi, Önyargının Psikolojisi ve Kamuoyu: Gordon Allport ve Walter Lipmann'ın Görüşleri çerçevesinde Bir Değerlendirme*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Hardford Üniversitesi Notları. www.uhawe.hartford.edu/misovich/prej1.htm. Erişim Tarihi: 01.03.2015

Harlak, Hacer. (2000) *Önyargılar*. Ankara: Sistem.

Hinton, Perry R. (2000) *Stereotypes, Cognitions and Culture*, Philadelphia: Psychology Presse.

Hortaçsu, Nuran. (1998) *Grup içi ve Gruplararası Süreçler*, (Ankara: İmge.

Huber, Emel. (2008) *Dilbilime Giriş*. İstanbul: Multilingual.

Hür, Ayşe, (2015) *Türkçe ezan, Bursa olayı ve Bursa Nutku*. 08/02/2015. İstanbul: Radikal Gazetesi

İbn Kesir (2010), *Büyük Kuran Tesfiri*. İstanbul: Kahraman Yayınları

Karal, Enver Ziya. (1947) *Osmanlı Tarihi*. Ankara. TTK.

Kpss konu.com Sitesi, www.kpsskonu.com/egitim-bilimleri/rehberlik/ihtiyaclar-hiyerarşisi/ Erişim tarihi: 01.03.2015

Kushner, David. (1979) *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*. İstanbul: Kervan.

Küçük, Yalçın. (1984) *Aydın Üzerine Tezler*. İstanbul. Tekin.

Logie, Nur Nacar. (2014) *Dil, Niyet Aidiyet*. Ankara: Alter.

Medyada Önyargılar, <http://en.wikipedia.org/wiki/Önyargılar>. Erişim tarihi: 01.02.2015.

Mutlu, Erol. (1998) *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark.

Ordu Rehberlik ve araştırma Merkezi Anket Nedir? <http://www.orduram.gov.tr/>

Erişim tarihi:17.03.2016

Putnam, Hilary. (1975) *The Meaning of Meaning*. Minneapolis: University of Minnesota.

Tunçdemir, Cemal (2014, 10 Ocak) Haberler Neden Klişe dolu? Erişim Tarihi: 10.01.2016, <http://amerikabulteni.com/2014/01/10/haberler-neden-klise-dolu/>

Türk Hukuku sitesi, www.turkhukukusitesi.com/mevzuat.php?mid=5530.Erişim tarihi: 15.01.2015

Un Cadre Européen Commun de Référence(2005), *Apprendre, Enseigner, Evaluer*. Paris: Les Editions Didier

Ünlü, Sezer. (2004) *Sosyal Psikoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Vardar, Berke. (1985) *İşlevsel Dilbilim Dersleri*. Ankara: Birey ve Toplum.

Vardar, Berke. (2001) *Dilbilim Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual.

Vardar, Berke. (2002) *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.

Web Dersanesi, Ders notları, [www.m.webdersanesi.com/dersler/egitim-](http://www.m.webdersanesi.com/dersler/egitim-bilimleri/yontem-ve-teknikleri/tam-ogrenme-bloom/108)

[bilimleri/yontem-ve-teknikleri/tam-ogrenme-bloom/108](http://www.m.webdersanesi.com/dersler/egitim-bilimleri/yontem-ve-teknikleri/tam-ogrenme-bloom/108). Erişim tarihi:14.01.2015

Wikipedi Özgür ansiklopedi. *SPSS nedir?*, <https://tr.wikipedia.org/wiki/spss>. Erişim Tarihi: 17.03.2016.

William A. Haviland, Harald E.L. Prins, Dana Walrath, Bunny Mcbridge. (2008)

Kültürel Antropoloji. İstanbul: Kaknüs.

Yücel, Hasan Ali. (1938) *Türkiye'de Orta Öğretim* İstanbul: TTK.

ÖZGEÇMİŞ

25 Nisan 1975 yılında Muş'un Varto ilçesinde doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimini Varto'da tamamladıktan sonra 1994 yılında Hacettepe Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulunda Ön lisans okudum. 1997 yılında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fransızca Öğretmenliği bölümüne girdim. Beş yıllık eğitimden sonra ülkenin değişik şehirlerinde birçok devlet ve özel okul ortamlarında Fransızca öğretmenliği yaptım. Yurt içi ve yurt dışında mesleki anlamda staj ve seminerlere katıldım. Şuan Mardin Final Okullarında müdür yardımcısı olarak öğretmenlik mesleğine devam ediyorum.